

AGGRESSIIVISEMPI IHMINEN

Syynulkoistamistaipumus välittämässä
häpeäherkkyyden ja narsismin yhteyksiä
aggressiivisuuteen

Mikko Risto Alfred Annala

Helsingin yliopisto

Valtiotieteellinen tiedekunta

Sosiaalipsykologia

Pro gradu -tutkielma

Maaliskuu 2015

Tiedekunta/Osasto Fakultet/Sektion – Faculty Valtioneuvoston tiedekunta		Laitos/Institution – Department Sosiaalitieteiden laitos	
Tekijä/Författare – Author Annala Mikko Risto Alfred			
Työn nimi / Arbetets titel – Title Aggressiivisempi ihminen – syynulkoistamistaipumus välittämässä häpeäherkkyyden ja narsismin yhteyksiä aggressiivisuuteen			
Oppiaine /Läroämne – Subject Sosiaalipsykologia			
Työn laji/Arbetets art – Level Pro gradu -tutkielma		Aika/Datum – Month and year Maaliskuu 2015	Sivumäärä/ Sidoantal – Number of pages 87 s. + lähteet ja liitteet = 155 s.
Tiivistelmä/Referat – Abstract			
<p>Historia viittaa vahvasti siihen, että ihmislaji on sisäsyntyisesti aggressiivinen. Ymmärtämällä mielen perustaipumuksia ja -mekanismeja aggressiivisuutta voidaan vähentää. Osa ihmisen aggressiivisuudesta selittyy persoonallisuuden piirteillä. Tässä tutkimuksessa selvitetään häpeäherkkyyden, narsistisen persoonallisuuden sekä syynulkoistamistaipumuksen yhteyksiä eri aggressiivisuuslajeihin.</p> <p>Häpeä on kivulias, minään kokonaisvaltaisesti suuntautuva emotio, jonka ajatellaan tavallisimmin johtavan sosiaalisista tilanteista vetäytymiseen. Uudemman näytön mukaan häpeää useammin kokevat ihmiset eli häpeäherkät ovat kuitenkin myös muita taipuvaisempia käyttäytymään aggressiivisesti. Myös narsistiseen persoonallisuuteen on yhdistetty käyttäytymistäipumuksia, jotka ovat toisiinsa verrattuna lähes vastakkaisia: narsismin on havaittu olevan yhteyksissä sekä seurallisuuteen ja optimismiin mutta myös aggressiivisuuteen ja neuroottisuuteen.</p> <p>Sama persoonallisuuden piirre voi motivoida sekä adaptiivista että epäadaptiivista käyttäytymistä. Häpeäherkkyys ja narsismi todennäköisesti ennustavat aggressiivisuutta vain yhteisvaikuttaessaan muiden persoonallisuustekijöiden kanssa. Tässä tutkimuksessa keskitytään tekijöistä yhteen, syynulkoistamistaipumukseen. Kognitiivinen syyn ulkoistaminen voi olla häpeäherkkien automatisoitunut tapa suojella minää kanavoimalla intensiivinen häpeän tunne muualle. Kliinisessä tutkimuksessa on esitetty, että syyn ulkoistaminen saattaa kytkeytyä myös narsismin patologiaan puoliin.</p> <p>Tässä tutkielmassa oletetaan, että syynulkoistamistaipumus välittää osittain sekä häpeäherkkyyden että narsismin yhteyksiä verbaaliseen aggressiivisuuteen sekä aggressiivisiin aikomuksiin. Tutkimuksessa käytettiin 391 korkeakouluopiskelijan otosta ja data kerättiin kyselylomakkeilla. Analysointiin käytettiin bootstrap-mediaatioanalyysia, regressioanalyysia, eksploratiivista faktorianalyysia sekä osio- ja moniosiovastaavuusanalyysia.</p> <p>Tulokset osoittavat, että syynulkoistamistaipumus välittää häpeäherkkyyden yhteyttä verbaaliseen aggressiivisuuteen sekä riitaisiin ja pahantahtoisin aikomuksiin. Tutkimuksessa saatiin myös tilastollisesti merkitsevää mutta vahvuudeltaan viitteellistä näyttöä siitä, että syynulkoistamistaipumus välittää myös narsismin ja verbaalisen aggressiivisuuden sekä pahantahtoisten aikomusten yhteyttä. Vastaavankaltaista näyttöä on häpeäherkkyyden ja verbaalisen aggressiivisuuden osalta, mutta narsismimallin mukaisia tuloksia ei ole esitetty aiemmin.</p> <p>Kognitiivinen syynulkoistamistaipumus näyttää olevan yksi tekijä, joka saa sekä häpeäherkät että narsistiset ihmiset käyttäytymään aggressiivisesti. Tulevan tutkimuksen tulee etsiä lisää aggressiivisuusyhteyttä välittäviä persoonallisuuden ominaisuuksia ja tilannetekijöitä, kiinnittää erityishuomiota narsismi- ja aggressiivisuusmittausten validiteettitarkasteluihin, erotella epäadaptiivinen narsismi luotettavasti sen muista puolista sekä tuottaa lisää kokeellista ja pitkäjäsenäyttöä.</p> <p>Tutkielman: keskeisimmät lähteet: Anderson & Bushman, 2002; Tangney & Dearing, 2002; Pincus & Lukowitsky, 2010; Stuewig, Tangney, Heigel, Harty & McCloskey, 2010.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords aggressiivisuus, häpeä, narsismi, häpeäherkkyys, emotiot, minätietoisuusemotiot			

Sisältö

1 Johdanto	1
2 Teoriatausta ja tutkimuskenttä	6
2.1 Aggressiivisuus	6
2.1.1 Yleinen aggressiivisuusmalli GAM	7
2.1.2 Tämän tutkimuksen aggressiivisuuslajit	9
2.1.2.1 Verbaalinen aggressiivisuus	9
2.1.2.2 Aggressiiviset aikomukset	10
2.1.2.3 Itseen suunnattu aggressiivisuus	10
2.1.3 Yhteenveto	11
2.2 Syynulkoistamistaipumus	12
2.3 Häpeäherkkyys aggressiivisuuden selittäjänä	13
2.3.1 Minätietoisuusemootiot toimivat mielensisäisenä ihmisarvon mittarina	13
2.3.2 Häpeä kivuliaana minätietoisuusemootiona	15
2.3.3 Häpeäherkkyys persoonallisuuden piirteenä	18
2.3.4 Häpeäherkkyden mittaaminen	19
2.3.5 Häpeäherkkyden ja aggressiivisuuden yhteys	20
2.4 Narsismi aggressiivisuuden selittäjänä	21
2.4.1 Narsistisen persoonallisuushäiriön ydinongelmana on minäkuvan säätely	23
2.4.2 Patologinen ja ei-patologinen narsismi	24
2.4.3 Narsismin mittaaminen	25
2.4.4 Narsismin ja aggressiivisuuden yhteys	26
2.5 Yhteenveto persoonallisuuden piirteistä aggressiivisuuden selittäjinä	28
3 Tutkimuskysymykset ja hypoteesit	31
3.1 Häpeäherkkyden ja aggressiivisuuden yhteys	31
3.2 Narsistisen persoonallisuuden ja aggressiivisuuden yhteys	32
3.3 Syyn ulkoistaminen häpeäherkkyden ja aggressiivisuuden yhteyden välittäjänä	32
3.4 Syyn ulkoistaminen narsismin ja aggressiivisuuden yhteyden välittäjänä	33
3.5 Epäadaptiivisen narsismin yhteydet aggressiivisuuteen	33
4 Tutkimuksen tausta	35
4.1 Osallistajat ja aineisto	35
4.2 Tutkimusetiikka	36
5 Mittarit	38
5.1 Rakennevaliditeetit erityistarkastelussa	38
5.2 Häpeä- ja syyllisyysherkkyys sekä syynulkoistamistaipumus	41
5.2.1 Jakauma- ja korrelaatiotarkastelut	42
5.2.2 Muuttujien faktorointi	43
5.2.3 Summamuuttujien muodostaminen	45
5.3 Aggressiivisuuslajit	47
5.3.1 Jakauma- ja korrelaatiotarkastelut	48
5.3.2 Muuttujien faktorointi	49
5.3.3 Summamuuttujien muodostaminen	50
5.4 Narsistiset persoonallisuustaipumukset	51
5.4.1 Osio- ja moniosiovastaavuusteoria menetelminä	54
5.4.2 Rakennevaliditeetin testaus moniosiovastaavuusanalyysillä	55
5.4.3 Yksittäisten alaskaalojen rakennevaliditeetin testaus osiovastaavuusanalyysillä	57
6 Tilastolliset analyysimenetelmät	61
7 Tulokset	64
7.1 Muuttujien alustava tarkastelu	64

7.1.1 Selittävät muuttujat: syyllisyyskontrolloitu häpeäherkkyys ja narsismi	65
7.1.2 Välittävä muuttuja: syynulkoistamistaipumus	66
7.1.3 Selitettävät muuttujat: aggressiivisuuslajit	66
7.2 Korrelaatiotarkastelut	68
7.3 Regressio- ja mediaatioanalyysit	69
7.3.1 Häpeäherkkyuden ja narsismin suorat yhteydet aggressiivisuuteen (H1 ja H2)	69
7.3.2 Syynulkoistamistaipumus yhteyksien välittäjänä (H3 ja H4)	72
8 Pohdinta	76
8.1 Tutkimuksen tulokset suhteessa aiempaan tutkimukseen ja teoriataustaan	77
8.2 Psykometriikkaan ja validiteettiin liittyvät johtopäätökset	79
8.3 Tutkimuksen rajoitukset	82
8.4 Suuntia tulevalle tutkimukselle ja tutkimuksen keskeisin anti	85
9 Lähteet	88
10 Liitteet	108
Liite 1. Osallistumiskutsu	108
Liite 2. Tutkimuksen saateviesti	109
Liite 3. Kirjallinen suostumuslomake	109
Liite 4. Suuttumis- ja aggressiivisuustaipumuksia mittaava Anger Response Inventory -mittari (ARI)	110
Liite 5. ARI-mittarin faktorianalyysin latausmatriisi	130
Liite 6. ARI-mittarin faktorianalyysin rakennematriisi	134
Liite 7. ARI-mittarin koodausavain	138
Liite 8. ARI-mittarille tehdyn faktorianalyysin Scree-testin kuva	138
Liite 9. TOSCA 3 -minätietoisuuseemootiomittari	139
Liite 10. TOSCA 3 -mittarin faktorianalyysin latausmatriisi	144
Liite 11. TOSCA 3 -mittarin faktorianalyysin rakennematriisi	146
Liite 12. TOSCA 3 -mittarin koodausavain	148
Liite 13. TOSCA 3 -mittarille tehdyn faktorianalyysin Scree-testin kuva	148
Liite 14. Narsistisia persoonallisuuden piirteitä mittaava Narsissistic Personality Inventory -mittari (NPI-40)	149
Liite 15. NPI-40-mittarin moniosiovastaavuusanalyysin latausmatriisi	153
Liite 16. NPI-40-mittarin koodausavain	155
Liite 17. NPI-40-mittarille tehdyn moniosiovastaavuusanalyysin Scree-testin kuva	155

1 Johdanto

Kaikki ihmiset ovat sisäsyntyisesti aggressiivisia. Itse asiassa väkivalta istuu evolutiiviseen logiikkaan niin hyvin, että meidän ei pitäisi kysyä miksi sitä esiintyy – vaan miksi sen esiintyminen onnistutaan niin usein välttämään.

- Steven Pinker (2002, s. 274).

Lukemattomat sodat, joukkomurhat ja terrori-iskut osoittavat, että ihmiset ovat lajihistoriansa aikana toistuvasti aiheuttaneet toisilleen tarkoituksellista ja vakavaa vahinkoa. Aggressiivisen käyttäytymisen äärimuotoa väkivaltaa esiintyy maailmanlaajuisesti kaikissa ikäryhmissä (Peden, McGee & Sharma, 2002, s. 51–68), ja sen lievemmat ilmentymät ovat vielä yleisempiä. Suomessakin viranomaisten tietoon tuli vuonna 2013 yli 35 000 pahoinpitelyrikosta (Tilastokeskus, 2013). Aggressiivisuus on monimutkainen ilmiö, jolle on lukuisia syitä ja selityksiä. Tässä pro gradu -tutkielmassa tutkitaan eräitä niistä: häpeäherkkyyttä, narsismia ja syyntulkoistamistaipumusta.

Vaikka aggressiivisuus on yleismaailmallinen ilmiö, eräät persoonallisuuden piirteet tekevät joistain ihmisistä toisia aggressiivisempia (Anderson & Bushman, 2002). Aggressiivisesti tilanteesta toiseen käyttäytyvät ihmiset uskovat usein lähtökohtaisesti, että aggressiivisin keinoin voidaan saavuttaa suotuisia tuloksia; asennoituvat myönteisesti aggressiivista käyttäytymistä ja väkivaltaa kohtaan; arvostavat väkivaltaisia ratkaisuja; ja heillä voi olla aggressiivisuutta vaativia pitkän tähtäimen tavoitteita tai käyttäytymiskriptejä, jotka vaikuttavat heidän valmiuteensa reagoida aggressiivisesti. (Mt.) Joillekin heistä verbaalinen, passiivinen tai fyysinen aggressiivisuus saattaa olla tapa selvitä arjen tavanomaisista tilanteista.

Joidenkin aikamme räikeimpien väkivaltatekojen yhteydessä on julkisuudessa puhuttu *nöyryytetyn raivosta*. Käsitepari nousee usein esiin pohdittaessa sellaisten joukkosurmien tapahtumakulkuja, joissa tekijöiden arvellaan motivoituneen tappamaan, koska he ovat jääneet lähipiireissään ulkopuolisiksi ja kokeneet tulleen nöyryytetyiksi (ks. esim. Sharma, 2007). Nöyryytetyn raivo tunnetaan myös akateemisessa kirjallisuudessa. Artikkelissaan *Turning Shame Inside-Out: "Humiliated Fury" in Young*

Adolescents Thomaes, Bushman, Stegge, Olthof ja Nezlek (2011) kirjoittavat nöyryytetyn raivosta ”suuttumuksena, jota ihmiset voivat kokea tuntiessaan häpeää”. Häpeä on äärimmäisen kivulias emotionio (Lewis, 1971; Tangney & Dearing, 2002, s. 3), johon kuuluu piinallinen tietoisuus omasta puutteellisuudesta ja huonoudesta sekä voimakas avuttomuuden tunne (Tangney, 1990). Häpeäherkkyydellä tarkoitetaan ihmisen taipumusta tuntea tavallista useammin, herkemmin ja voimakkaammin häpeää (mt.).

Jo olemassa olevan empirian nojalla näyttää siltä, että häpeäemotionin kivuliaisuus – nöyryytetyn raivo – motivoi ihmisiä käyttäytymään aggressiivisesti. Häpeäherkkyys on yhdistetty paitsi suuttumukseen, myös vihamielisyyteen ja aggressiivisten aikomusten kehittelyyn sekä eri tavoin mitattuihin verbaalisen ja fyysisen aggressiivisuuden muotoihin (Stuewig, Tangney, Heigel, Harty & McCloskey, 2010; Tangney, Wagner, Hill-Barlow, Marschall & Grawzow, 1996a; Thomaes, Bushman, Stegge, Olthof, 2008).

Yhteys häpeäherkkyyden ja aggressiivisuuden välillä ei kuitenkaan ole näin yksinkertainen. Häpeävä ihminen haluaa usein myös piiloutua, kadota ja vetäytyä sosiaalisista tilanteista (Silfver-Kuhlampi, 2009; Tangney, 1990). Näin ollen nämä samasta persoonallisuuden piirteestä kumpuavat käyttäytymistäipumukset ovat toisiinsa nähden hyvin eriävät, jopa vastakkaiset. Milloin häpeäherkkyys sitten aiheuttaa aggressiivisuutta, milloin taas vetäytymistä? On luultavaa, että häpeäherkkyys aiheuttaa aggressiivisuutta vain tiettyjen persoonallisuus- tai tilannetekijöiden läsnä ollessa. Tässä tutkimuksessa selvitetään, välittääkö syynulkoistamistaipumus häpeäherkkyyden yhteyttä aggressiivisuuteen.

Syyn ulkoistamisella (engl. *externalization of blame*) viitataan kognitiiviseen taipumukseen siirtää epämieluisaa syytä itsen ulkopuolelle (Tangney, 1996a). Syyn ulkoistaminen on yhdistetty johdonmukaisesti häpeäherkkyyteen (Furukawa, Tangney & Higashibara, 2012; Tangney, Wagner, Fletcher & Gramzow, 1992; Tangney ym., 1996a), ja sen on havaittu välittävän häpeäherkkyyden ja aggressiivisuuden (Stuewig ym., 2010) sekä suuttumuksen yhteyttä (Bear, Uribe-Zarain, Manning & Shiomi, 2009). Tämänhetkisen näytön perusteella ei ole selvää, välittääkö syyn ulkoistaminen häpeäherkkyyden ja aggressiivisuuden yhteyden osittain vai kokonaan. Tässä

tutkimuksessa tarkastellaan, missä määrin syyn ulkoistaminen välittää yhteyttä erilaisiin aggressiivisuuslajeihin.

Häpeän ja aggressiivisuuden yhteyttä tarkastelevassa artikkelissaan Thomaes ym. (2011) yhdistivät nöyryytetyn raivon myös narsismin. Narsistisella persoonallisuudella tarkoitetaan kyvykkyyttä ja halukkuutta käyttää lukuisia peiteltyjä ja peittelemättömiä itse- ja tunnesäätelytekniikoita sekä ihmissuhteita välineinä, joilla voidaan saavuttaa minän arvoa kohottavia kokemuksia sosiaalisessa ympäristössä. Näillä keinoilla narsistinen ihminen pyrkii säilyttämään suhteettoman myönteisen minäkuvan sekä saavuttamaan tarvitsemaansa hyväksyntää ja ihailua. (Pincus & Lukowitsky, 2010.) Äärimmäisessä muodossaan narsistinen persoonallisuus on patologinen persoonallisuushäiriö (Miller & Campbell, 2008). Ei-patologinen narsismi on tavallisessa väestössäkin esiintyvä persoonallisuuden piirre (mt.).

Kuten Twenge & Campbell (2003) totesivat, esimerkiksi Columbinen joukkosurman toteuttaneiden Eric Harrisin ja Dylan Kleboldin nauhoittamat keskustelut viittaavat lähes sanatarkkoihin yhtäläisyyksiin murhaajien ajatusten ja NPI-40:n eli yleisimmin käytetyn narsismimittarin osioiden välillä.¹ Empiirisesti narsismi on yhdistetty muun muassa vihamielisyyteen ja itsetunnon heilahteluun (Raskin, Novacek & Hogan, 1991) sekä aggressiiviseen kostamiseen (Bushman & Baumeister, 1998; Thomaes ym., 2008).

Myöskään narsismin ja aggressiivisuuden yhteys ei ole yksioikoinen, sillä narsismi on käsitteenä sirpaleinen (Pincus & Lukowitsky, 2010), ja sen on osoitettu olevan yhteydessä myös esimerkiksi seurallisuuteen ja eräisiin muihin myönteisiin piirteisiin ja käyttäytymistäipumuksiin (Miller, Gaughan, Pryor, Kamen & Campbell, 2009). Nykyisen narsismikäsitteen ajatellaankin pitävän sisällään sekä sosiaaliseen ympäristöön sopeutumista edistäviä (adaptiivisia) että sopeutumista haittaavia (epäadaptiivisia) puolia (Cain, Pincus & Ansell, 2008; Miller ym., 2009). Erityisesti epäadaptiivisen narsismin on huomattu olevan yhteydessä aggressiivisuuteen (Reidy, Zeichner, Foster & Martinez, 2008).

---

¹ Esimerkiksi: ”Voin saada heidät uskomaan, että kiipeän Mount Everestille tai että selästäni kasvaa kaksoisveli. Voin saada heidät uskomaan mitä hyvänsä.” - Eric Harris. NPI-osio #35: ”Voin saada kenet tahansa uskomaan sen, mitä haluan heidän uskovan.”

Kliinisen työn pohjalta narsistien on teoretisoitu olevan taipuvaisia syyn ulkoistamiseen (Hoover, 2014; Pincus, Cain & Wright, 2014), mutta vahvaan empiriaan pohjautuvaa näyttöä yhteydestä ei ole esitetty. Narsismin ja aggressiivisuuden suoran yhteyden tutkimisen lisäksi käsillä olevassa tutkimuksessa tarkastellaan, onko syyn ulkoistaminen välittävä tekijä, joka saa narsistisen ihmisen käyttäytymään aggressiivisesti. Lisäksi selvitetään, ovatko narsismin epäadaptiiviset puolet voimakkaammin yhteydessä aggressiivisuuteen kuin niin sanottu yleinen narsismi on.

Aggressiivisuus ilmenee monilla tavoilla ulottuen lievästä verbaalisesta vahingonteosta suoranaisiin hirmutekoihin. Yleismääritelmän mukaan aggressiivisuus on toisen ihmisen tarkoituksellista vahingoittamista tilanteessa, jossa toinen ei halua olla aggressiivisen teon kohteena (Anderson & Bushman, 2002). Tässä tutkimuksessa tutkitaan tavallista väestöä ja heillä esiintyviä persoonallisuuden piirteitä. Siksi tutkimukseen on valittu myös tavallisia aggressiivisuuden muotoja: taipumusta käyttäytyä verbaalisesti aggressiivisesti sekä kehittää mielessään aggressiivisia aikomuksia. Lisäksi tutkitaan taipumusta kääntää aggressiivisuutta itseä kohti.

Tutkimuksen oletukset ovat tiivistetysti seuraavat: Ensinnäkin oletetaan, että häpeäherkkyys ja narsismi selittävät molemmat taipumusta käyttäytyä verbaalisesti aggressiivisesti sekä rakentaa aggressiivisia aikomuksia. Toiseksi oletetaan, että häpeäherkkien taipumus vetäytyä näkyy myös itseen suunnattuna aggressiivisuutena, mutta narsisteilla yhteys itseen suunnattuun aggressiivisuuteen on minään kohdistuvien korkeiden uskomusten vuoksi negatiivinen. Kolmanneksi oletetaan, että syyn ulkoistaminen välittää osittain häpeäherkkyyden ja narsismin yhteyksiä verbaaliseen aggressiivisuuteen sekä aggressiivisiin aikomuksiin. Viimeiseksi oletetaan, että narsismin epäadaptiivisten puolien yhteydet kaikkiin aggressiivisuuslajeihin ovat saman suuntaiset kuin yleisellä narsismilla mutta voimakkaammat.

Kun tutkitaan psykologisen piirteen ja aggressiivisuuden välistä yhteyttä, luodaan automaattisesti ymmärrystä paitsi selitettävästä ilmiöstä myös selittävästä muuttujista. Tämä tutkimus ei siis ole pelkästään aggressiivisuuden tutkimusta, vaan tavoitteena on saada uutta tietoa myös narsistisesta persoonallisuudesta sekä häpeäherkkyydestä. Niinpä tässä tutkimuksessa kiinnitetään erityishuomiota näiden

persoonallisuuspiirteiden psykometriikkaan. Tämä valinta ei johdu ainoastaan tekijän motivaatiosta osallistua kyseisten ilmiöiden mittaukseen liittyvien menetelmien kehittämiseen, vaan myös siitä seikasta, että aggressiivisuuden ja varsinkin narsismin mittaamisessa on hiljattain huomattu heikkouksia ja puutteita (del Rosario & White, 2005; Pincus & Lukowitsky, 2010).

Tutkielma alkaa teoriataustaan perehtymisellä, minkä jälkeen siirrytään tutkimushypoteesien kuvailuun. Hypoteesien jälkeen selostetaan tutkimuksen tausta, käydään läpi rakennevaliditeettitarkastelut ja tutustutaan käytettyihin analyysimenetelmiin. Sen jälkeen esitellään tutkimuksen tulokset. Viimeisessä luvussa pohditaan tulosten merkitystä ja mahdollisia seurauksia jatkotutkimuksen kannalta.

Tarkkaavainen silmäys maailmaan paljastaa, että aggressiivisuutta esiintyy monin tavoin ja sen esiintymiselle on lukuisia syitä. Tässä pro gradussa katse tarkennetaan ihmiseen ja tutkitaan, miten aggressiivisuus kumpuaa persoonallisuudesta.

2 Teoriatausta ja tutkimuskenttä

Tässä luvussa esitellään käsillä olevan tutkimuksen teoriatausta ja sen keskeiset käsitteet. Ensimmäisenä (osiossa 2.1) käydään läpi aggressiivisuuden eri muotoja ja kiinnitetään erityishuomiota tämän tutkimuksen kannalta keskeisiin aggressiivisuuslajeihin eli verbaaliseen aggressiivisuuteen, aggressiivisiin aikomuksiin sekä itseen suunnattuun aggressiivisuuteen. Osiossa 2.2 tutustutaan syynulkoistamistaipumukseen. Osiossa 2.3 nähdään, miten häpeä asemoituu minätietoisuusemootioiden joukossa, mitä häpeäherkkyys on persoonallisuuden piirteenä ja millä tavoin häpeäherkkyys voi kytkeytyä aggressiivisuuteen. Osiossa 2.4 tutustutaan narsismiin ja sen aggressiivisuusyhteyksiin. Viimeisessä osiossa (2.5) tehdään yhteenveto ja havainnollistetaan tutkimuksen asetelmaa.

2.1 Aggressiivisuus

Aggressiivisuus on perinteisesti määritelty tavoitteelliseksi toiminnaksi, jolla aiotaan vahingoittaa tai vaurioittaa toista objektia tai henkilöä (Berkowitz, 1993). Eri paradigmoja edustavat tutkijat ovat olleet keskenään eri mieltä siitä, mistä aikomuksessa on kyse, ja esimerkiksi behavioristisen suuntauksen kannattajat ovat pyrkineet välttämään aikomus-sanojen käyttöä määritelmässä. Myöhemmin myös verbaaliset ja symboliset aggressiivisuuden muodot ovat saaneet enemmän painoarvoa.

Määritelmässä on kuitenkin keskeisintä rajata aggressiivisuuden piiristä pois vahingoittava toiminta, johon vaikuttavat muut kuin tarkoitukselliset pyrkimykset. Tämä ydinominaisuus on kantanut nykymääritelmään saakka. Aggressiivisuus on kiinnostanut tutkijoita pitkään, ja ajan saatossa tutkimuskenttä on sirpaloitunut. Tässä tutkimuksessa aggressiivisuutta lähestytään Andersonin ja Bushmanin (2002) integroivan työn kautta.

2.1.1 Yleinen aggressiivisuusmalli GAM

Aggressiivisuuden tutkimuksen kentälle on vuosikymmenten saatossa kehittynyt lukuisia pienteorioita (Anderson & Bushman, 2002). Pienteorioilla tarkoitetaan esimerkiksi skriptiteoriaa (Huesmann, 1986), joka selittää aggressiivisuuden syitä yksilön oppimilla käyttäytymismalleilla. Toinen esimerkki on sosiaalisen vuorovaikutuksen teoria (Tedechi & Felson, 1994), jonka näkökulmasta aggressiivisuus on väline, jolla hankitaan vaikutusvaltaa ja saavutetaan tavoitteita vuorovaikutustilanteissa.

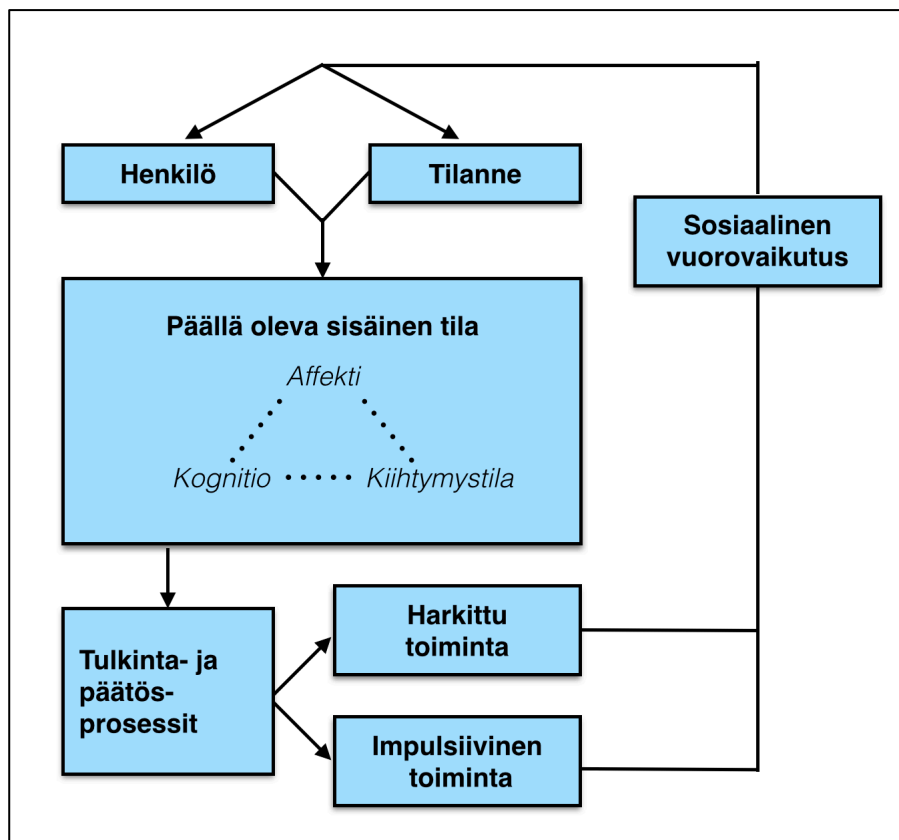
Miniteorioiden takana on usein painavaa näyttöä. Anderson ja Bushman havaitsivat, että miniteoriat selittävät kuitenkin kukin ainoastaan kaistaleen aggressiivisuudesta ja sen syistä. Andersonin ja Bushmanin (2002) yleinen aggressiivisuusmalli (engl. *General Aggression Model*) integroi pienteorioita koherentiksi kokonaisuudeksi. Lopputulemana on malli, joka pystyy huomioimaan, että aggressiivinen teko voi saada alkunsa useasta erilaisesta tekijästä – esimerkiksi sekä mustasukkaisuuden aiheuttamasta kielteisestä affektista että televisiosta opitusta käyttäytymismallista.

Andersonin ja Bushmanin (2002) määritelmä aggressiivisuudelle on seuraavanlainen: Aggressiivisuus on mitä hyvänsä käyttäytymistä, joka on suunnattu toista yksilöä kohtaan välittömällä aikomuksella satuttaa tätä. Lisäksi tekijän täytyy uskoa, että teko satuttaa kohdetta ja että kohde on halukas välttämään toiminnan seuraukset. (Mt.) Tässä tutkimuksessa käytetään samaa määritelmää.

Vaikka Andersonin ja Bushmanin (2002) mallissa aggressiivisuus voi johtua useista laadullisesti erilaisista syistä, he jäsentävät käsitettä jakamalla sen emotionaaliseen ja välineelliseen aggressiivisuuteen. Emotionaalinen aggressiivisuus on toimintaa, jossa henkilö hyökkää emotionaalisen impulssin vallassa, usein suunnittelematta toimintaa merkittävästi ja pyrkimyksenään vain vahingoittaa toista henkilöä. Välineellisessä aggressiivisuudessa aggressiivinen teko on vain työkalu, jolla pyritään saavuttamaan tietty tavoite. (Anderson & Bushman, 2002.)

Yleinen aggressiivisuusmalli GAM keskittyy ”yksilöön tilanteessa” (Anderson & Bushman, 2002). Toisin sanoen lähtökohtana on yksilö, johon tilanne ja sosiaalinen vuorovaikutus jatkuvasti vaikuttavat. Kun sosiaalinen vuorovaikutus on tosiasiallisesti jatkuvaa, GAM ikään kuin kuvailee yksilöä sosiaalisessa ympäristössään yhden kierroksen aikana (mt.).

Kuten kuviosta 1 on pääteltävissä, mallin eri vaiheisiin on sijoitettavissa hyvin erilaisia aggressiivisuutta selittäviä tekijöitä, teorioita ja käsitteitä. Mallissa persoonallisuuden piirteet ja ominaisuudet kytkevät yhdessä tilannetekijöiden ja sosiaalisen vuorovaikutuksen kanssa päälle sisäisen tilan, johon kuuluu affektiivinen kokemus ja kiihtymystila. Yhdessä nämä tekijät vuorovaikuttavat henkilön kognitiivisen toiminnan kanssa vaikuttaen tulkintaan ja päätöksentekoon. Päätökset voivat olla harkinnanvaraisia tai tiedostamattomia – usein syklit automatisoituvat, mistä seuraa impulsiivista toimintaa. (Anderson & Bushman, 2002.)

Kuvio 1. Yleisen aggressiivisuusmallin episodinen prosessi (Anderson & Bushman, 2002).

2.1.2 Tämän tutkimuksen aggressiivisuuslajit

Yleisen aggressiivisuusmallin (Anderson & Bushman, 2002) lähtökohdista tarkasteltuna aggressiivisuus voidaan mieltää hyvin laajana ilmiönä, joka voi ilmetä moninaisin tavoin. Tässä tutkimuksessa keskitytään emotionaalisen aggressiivisuuden esiintymismuotoihin, tarkemmin ottaen verbaaliseen aggressiivisuuteen, pahantahtoiseen ja riitaisiin aikomuksiin sekä itseen suuntautuvaan aggressiivisuuteen. Näin myös tämän tutkimuksen tulokset voidaan kiinnittää osaksi yleistä aggressiivisuusmallia.

Valitut aggressiivisuuslajit voisivat kuulua myös välineellisen aggressiivisuuden piiriin. Tämän tutkimuksen ARI-aggressiivisuusmittarin (ks. liite 4) skenaariot ja vastausvaihtoehdot on rakennettu kuitenkin niin, että niiden voi olettaa houkuttelevan esiin ensisijaisesti emotionaalista aggressiivisuutta. Alapuolella avataan vielä tarkemmin kukin valittu aggressiivisuuslaji.

2.1.2.1 Verbaalinen aggressiivisuus

Verbaalinen aggressiivisuus valittiin tämän tutkimuksen ensisijaiseksi aggressiivisuusmuuttujaksi, sillä fyysistä aggressiivisuutta esiintyy yliopisto-opiskelijoiden elämässä niin vähän, että se ei välttämättä liity monen elämään riittävän keskeisesti ja vähäisen esiintymisen vuoksi siihen käsiksi pääseminen kyselylomakkeella voisi olla haastavaa. Esimerkiksi amerikkalaisilla yliopisto-opiskelijoilla tehdyssä tutkimuksessa yli 24-vuotiaista vain noin neljä prosenttia miehistä ja noin kolme prosenttia naisista raportoiti, että heidän kimppuunsa oli hyökätty fyysisesti kuluneen vuoden aikana (Leonard, Quigley & Collins, 2002). Lisäksi noin puolet näistä hyökkäyksistä tapahtui baareissa tai niiden lähetyvillä – tilanteissa, joita ARI-mittari ei sisällä ja joissa alkoholi oletettavasti selittää isoa osaa aggressiivisuudesta.

Verbaalista aggressiivisuutta sen sijaan esiintyy myös konteksteissa, joissa fyysinen aggressiivisuus on hyvin harvinaista. Verbaalinen aggressiivisuus voi olla juoruilun kaltaista sosiaalista manipulointia, suoranaisia solvauksia tai piiloteltuja loukkauksia.

Eräässä suomalaisessa tutkimuksessa havaittiin, että työpaikalla esiintyi suhteellisen paljon verbaalista aggressiivisuutta, mutta siitä merkittävin osa oli epäsuoraa, kätkeytä aggressiivisuutta. (Kaukiainen, Salmivalli, Björkqvist, Österman, Lahtinen, Kostamo & Lagerspetz, 2001.) Verbaalinen aggressiivisuus on yhdistetty monenlaiseen psykologiseen kärsimykseen: riittämättömyyden tunteeseen, nolostumiseen, nöyryytykseen, toivottomuuteen ja masennuksen riskiin (Infante, 1987). On myös havaittu, että fyysistä aggressiivisuutta edeltää usein verbaalinen aggressiivisuus (Berkowitz, 1973).

2.1.2.2 Aggressiiviset aikomukset

Anderson ja Bushman (2002) näkevät aikomuksen (engl. *intention*) välttämättömäksi osaksi aggressiivista käytöstä. Intentiot yleensäkin ennustavat useissa tilanteissa käyttäytymistä suhteellisen vahvasti (Armitage & Conner, 2001; Randal & Wolff, 1994; Sheeran & Orbel, 1998). Siksi tässä tutkimuksessa halutaan selvittää myös häpeäherkkyyden yhteyttä aggressiivisiin aikomuksiin.

Tarkemmin ilmaistuna tutkitaan kahta erilaista aikomustyyppiä, pahantahtoisia ja riitaisia aikomuksia. Pahantahtoisilla aikomuksilla viitataan suunnitelmiin, joilla ihminen pyrkii suuntaamaan aggressiivisuutensa tiettyä objektia tai henkilöä kohtaan – useimmiten sitä, jonka ihminen tulkitsee syylliseksi haittaa tai pahaa oloa aiheuttaneeseen tapahtumaan. Riitaiset aikomukset taas ovat halua suunnata aggressiivisuutta hahmottomaan kohteeseen. Esimerkiksi henkilön myöhästyessä tapaamisesta pahantahtoinen aikomus olisi tasata tilit myöhästyjän kanssa ja mahdollisesti antaa hänelle samalla mitalla takaisin. Riitaisa aikomus olisi vain halua “päästellä ulos höyryjä”, kuten kyselylomakkeessa ilmaistaan (ks. liite 4).

2.1.2.3 Itseen suunnattu aggressiivisuus

Andersonin ja Bushmanin (2002) aggressiivisuuskäsitys ei sisällä itseen suunnattua aggressiivisuutta, sillä siihen ei liity muiden vahingoittamista. Itseen suunnatulla

aggressiivisuudella viitataan henkilön taipumukseen ikään kuin ruoskia itseään tilanteissa, jotka todennäköisesti herättävät jonkin asteista suuttumusta. Käsite ei kuitenkaan viittaa suoranaisesti fyysiseen itsensä vahingoittamiseen.

ARI-mittarissa itseen suunnattu aggressiivisuus esitetään siten, että henkilö raportoi olevansa itselleen vihainen esimerkiksi siitä, että käveli liian lähellä tietä ja antoi siten ohi ajavan auton roiskauttaa kurat päälleen (ks. liite 4).

Häpeäherkkien ihmisten on aiemmin havaittu valitsevan kahden toimintapolun välillä: joko hyökkäävän muita ihmisiä vastaan tai vetäytyvän ja kääntävän syytöksen itseensä (Tangney & Dearing, 2002, s. 92–94). Narsistit taas ovat tavallista motivoituneempia tavoittelemaan positiivista minäkuvaa (Pincus & Lukowitsky, 2010), jolloin on oletettavaa, että narsistit eivät ole taipuvaisia kääntämään aggressiivisuutta itseensä.

2.1.3 Yhteenveto

Aggressiivisuus on käyttäytymistä, joka on suunnattu toista yksilöä kohtaan välittömällä aikomuksella satuttaa tätä. Lisäksi tekijän täytyy uskoa, että teko satuttaa kohdetta ja että kohde on halukas välttämään toiminnan seuraukset. (Anderson & Bushman, 2002.) Tässä tutkimuksessa keskitytään verbaaliseen ja itseen suunnattuun aggressiivisuuteen sekä pahantahtoisiin ja riitaisiin aikomuksiin. Aggressiivisuutta voi selittää lukuisilla eri tavoilla. Eri tason selityksiä on integroitu Andersonin ja Bushmanin aggressiivisuuden yleismalliin (2002), johon tämänkin tutkimuksen selitysmalli on yhdistettävissä.

Persoonallisuuden piirteet ovat yksi tapa selittää aggressiivisuutta: esimerkiksi vääristymät attribuutiotyyleissä, odotuksissa ja havainnoinnissa voivat johtaa yksilön aggressiivisempaan käyttäytymiseen (Crick & Dodge, 1994). Seuraavaksi katsotaan, miten ja miksi tämän tutkimuksen persoonallisuusmuuttajat eli syyn ulkoistaminen, häpeäherkkyys sekä narsismi voivat selittää aggressiivisuutta.

2.2 Syynulkoistamistaipumus

Syyn ulkoistamisella (engl. *externalization of blame*) tarkoitetaan kognitiivista attribuutorakennetta, jota käyttämällä ihminen tulkitsee kielteiseksi arvioimansa tapahtuman tai käyttäytymisen syyn itsensä ulkopuolelle. Jotkut ihmiset ulkoistavat syytä toisia enemmän.

Syynulkoistamistaipumusta mitataan TOSCA 3 -minätietoisuusemootiomittarilla (ks. liite 9). Käsitteen hahmottaa parhaiten mittarista poimitun esimerkin avulla.

Esimerkkiskenaario:

7. **“Pelleillessäsi heittelet palloa ja se osuu ystäväsi kasvoihin.”**

Häpeävastaus tähän skenaarioon on: “Tunnet itsesi kelvottomaksi, kun et osaa edes heittää palloa”. Syyllisyysvastaus kuuluu: “Pyydät anteeksi ja varmistat, ettei ystäväsi sattunut.” Syytä ulkoistavan ihmisen vastaus puolestaan on: “Ajattelet, että ystäväsi ehkä tarvitsee lisää harjoittelua pallon kiinni ottamisessa.”

Syyn ulkoistamista ei pidä sekoittaa *tilanteesta irrottautumiseen*, jota sama mittari myös mittaa. Tilanteesta irtautuva henkilö ei pyri attribuoimaan syytä muualle. Sen sijaan hän pyrkii siirtämään ajatukset pois kyseisestä tapahtumasta esimerkiksi rekonstruoidulla tapahtuman arvottomaksi tai sellaiseksi, johon ei olisi voinut vaikuttaa. Irtautuvan henkilön vastaus esimerkkiin olisi: “Ajattelet: ‘Se oli pelkkä vahinko.’”

Syyn ulkoistamisessa jollekin henkilölle tai objektille annetaan tilanteessa syyllisen leima. Tämä leima voi olla osin ansaittu tai täysin vääryydellä lyöty. Syyn ulkoistamisessa on kyse persoonallisuuden taipumuksesta, ja niinpä toiset ulkoistavat syytä muita enemmän.

Voidaan ajatella, että kun henkilö nähdään syyllisenä, ollaan yksi askel lähempänä aggressiivista käyttäytymistä mutta ei vielä aggressiivisuudessa sinänsä. Syyn ulkoistaminen käsitteenä sisältää siis vain syyn kognitiivisen ulkoistamisen eikä esimerkiksi verbaalista syyttämistä, mikä on jo aggressiivisuutta.

2.3 Häpeäherkkyys aggressiivisuuden selittäjänä

Jotta ymmärrettäisiin, miten häpeäherkkyys voi aikaansaada aggressiivisuutta, on ymmärrettävä, mitä häpeä on. Osiossa 2.3.1 selvitetään, mihin isompaan kokonaisuuteen häpeä linkittyy sekä minkälaisia tarkoituksia ja ominaisuuksia tuolla järjestelmällä katsotaan olevan. Osion 2.3.2 tarkoituksena on avata tarkemmin juuri häpeän käsitettä: pureutua siihen, miltä se kokijastaan tuntuu ja miten häpeä eroaa sen sisareemootiosta syyllisyydestä. Osioissa 2.3.3 ja 2.3.4 palataan persoonallisuuden piirteeseen eli häpeäherkkyteen ja sen mittaamiseen. Näiden tietojen pohjalta alaluvussa 2.3.5 tarkastellaan häpeäherkkyden yhteyttä aggressiivisuuteen.

2.3.1 Minätietoisuusemootiot toimivat mielensisäisenä ihmisarvon mittarina

Häpeä kuuluu minätietoisuusemootioihin, ja minätietoisuusemootiot ovat osa emootioiden yleisjoukkoa. Yleisesti ottaen emootiot ovat arvioivasta havainnoinnista, ilmeiden ja eleiden aktivoitumisesta, kohoavista käyttäytymisvalmiuksista, fysiologisista reaktioista sekä tunteen subjektiivisesta kokemisesta koostuvia kokonaisuuksia (Schreier, 2005).

Emootioista tunnetaan parhaiten niin kutsutut perusemootiot. Perusemootioilla tarkoitetaan surun ja ilon kaltaisia emootioreaktioita, joita esiintyy jo vauvaikäisillä ja joilla on helposti tunnistettavat kasvoeleet (Ekman, 1992). Perusemootioiden ajatellaan kehittyneen evolutiivisesti helpottamaan ympäristöön sopeutumista ja eläimien sekä muiden ihmisten kanssa pärjäämistä (mt.). Voimme esimerkiksi suuttua silmänräpäyksessä, ja suuttumisen aiheuttama kehollinen reaktio auttaa suoriutumaan fyysisessä kamppailussa. Perusemootiot eli inho, ilo, yllätys, pelko, ahdistus ja suuttumus tunnustetaan huomattavan yhtäläisesti kulttuurista riippumatta (Biehl, Matsumoto, Ekman, Hearn, Heider, Kudoh & Ton, 1997; Ekman, Sorenson & Friesen, 1969).

Minätietoisuusemootiolla viitataan erityislaatuiseen emootiojoukkoon, johon kuuluvat häpeä, syyllisyys, noloistuminen ja ylpeys. Minätietoisuusemootion aktivoi tietoinen tai

tiedostamaton itsereflektointi, joka liittyy arvioijan minään tai omaan tekoon. (Tangney & Tracy, 2012.) Minätietoisuusemootioita on tutkittu perusemootioita vähemmän.

Minätietoisuusemootioiden tärkein tehtävä on antaa palautetta sosiaalisesta ja moraalista kelpoisuudestamme – ne ovat siis eräänlainen ihmisarvon mittari, joka myös motivoi toimintaa (Baumeister, Stillwell & Heatherton, 1994; Tangney & Tracy, 2012). Voidaan ajatella, että neuraalinen tiedonkäsittelyjärjestelmä lähettää emootioiden kautta signaaleja, jotka viestivät yksilön tilanteesta ryhmässä: hyvän suoriutumisen jälkeen viriää ylpeyden tunne, joka motivoi prososiaaliseen käyttäytymiseen (Tangney & Tracy, 2012). Jos yksilö on rikkonut ryhmän tapoja, tottumuksia tai normeja, tunnetaan usein syyllisyyttä, joka puolestaan saa ihmisen empaattiseksi ja käyttäytymään altruistisesti (Baumeister ym., 1994; Tracy & Robins, 2004). Minätietoisuusemootioiden avulla sopeudutaan nimenomaan sosiaaliseen ympäristöön.

Minätietoisuuden mahdollistavat aivoalueet ovat kehittyneet evolutiivisesti myöhemmin, oletettavasti helpottamaan monimutkaisien yhteistyötä vaativien tehtävien suorittamista (Tangney & Tracy, 2012). Näiden alueiden vahingoittuminen vaikeuttaa sosiaalisten sääntöjen noudattamista sekä muiden minätietoisuusemootioiden tulkintaa (Beer, Heerey, Keltner, Scabini & Knight, 2003). Jos minätietoisuusemootiot eivät toimi, riskinä on ryhmän suosion menettäminen ja jopa ryhmästä ulos putoaminen. Koska kuuluvuus ja kuuluvuuden tunne ovat ihmisen tärkeimpiä perustarpeita (Baumeister & Leary, 1995; Dewall & Bushman, 2011), tämä uhka on vakavasti otettava. Siksi tilanteiden arviointi onkin usein nopeaa. Palautejärjestelmä voi lähettää yksilölle välittömän vihjesignaalin, joka ei ole riippuvainen rikkeen paljastumisesta viiteryhmälle eikä vaadi tahdonalaista päättelyä ja rationalisointia (Tangney & Tracy, 2012).

Toiminnan jälkisaadon lisäksi minätietoisuusemootiot voivat vaikuttaa toimintaan myös etukäteen. Tomkins (1987) on ehdottanut, että minätietoisuusemootioita virittäneet tilanteet säilyvät muistissa katkelmina, jotka alkavat osittain ohjata ihmisen ajattelua, tunteita ja käyttäytymistä: muistikuva muiden paheksunnasta ja voimakkaasta häpeän tunteesta voi ennaltaehkäistä vastaavan toiminnan toistamista ja siten helpottaa ryhmän sisällä pysymistä. Ne myös kannustavat ihmistä suorittamaan nopeammin erilaisia tehtäviä (Tracy & Robins, 2004).

Tracyn ja Robinsin (2007) jäsentelyn mukaan minätietoisuusemootioiden katsotaan eroavan perusemootioista neljällä tavalla. Ensinnäkin ne edistävät juuri ryhmässä säilymisen kaltaisia monimutkaisia sosiaalisia tavoitteita. Toinen tekijä on ilmeinen: toisin kuin perusemootiot, minätietoisuusemootiot edellyttävät kokijaltaan kykyä tarkastella itseään objektina. Kolmas ero on se, että minätietoisuusemootiot kehittyvät lapselle vasta 18–24 kuukauden iässä, jolloin myös häpeän kokeminen mahdollistuu. Neljäntenä erotuksena minätietoisuusemootioiden prosessointi on kognitiivisesti vaativampaa, koska ne edellyttävät sitä, että kokija on muodostanut suhteellisen pysyväluontoisen minäkäsityksen ja kykenee tarkastelemaan sitä toisten näkökulmasta. (Mt.)

Viidentenä voidaan mainita vielä eroavaisuudet emootioiden ei-verbaalisessa ilmenemisessä. Toisin kuin perusemootiot, minätietoisuusemootiot eivät ole helposti tunnistettavissa pelkistä kasvoeleistä. Niiden tunnistamiseen tarvitaan yleensä kasvo- sekä kehoneleiden yhdistelmiä (Martens, Tracy & Shariff, 2012). Näin esitettynä ainakin häpeä, nolostuminen ja ylpeys tunnistetaan eri kulttuureissa yhtä johdonmukaisesti kuin valtaosa perusemootioista (mt.).

Minätietoisuusemootio viriää, kun ihminen arvioi itseään ja tulee tietoiseksi omasta moraalisesta tai sosiaalisesta rikkomuksestaan – tai ylpeyden kohdalla positiivisesta poikkeamisestaan (Tracy & Robins, 2004). Nämä emootiot ovat suhteellisen voimakkaita ja pystyvät motivoimaan monenlaista toimintaa. Seuraavassa luvussa tarkastellaan, miksi juuri häpeä on aggressiivisuuden kannalta keskeinen minätietoisuusemootio ja millä tavoilla se vaikuttaa kokijaansa.

2.3.2 Häpeä kivuliaana minätietoisuusemootiona

Vaikka häpeä ja syyllisyys ovat arkisessa kielenkäytössä yleensä toisilleen rinnasteisia, tieteellisissä tutkimuksissa näiden emootioiden on havaittu eroavan toisistaan (Lewis, 1971; Lindsay-Hartz, 1984; Tangney, 1993; Tangney & Dearing, 2002). Jotta häpeä ymmärrettäisiin mahdollisimman tarkkarajaisesti, sitä on verrattava syyllisyyteen.

Kun ihminen potee syyllisyyttä, hän tuntee tehneensä jotain väärin. Toisin sanoen arviointi suuntautuu tekoon (Tangney & Dearing, 2002, s. 19). Syylliset raportoivat usein jäävänsä lähes pakkomielteisesti pohtimaan tekoaan sekä toivomaan, että voisivat elää tilanteen uudelleen ja tehdä toisin (mts. 19). Syyllisten empaattisuuskyvyt ovat tyypillisesti korkeat, eikä syyllisyys ole häpeään rinnastettuna erityisen kivulias emotioni (Tangney & Tracy, 2012).

Häpeä eroaa syyllisyydestä keskeisesti siinä, että teon sijasta huomio kiinnittyy minuuteen. Häpeää kokeva on tyypillisesti piinallisen tietoinen siitä, että muut pitävät häntä puutteellisena tai viallisena. (Tangney & Dearing, 2002, s. 20.) Häpeä laukeaakin usein silloin, kun ihminen tulee tietoiseksi siitä että on rikkonut muiden asettamaa ja ylläpitämää standardia (Elison, Garofalo & Velotti, 2014; Tangney, 1992).

Häpeää kokeva tuntee tyypillisesti olonsa pieneksi, voimattomaksi ja arvottomaksi, ja nämä tunteet ovat yleensä kohtuuttoman voimakkaita suhteessa häpeän laukaiseeseen tapahtumaan (Tangney & Dearing, 2002, s. 20). Lisäksi häpeään kuuluu eräänlainen kokemus minän haavoittuvaisuudesta ja paljauudesta (Tangney & Tracy, 2012). Minuuteen kohdistuvan emotionin kivuliaisuus ja epämukavuus vie huomion pois muista, ja häpeäherkät ovatkin muita vähemmän empaattisia (mt.).

Luultavasti siksi, koska häpeävä henkilö tuntee olonsa haavoittuvaiseksi, häpeän verbaalinen ilmaisu sisältää usein erilaisia välttelyyn liittyviä pyrkimyksiä. Häpeää kokevat ilmaisevat halua piiloutua, paeta ja kadota – “kadota maan rakkoon”² (Tangney ym., 1992).

Häpeän verbaalinen ja ei-verbaalinen ilmaisu ovat keskenään virtaviivaisia. Kuten kuvasta 1 nähdään, häpeän ei-verbaalinen ilmaisu koostuu pään alas painumisesta, silmien alas suuntaamisesta tai sulkemisesta sekä ylävartalon painumisesta kumaraan (Tracy, Robins & Schriber, 2009). Katsekontaktin välttelyllä ja kehon kutistumisella häpeävä henkilö viestittää sisäistäneensä, että hänen asemansa on alempi ja hän on valmis alistumaan muun ryhmän tahdon edessä. Eleen ajatellaan välittävän yhteisön

---

² Katso TOSCA 3 -mittarista, millä muulla tavoin häpeää ilmaistaan verbaalisesti liitteistä 9 (mittari) ja 12 (koodausvain).

jäsenille, että yksilön kokema häpeä on kivulias tunne, hän kärsii jo rikkomuksestaan ja ottaa sosiaaliset normit tosissaan. Ele saattaaakin auttaa häpeävää saamaan anteeksi. (Elison ym., 2014; Martens ym., 2012.)

Kuva 1. Ei-verbaalisen häpeäeleen tunnistekuva (Tracy ym., 2009).

Verbaalisten ja ei-verbaalisten häpeäilmaisujen lisäksi myös psykofysiologinen näyttö viittaa siihen, että voimakas häpeä voi olla musertava kokemus. Häpeää on tutkittu laboratoriossa manipuloimalla tilanteita, joissa yksilö kokee olevansa puutteellinen tai kyvytön (Herrald & Tomaka, 2002). Häpeäemootio nostattaa kehossa korkean aktivaatiotason: kiihdyttää sydämen sykettä, supistaa verisuonia ja lisää verisuonten virtausvastusta. Samalla häpeää kokevien sekä sosiaalisuuteen että tehtävissä suoriutumiseen liittyvä itsetunto laskee. (Mt.)

Dickerson, Gruenewald ja Kemeny (2004) havaitsivat, että häpeäemootion kokeminen oli yhteydessä immuunijärjestelmää sääteleviin sytokiineihin ja korkeampaan kortisolitasoon. Häpeäherkkyys piirteinä taas on yhdistetty tulehdusaktivaatioon, jota

esiintyy tavallisesti kudosisvaurioiden ja patogeenitartuntojen yhteydessä (Rohleder, Chen, Wolf & Miller, 2008). Tämän tapainen kohonnut sytokiini- ja tulehdusaktivaatio on yhdistetty muun muassa vakavaan masennukseen (Connor & Leonard, 1998).³

Herkkyys häpeälle on yhdistetty myös muun muassa syömishäiriöoireisiin (Sanftner, Hill-Barlow, Marschall & Tangney, 1995), masennukseen (Hastings, Northman, Tangney, 2000; Scheff, 2001), sosiaaliseen ahdistuneisuuteen (Gilbert & Trower, 1990), matalaan itsetuntoon (Tangney & Dearing, 2002, s. 198) ja itsemurhasuunnitelmiin (Hastings ym., 2000). Seuraavaksi tarkastellaan, mikä saa ihmisen häpeämään muita enemmän.

2.3.3 Häpeäherkkyys persoonallisuuden piirteenä

Vaikka häpeäemootiolla on joitain hyödyllisiä puolia, sen haitat ovat monet ja osin huomattavat. Tutkijat ovatkin olleet hyvin kiinnostuneita selvittämään, miksi ja missä olosuhteissa häpeää esiintyy. Myös tässä selvitysprosessissa häpeä ja syyllisyys ovat kulkeneet toisiinsa nivoutuneina.

Häpeän ja syyllisyyden eroista on tehty arvioita kliinisten tapausten ja muiden havaintojen pohjalta useaan otteeseen psykologian historiassa (ks. esim. Ausubel, 1955; Freud, 1953). Pitkään ajateltiin, että häpeää esiintyy julkisissa tilanteissa ja syyllisyyttä silloin, kun ihminen on yksin (ks. esim. Benedict, 1946.) Nykyään tiedetään, että sekä häpeää että syyllisyyttä koetaan enemmän julkisissa tilanteissa mutta myös silloin, kun muut eivät tiedä emotionin laukaisseesta teosta mitään (Tangney & Dearing, 2002, s. 14–17). Tangneyn (1992) systemaattinen tarkastelu paljasti, että tietyt tilanteet vaikuttavat erityisen todennäköisesti laukaisevan juuri häpeän tai syyllisyyden tunteen. Tästä huolimatta tilanneominaisuudet eivät kykene merkittävän hyvin ennustamaan, kumpi emootio viriää (mt.).

Koska sama tilanne voi aiheuttaa joko syyllisyyttä tai häpeää, katseet on käännetty kohti persoonallisuuden tutkimusta. Onkin olemassa näyttöä siitä, että syyllisyyden ja häpeän

---

³ Tutustu myös minäuhkatutkimuksen psykofysiologiseen näyttöön lukemalla esim. Slavich, O'Donovan, Epel & Kemeny (2010).

esiintyminen riippuu tilanteen sijasta enemmänkin ihmisestä: jotkut henkilöt tuntevat häpeää selvästi yleisemmin ja voimakkaammin kuin toiset (Tangney, 1990). Tätä persoonallisuustaipumusta kutsutaan häpeäherkkyydeksi ja taipumusta tuntea syyllisyyttä vastaavasti syyllisysherkkyydeksi (mt.).

2.3.4 Häpeäherkkyyden mittaaminen

Vaikka häpeä ja syyllisyys erotellaan nykyään käsitteellisesti toisistaan ja ne pystytään erottelamaan suhteellisen hyvin myös empiirisesti, häpeä- ja syyllisysherkkyydellä on yleensä myös yhteistä selitysvoimaa (Tangney, 1990). Tämän vuoksi on tapana kontrolloida syyllisysherkkyyden malleissa, joissa häpeäherkkyyden selittäjänä (ks. esim. Tracy & Robins, 2006). Niinpä myös tämän tutkimuksen häpeäherkkyyden malleissa käytetään syyllisysherkkyyden kontrolloitua häpeäherkkyyttä ja korrelaatiotarkasteluissa myös häpeäherkkyyden kontrolloitua syyllisysherkkyyttä.

TOSCA-minätietoisuusmittaristosta on tullut erittäin usein käytetty tapa tutkia häpeäilmiötä (Furukawa ym., 2012; Luyten, Fontaine & Corveleyn, 2002; Wolf, Cohen, Panter & Insko, 2010). TOSCA-mittariston uusinta versiota TOSCA 3:a (Tangney & Dearing, 2002, s. 39–46) käytetään myös tässä tutkimuksessa. Häpeään liittyvää vetäytymisen ja piiloutumisen tarvetta kuvastaa hyvin TOSCA 3:n eräs häpeää mittaava skenaario:

T02. Särjet töissä esineen ja piilotat sen.

Oletusten mukaan häpeäherkkä osallistuja vastaisi: “Harkitsen työni lopettamista.” Syyllisyyteen taipuvainen osallistuja valitsisi seuraavan vastausvaihtoehdon: “Koen tapahtuneen ahdistavana ja ajattelen: Minun on korjattava tai korjautettava esine.”

TOSCA 3 -mittaria on kritisoitu siitä, että se näyttää mittaavan voittopuolisesti adaptiivisia ja mietoja puolia syyllisyydestä ja epäadaptiivisia puolia häpeästä, mikä voi suurennella ja väristellä emotionien välisiä eroja ja niiden yhteyksiä käyttäytymiseen (Luyten ym., 2002). On myös ehdotettu, että TOSCA 3:n syyllisysskaala saattaa mitata emotionin sijasta halukkuutta paikata vääräksi koettua toimintaa (Giner-Sorolla, Piazza

& Espinosa, 2011). Kaiken kaikkiaan TOSCA 3 on silti todettu reliaabeliksi ja validiksi mittariksi useissa tutkimuksissa. Näissä tutkimuksissa häpeä- ja syyllisyysherkkyyks on pystytty erottamaan luotettavasti toisistaan (Olthof, Schouten, Kuiper, Stegge & Jennekens-Schinkel, 2000; Stuewig ym., 2010; Tangney ym., 1996a; Wolf ym., 2010). TOSCA 3 -mittariin voi tutustua tarkemmin liitteestä yhdeksän.

2.3.5 Häpeäherkkyyden ja aggressiivisuuden yhteys

Syyllisyyden ja häpeän eroista seuraa, että häpeävä ihminen on yleensä motivoitunut toimimaan ja toimiikin hyvin eri tavoin kuin syyllisyyttä poteva (Tangney & Dearing, 2002, s. 136–138). Syyllisyyttä kutsutaan merkittävimmäksi moraaliseksi emootioksi, sillä se näyttää johdonmukaisemmin motivoivan rikkeen tehnyttä pyytämään anteeksi ja korjaamaan tekonsa (Baumeister ym., 1994; Silfver, 2007; Tangney & Dearing, 2002, s. 19). Häpeästä taas seuraa usein sosiaalisista tilanteista vetäytymistä ja rikkomuksen kieltämistä (Silfver, 2007; Tangney & Tracy, 2012).

Vetäytyminen ei ole ainoa käyttäytymistäipumus, jota häpeäherkkyydestä näyttää seuraavan. Jo Helen Block Lewis (1971) havaitsi kliinisen työnsä pohjalta häpeästä kumpuavan nöyryytetyn raivon: potilaiden suuttumusta tai aggressiivisuutta edelsi usein häpeän tuntemus. Sittemmin häpeäherkkyyks on empiirisesti yhdistetty suuttumukseen ja vihamielisyyteen useaan otteeseen (Hoglund & Nicholas, 1995; Tangney ym., 1992; Tangney ym., 1996a). Häpeäherkät näyttävät myös olevan taipuvaisempia kehittämään pahantahtoisia ja riitaisia aikomuksia sekä reagoimaan fyysisesti ja verbaalisesti aggressiivisesti (Tangney ym., 1996a; Stuewig ym., 2010). Häpeän ja aggressiivisuuden yhteydestä on myös kokeellista näyttöä: Thomaes ym. (2008) havaitsivat, että häpeätilanteessa lapset olivat taipuvaisempia käyttäytymään aggressiivisesti – ja että narsismi moderoi tätä yhteyttä.

Häpeän kokemisen ydinpiirteitä on voimakas arvottomuuden tunne minuuteen kohdistuvan itsesyytöksen alla (Elison ym., 2014). Tämä kokemus voi motivoida pakenemiseen ja piiloutumiseen, mutta myös hyökkäämään. Syytöstä voidaan suunnata myös pois päin, ja häpeävä voi tällä tavalla pyrkiä ja onnistuakin saamaan tilanteen hallintaansa.

Häpeäherkkyyden ja kognitiivisen syyn ulkoistamisen välillä onkin havaittu yhteys (Tangney, 1990; Tangney ym., 1996a). Syynulkoistamistaipumus on luultavasti yksi tekijä, joka välittää yhteyttä häpeäherkkyyden ja aggressiivisuuden välillä. Stuewig ym. (2010) ovat tutkineet tätä yhteyttä. Näissä tuloksissa syyn ulkoistaminen välitti täysin häpeäherkkyyden sekä verbaalisen ja fyysisen aggressiivisuuden välisiä yhteyksiä (mt.).

Usein häpeää kokevat ihmiset saattavat kehittää pysyvän attribuutiotaipumuksen, jossa syytä ulkoistetaan. Näin ollen häpeäherkkyys ja syyn ulkoistaminen eivät esiintyisi sattumalta yhdessä, vaan jatkuva häpeän kivuliaisuus olisi synnyttänyt jälkimmäisen. Tracy ja Robins (2006) ovat ehdottaneet, että kun ihminen ulkoistaa syyn, hän ei tuolloin tietoisesti koe häpeää. Syyn ulkoistaminen on siis mahdollisesti tapa estää häpeän tunteen pääsy tietoisuuteen.

Kuten Tangney ja Tracy (2012) ilmaisivat, häpeäherkkyyden ja aggressiivisuuden suorat yhteydet on saatu jo dokumentoitua johdonmukaisesti, mutta välittävien ja moderoivien yhteyksien tutkimus on juuri alkanut. Tässä tutkimuksessa selvitetään, välittääkö syyn ulkoistaminen häpeäherkkyyden ja verbaalisen aggressiivisuuden välistä yhteyttä kokonaan, kuten kävi Stuewigin ym. (2010) tutkimuksessa, vaiko pelkästään osittain, kuten Bearin ym. (2009) tuloksissa⁴. Lisäksi selvitetään, välittääkö syyn ulkoistaminen häpeäherkkyyden sekä pahantahtoisten ja riitaisten aikomusten välisiä yhteyksiä.

2.4 Narsismi aggressiivisuuden selittäjänä

Olen myös helvetin kostonhimoinen. En ihan heti unohda, jos minulle tehdään vääryyttä. Sokea raivo nousee silloin nopeasti, eivätkä moraaliset pidäkkeet tai pelko virkavaltaa ja sääntöjä kohtaan estä minua hakemasta itselleni oikeutta.

- Patologiseksi narsistiksi diagnosoitu 35-vuotias Markku⁵.

Narsismi päätyi akateemiseen kirjallisuuteen 1800-luvun lopulla, kun Ellis (1898) ja muut seksologit tulkitsivat jo roomalaisrunoilija Ovidiuksen (8/1997) aikoinaan

⁴ Huom! Bearin ym. (2009) vastinmuuttujana ei ollut aggressiivisuus vaan suuttumus.

⁵ Lainausta on Pystysen (2012) kirjoittamasta Helsingin Sanomat -artikkelista.

kuvaileman narsismin itseen kohdistuvaksi seksuaaliseksi kiinnostukseksi. 1900-luvun alun psykoanalyttikot alkoivat nähdä narsismissa seksuaalisuuteen linkittyvien asioiden lisäksi minuuteen liittyviä funktioita. Freud (1914/1957) heidän joukossaan käsitti narsistisen suurentelun puolustusmekanismina, joka suojaa minää merkityksettömyyden tuntemuksilta. Puoli vuosisataa myöhemmin Reich (1960) teoretisoi, että narsismi liittyy kyvyttömyyteen säädellä itsetuntoa. Reichin (mt.) mukaan narsistit näkevät itsensä tilanneyhteyden mukaan joko surkimuksina tai täydellisinä, ja he ovat siksi erityisen haavoittuvaisia sosiaalisissa tilanteissa.

Reichin ja hänen aikalaistensa työn myötä narsismin moderni käsitys alkoi muovautua. Maailman vaikutusvaltaisimmassa mielenterveyden alan tautiluokitusjärjestelmä DSM:ssä narsistinen persoonallisuushäiriö listattiin ensimmäisen kerran vuonna 1980 (American Psychiatric Association, 1980). Määritelmän muodostumiseen vaikuttivat paljon psykiatrit Heinz Kohut, Otto Kernberg ja Theodore Millon, jotka muotoilivat määritelmän kliinisen työnsä pohjalta (Levy, Ellison & Reynoso, 2010). Uudemmissa DSM-laitoksissa määritelmän muotoilussa on painotettu empiiriseen todistusaineistoon pohjautuvaa tutkimusta (mt.).

Nykyistä APA:n tautiluokitusjärjestelmään painettua narsistisen persoonallisuushäiriön määritelmää⁶ on kritisoitu voimakkaasti (Pincus & Lukowitsky, 2010). Narsismi on myös tieteenalojen välillä ja niiden sisällä määritelty hyvin epäyhteneväisesti (Levy, Chauhan, Clarkin, Wasserman & Reynoso, 2009). Uusimman tautiluokitusjärjestelmän koostamisen yhteydessä käytiin jopa vilkas keskustelu siitä, onko narsistinen mielialahäiriö riittävän koherentti mielenterveyshäiriö tullakseen sisällytetyksi järjestelmään (Miller, Widiger & Campbell, 2010; South, Eaton & Krueger, 2010).

Pincuksen ja Lukowitskyn (2010) integroivan työn tulosten perusteella näyttää siltä, että patologinen narsismi on kyllä itsenäinen kompleksinen mielenterveyden häiriö, mutta sen nykyisessä määritelmässä on paljon korjattavaa, ja siten edessä on paljon tarkentavaa tutkimustyötä.

---

⁶ DSM V:n narsismimääritelmä: Narsistinen persoonallisuushäiriö on suurellisuuden, jatkuvan ihailun tarpeen sekä empatian puutteen kokonaisvaltainen yhdistelmä, joka saa alkunsa varhaisessa aikuisiässä ja ilmenee useissa asiayhteyksissä mielikuvituksen tasolla tai konkreettisesti toiminnassa (American Psychiatric Association, 2013, 669–672). (Suom. Mikko Annala).

2.4.1 Narsistisen persoonallisuushäiriön ydinongelmana on minäkuvan säätely

Nykyinen tautiluokitusjärjestelmä painottaa, että narsismin alkusysäys ja sitä perustavalla tavalla määrittävä tekijä on suurellisuus. Henkilö, jonka persoonallisuutta määrittää voimakkaasti suurellisuus, on huomionhakuinen, ylitsevuotavan itsevarma sekä vihamielinen toisia kohtaan (South ym., 2010). Suurellinen narsisti kieltää omia kielteisiä puoliaan kehittämällä epärealistisia käsityksiä omasta ylivertaisuudestaan, täydellisyydestään ja ainutlaatuisuudestaan (Pincus & Lukowitsky, 2010). Tällainen henkilö käyttää usein muita hyväkseen ja odottaa ympäröiviltä ihmisiltä perustelematonta erityiskohtelua. Vaikka narsistinen ihminen vääristää systemaattisesti fantasiakuvaansa kuulumatonta ulkoista informaatiota, hän ei silti aina kykene ylläpitämään illuusioita. (Mt.) Kliiniset arviot painottavat, että kun suurellisuus on keskeinen osa persoonallisuutta, ihminen on hyvin haavoittuvainen minää uhkaavissa tilanteissa ja saattaa kokea niissä paniikkia tai häpeää (Horowitz, 2009, s. 126).

Suurellisuuteen liittyvät narsismin piirteet ovat niitä, jotka maallikko todennäköisesti liittäisi narsismiin. Vaikka nämä piirteet ovat toki narsismissa hyvin olennaisia (Pincus & Lukowitsky, 2010), niiden ylipainotus haittaa ymmärtämästä isoa osaa narsismista: haavoittuvaisuutta, johon liittyy peiteltyjä narsismin ilmenemismuotoja. Pincus ja Lukowitsky (2010) ehdottavatkin, että narsismi on kaksisuuntainen ilmiö. Kun narsismi ymmärretään näin, sen ydinpiirre ei olekaan suurellisuus, kuten nykyinen tautimääritelmä olettaa. Narsismin keskiössä onkin vaillinainen kyky säädellä minää, mikä johtaa usein suurellisuuteen, mutta monesti myös haavoittuvaisuuteen (mt.).

Haavoittuvaiset narsistit käyttäytyvät vaatimattomasti ja pidättyväisesti, mutta heillä on itsestään äärimmäisen korkeita hiljaisia odotuksia (Bosson, Lakey, Campbell, Zeigler-Hill, Jordan & Kernis, 2008). Päinvastoin kuin ylimielisesti esiintyvällä suurellisella narsistilla, haavoittuvaisella narsistilla on tarkka omatunto, ankara itsekritiikki ja hän on taipuvainen tuntemaan syyllisyyttä (Ronningstam, 2009). Narsistit eivät kuitenkaan jakaudu tarkkarajaisesti haavoittuvaisuuden ja suurellisuuden leireihin: näyttää siltä, että henkilö on etupäässä kategorisoitavissa jompaankumpaan tyyppiin, mutta joissakin tilanteissa hän voi tuntea ja käyttäytyä myös toisen tyyppin ominaispiirteiden mukaisesti (Pincus & Lukowitsky, 2010).

Tässä tutkielmassa narsismi ymmärretään kyvykkyytenä ja halukkuutena käyttää lukuisia peiteltyjä ja peittelemättömiä itse- ja tunnesäätelytekniikoita sekä ihmissuhteita välineinä, joilla voi saavuttaa minän arvoa kohottavia kokemuksia sosiaalisessa ympäristössä ja siten säilyttää suhteellisen myönteisen minäkuvan sekä saavuttaa tarvitsemaansa hyväksyntää ja ihailua (Pincus, Ansell, Pimentel, Cain, Wright & Levy, 2009).⁷

2.4.2 Patologinen ja ei-patologinen narsismi

Narsismiin liittyy myönteisiä ja kielteisiä piirteitä. Myönteisessä päässä narsismiin yhdistetyistä piirteistä ovat esimerkiksi korkea itseluottamus ja johtajuuskyky (Brown, Budzek & Tamborski, 2009). Kielteisiä piirteitä ovat muun muassa ankara itsekritiikki (Ronningstam, 2009) ja voimakkaat kateuden ja vihamielisyyden tunteet (Ronningstam, 2011).

Patologisella narsismilla viitataan narsistiseen persoonallisuushäiriöön, jota tutkivat pitkään ainoastaan psykiatrit ja muut kliinisen alan asiantuntijat (Levy ym., 2010; Miller ym., 2009). Ei-patologisella narsismilla viitataan ei-kliinisellä väestöllä esiintyvään narsismiin. Pääosin terveistä ihmisistä koostuvilla otoksilla tehtyä ei-patologiseen narsismiin liittyvää tutkimusta ovat tehneet pääosin sosiaali- ja persoonallisuuspsykologit (Miller ym., 2009). Patologiseen narsismiin liittyvät narsismin pimeimmät puolet, kun ei-kliinisistä väestöistä löytyy voittopuolisesti narsismin myönteisiä piirteitä. Rajankäynti näiden kahden ilmiön välillä on kuitenkin vielä epäselvää. (Pincus & Lukowitsky, 2010.)

Viimeisten kolmen vuosikymmenen aikana on tehty merkittävä määrä sosiaalipsykologista narsismitutkimusta, jonka tulosten integrointi muuhun tietoon olisi erittäin arvokasta. Tämä ei ole kuitenkaan ongelmatonta: paitsi että käsitteistö ja määritelmät ovat hyvin erilaisia tieteenalojen välillä, ei myöskään tiedetä, onko tutkittu

---

⁷ Engl.: One's capacity to maintain a relatively positive self-image through a variety of self-regulation, affect-regulation, and interpersonal processes, and it underlies individuals' needs for validation and admiration, as well as the motivation to overtly and covertly seek out self-enhancement experiences from the social environment. (Suom. Mikko Annala)

ilmiö sama. Viime vuosina on esitetty, että patologinen ja ei-patologinen narsismi voisivat jopa olla kaksi täysin erillistä mielenterveyden ilmiötä (Pincus & Lukowitsky, 2010). Tässä tutkimuksessa oletetaan, että myös terveellä väestöllä esiintyy narsismin epäadaptiivisia piirteitä, jotka yleensä mielletään patologiseksi narsismiksi.

2.4.3 Narsismin mittaaminen

Tässä tutkimuksessa narsistisia taipumuksia mitattiin Narcissistic Personality Inventory -mittarilla eli NPI:llä (Raskin & Hall, 1979; Raskin & Terry, 1988). Tämän tutkimuksen otos koostui yliopisto-opiskelijoita, joiden oletetaan olevan pääosin terveitä. NPI oli luonteva valinta narsismin operationalisointiin, sillä se on ei-kliinisillä otoksilla tehdyissä tutkimuksissa selkeästi eniten käytetty mittari (Cain ym., 2008; Miller & Campbell, 2008; Miller ym., 2009; Pincus & Lukowitsky, 2010). NPI pyrkii tunnistamaan narsistisia piirteitä ja niiden yksilökohtaisia eroja tavanomaisesta eli ei-kliinisestä väestöstä (Raskin & Terry, 1988).

Tutkijat ovat käyttäneet NPI-mittaria karkeasti sanottuna kahdella tavalla. Ensimmäinen tapa on käyttää koko skaalaa siten, että korkeampia kokonaispistemääriä saava ymmärretään enemmän narsistiseksi. Tällöin ajatellaan, että korkeammat pistemäärät kertovat eräänlaisesta voimakkaammasta yleisnarsismista (Locke, 2009). Toinen mahdollisuus on irrottaa mittarista alaskaaloja, joista kukin liittyy tiettyyn narsismin piirteeseen. NPI-mittari on kehitetty tautiluokitusjärjestelmä DSM-III:n narsistisen persoonallisuushäiriön diagnosointikriteereistä (Raskin & Hall, 1979, 1981), ja alaskaalojen piirteet ovat kliinisistä kuvauksista omaksuttuja. Raskin ja Terry (1988) löysivät rakennevaliditeettitutkimuksessaan seitsemän alapiirrettä eli autoritäärisyyden, itseriittoisuuden, ylemmyyden, ekshibitionismin, hyväksikäytön, turhamaisuuden ja erioikeuksisuuden. Tässä tutkimuksessa käytetään kyseistä piirrejaottelua.

Vaikka patologisen ja ei-patologisen narsismin suhteen selvittäminen on vasta alussa, Miller ym. (2009) ovat verranneet mittareiden yhteensopivuutta käyttämällä samassa tutkimuksessa kliinistä ja ei-kliinistä otosta. Tämän alustavan näytön nojalla näyttää siltä, että NPI:llä voidaan mitata myös narsistiseen persoonallisuudenhäiriöön liittyviä piirteitä (mt.). Näiden piirteiden katsotaan olevan niin sanotusti epäadaptiivisia eli

sosiaaliseen ympäristöön sopeutumista häiritseviä. Epäadaptiivisen narsismin on todennettu olevan yhteydessä hataraan minäkäsitykseen, haavoittuvaan itsetuntoon, sosiaaliseen ahdistukseen, yleiseen ahdistuneisuuteen ja masennusoireisiin (Watson & Biderman, 1993). Vaikka näkemystä on myös kritisoitu (Pincus & Lukowitsky, 2010), monet tutkijat uskovat erioikeuksellisuuden ja hyväksikäytön alaskaalojen mittaavan narsismin epäadaptiivisia puolia (Ackerman, Witt, Donnellan, Trzesniewski, Robins & Kashy, 2011; Brown ym., 2009; Maxwell, Donnellan, Hopwood & Ackerman, 2011).

Erioikeusisuus viittaa siihen, että henkilö odottaa vastaanottavansa muilta erityisetuja ilman, että olettaa olevansa velvollinen palauttamaan saatua hyötyä tai nähtyä vaivaa takaisin (Clark, 1991)⁸. Edut voivat olla esimerkiksi palveluksia tai suosionosoituksia. Määritelmän mukaan eduista paitsi jääminen voi yllättää erioikeusisuus-tyyppisen narsistin sekä saada hänet vihaiseksi niitä kohtaan, joilta etuja odotetaan (mt.). Hyväksikäyttö viittaa muiden hyväksikäyttöä suosiviin sosiaalisiin asenteisiin, kuten manipulointikykyyn ja -halukkuuteen tilanteissa, joissa voidaan saavuttaa omaa etua muiden kustannuksella (Glover, Miller, Lynam, Crego & Widiger, 2012).

2.4.4 Narsismin ja aggressiivisuuden yhteys

NPI:n kokoskaalalla mitatun narsismin ja aggressiivisuuden välillä on havaittu yhteys aiemmassa tutkimuksessa (Bushman & Baumeister, 1998; Papps & O'Carroll, 1998; Twenge & Campbell, 2003). Kokonaispistemäärät ovat kuitenkin hyvin usein olleet yhteydessä myös myönteisiin persoonallisuuden ominaisuuksiin, kuten optimismiin, tyytyväisyyteen ja korkeampaan itseluottamukseen (Brown ym., 2009).

Olemassa oleva näyttö viittaa siihen, että NPI-mittarin eräät alaskaalat ovat systemaattisemmin yhteyksissä aggressiivisuuteen ja muuhun epäadaptiiviseen käyttäytymiseen. Varsinkin erioikeusisuuden ja hyväksikäytön skaalat käyttäytyvät muista alaskaaloista poikkeavasti. Erioikeusisuus ja hyväksikäyttö ovat olleet yhteyksissä esimerkiksi matalampaan empatiaan, matalampaan sosiaaliseen

---

⁸ Engl. expectation of special favours without assuming reciprocal responsibilities, e.g., surprise and anger that people will not do what is wanted. (Suom. Mikko Annala).

vastuunottoon ja korkeampaan sosiaalisista kanssakäymisistä viriävään ahdistuneisuuteen (Watson & Morris, 1991), impulsiiviseen antisosiaalisuuteen (Ackerman ym., 2011), manipulointiin ja matalaan työpaikkatytyväisyyteen (Soyer, Rovenpor, Kopelman, Mullins & Watson, 2001), heikkoon anteeksiantohalukkuuteen (Exline, Baumeister, Bushman, Campbell & Finkel, 2004) ja häpeäherkkyyteen (Gramzow & Tangney, 1992). Reidyn ym. (2008) asetelmassa hyväksikäyttö ja erioikeuksisuuskaalat ennustivat vahvimmin halukkuutta antaa sähköshokkeja laboratorio-olosuhteissa. Millerin, Pricen ja Campbellin (2012) tuloksissa hyväksikäyttö oli yhteydessä vihamielisyyteen, mutta erioikeuksellisuus ja NPI:n kokoskaala eivät olleet.

Suurellisesti narsististen ihmisten tiedetään käyttäytyvän vihamielisesti ja aggressiivisesti varsinkin silloin, kun heidän itsetuntonsa on uhattuna (Pincus & Roche, 2011). Narsistisen haavoittuvaisuuden on puolestaan esitetty olevan yhteydessä suuttumukseen (Dickinson & Pincus, 2003); avuttomuuden ja tyhjyyden kokemuksiin sekä matalaan itsetuntoon ja häpeään (Pincus ym., 2009); sekä sosiaaliseen vetäytymiseen ja itsemurhariskiin (Pincus & Roche, 2011).

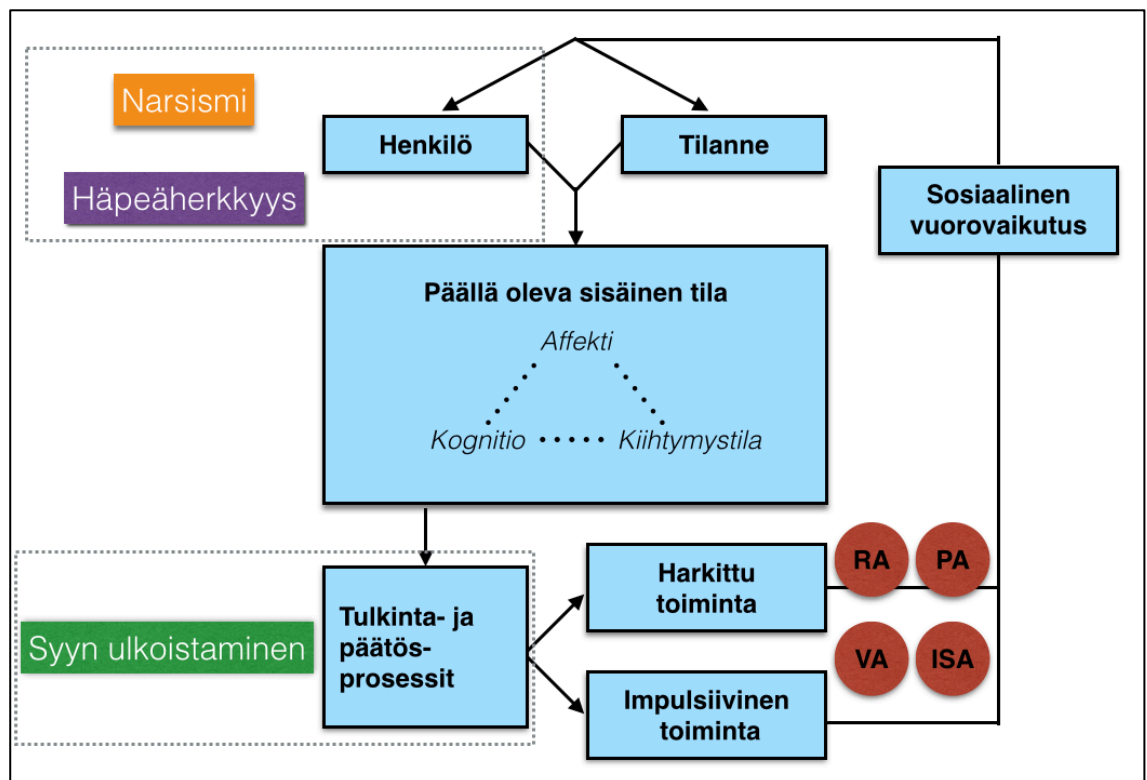
Nykyisen näytön pohjalta on epäselvää, mitä kaikkia puolia narsismista NPI-mittarin kokoskaala mittaa, ja miten alaskaalat asemoituvat suhteessa haavoittuvaisuuteen ja suurellisuuteen (Pincus & Lukowitsky, 2010). NPI-mittarilla on kuitenkin aiemmin mitattu onnistuneesti eräitä patologisen narsismin piirteitä (Miller ym., 2009). Niinpä NPI-mittarin kokoskaala mutta myös erioikeuksisuus ja hyväksikäyttö -piirteet ovat myös tämän tutkimuksen selittäjinä. Eriokeuksellisuus- ja hyväksikäyttö -alaskaalojen oletetaan mittaavan tarkkarajaisemmin epäadaptiivista narsismia, mutta myös kokoskaalan oletetaan kykenevän mittaamaan sitä riittävästi ollakseen yhteydessä aggressiivisuuteen. Näin ollen tutkimuksessa selvitetään sekä kokoskaalan että erioikeuksisuuden ja hyväksikäytön alaskaalojen yhteyksiä aggressiiviseen käyttäytymiseen ja aggressiivisiin aikomuksiin.

Kun narsismiteorian uudelleen rakentaminen ja sitä mittaavien mittareiden kehitys on käynnissä, on oleellista etsiä persoonallisuuden piirteitä, jotka voivat narsismin kanssa liittyä epäadaptiiviseen käyttäytymiseen. Kliinisen näytön pohjalta on arveltu, että narsisteilla on taipumus syyn ulkoistamiseen (Hoover, 2014; Pincus ym., 2014). On

mahdollista, että syyn ulkoistaminen on nimenomaan epäadaptiiviseen narsismiin liittyvä kognitiivinen taipumus, joka saa narsistit käyttäytymään aggressiivisesti. Niinpä tässä tutkimuksessa selvitetään, johtaako narsismi aggressiivisuuteen syynulkoistamisprosessin kautta.

2.5 Yhteenveto persoonallisuuden piirteistä aggressiivisuuden selittäjinä

Palaaminen yleisen aggressiivisuusmallin pohjalta tehtyyn havainnollistamiskuvioon (kuvio 2) tiivistää tämän tutkimuksen teoreettisen pohjan. Häpeäherkkyys ja narsismi sijoittuvat mallin vasempaan ylänurkkaan henkilön ominaisuuksien joukkoon. Selkeyden vuoksi narsismi-laatikkoon katsotaan sisältyvän sekä yleinen narsismi että epäadaptiiviset alaskaalat.

Kuvio 2. Tutkimuksen muuttujat sijoitettuna yleisen aggressiivisuusmallin (Anderson & Bushman, 2002) havainnollistamiskuvioon. VA = Verbaalinen aggressiivisuus; ISA = Itseen suuntautuva aggressiivisuus; PA = Pahantahtoiset aikomukset; RA = Riitaiset aikomukset.

Kuten Andersonin ja Bushmanin (2002) malli olettaa, henkilön sisällä oleva tila rakentuu tilanteen ominaisuuksien, sosiaalisen kanssakäymisen sekä persoonallisuuden piirteiden vuorovaikutuksesta. Häpeäherkkyyden tiedetään olevan yhteydessä kielteisiin minäkognitioihin ja affekteihin (Tangney ym., 1996a; Tangney, Miller, Flicker & Hill-Barlow, 1996b; Tangney, Niedenthal, Covert & Hill-Barlow, 1998), ja häpeän tiedetään aiheuttavan fysiologisen kiihtymystilan (Herrald & Tomaka, 2002). Häpeäherkkyyden myötä aktivoituvan sisäisen tilan voidaan ennustaa johtavan syytä ulkoistavaan tulkitsemisprosessiin, koska häpeäherkkien ajatellaan olevan motivoituneita purkamaan minään kohdistuvaa pahaa oloa (Tangney & Dearing, 2002, s. 91–94), ja muiden syyttäminen itsen sijaan sopii tähän motiiviin hyvin.

Narsistisilla ihmisillä puolestaan on taipumusta muun muassa minään kohdistuviin ylisuuriin odotuksiin (Pincus & Lukowitsky, 2010) ja ansaitsemattomien etuuksien odottamiseen (Clark, 1991). Silloin kun odotukset eivät toteudu, ne voivat sosiaalisessa vuorovaikutuksessa laukaista negatiivisia affekteja. Narsisti voi päätyä syyttämään niitä, joilta etuisuuksia on turhaan odotettu. Syyn ulkoistamisesta seuraa henkilön näkeminen syyllisenä, mistä matka aggressiivisuuteen voi olla lyhyt.

Tässä tutkimuksessa aggressiiviset aikomukset on sijoitettu harkinnanvaraisen aggressiivisuuden puolelle, sillä ne ovat nimensä mukaisesti aikomuksia. Verbaalinen ja itseen suunnattu aggressiivisuus on sijoitettu harkinnanvaraisuuden ja impulsiivisuuden välimaastoon, sillä nämä lajit voivat esiintyä molemmassa muodossa: henkilö voi suunnitella esimerkiksi verbaalista vahingoittamista tarkkaankin, tai sitten se voi tapahtua automaattisesti ennen kuin hän ehtii tietoisesti harkita hyökkäystä.

On huomautettava, että vaikka syyn ulkoistaminen on persoonallisuuden taipumus, se on tietoisesti sijoitettu havainnollistamiskuvassa tulkintaprosesseihin. Teoreettisesti olisi myös mielekästä sijoittaa syyn ulkoistaminen henkilökategoriaan. Raja on tässä tapauksessa häilyvä, sillä tulkinta- ja toimintamallit automatisoituvat usein (Anderson & Bushman, 2002; Tracy & Robins, 2006), ja siten alun perin tulkintaprosessina esiintyvistä syyn ulkoistamisesta voi kehittyä persoonallisuuden ominaisuus.

Seuraavassa luvussa nähdään, miten teoriataustasta ja aiemmasta tutkimuksesta johdetut oletukset kääntyvät hypoteeseiksi.

3 Tutkimuskysymykset ja hypoteesit

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, millä tavoin 1) häpeäherkkyys ja 2) narsismi ovat yhteydessä erilaisiin aggressiivisuuden lajeihin. Tutkimuksen hypoteesit 1 ja 3 pyrkivät vastaamaan ensimmäiseen ja hypoteesit 2, 4 ja 5 toiseen tutkimuskysymykseen.

3.1 Häpeäherkkyyden ja aggressiivisuuden yhteys

Aikaisemmista tutkimuksista saadun empiirisen näytön perusteella häpeäherkkyyden ja suuttumustaipumusten välillä on havaittu positiivinen yhteys. Häpeäherkkyys on empiirisesti liitetty suuttumisherkkyyteen, epäsuoraan vihamielisyyteen ja ärsyntyneisyyteen. (Tangney ym., 1992.) Häpeäherkkyyden on myös huomattu olevan yhteydessä tässäkin tutkimuksessa käytettävän ARI-mittarin fyysisiin ja verbaalisiin aggressiivisuusreaktioihin, pahantahtoisiin ja riitaisiin aikomuksiin sekä itseen suunnattuun aggressiivisuuteen (Tangney ym., 1996a). Lisäksi häpeä on ennustanut aggressiivisuutta laboratorio-olosuhteissa (Thomaes ym., 2008). Tämän näytön pohjalta rakennettu ensimmäinen hypoteesi on:

H1: Häpeäherkät ihmiset ovat muita alttiimpia reagoimaan (a) verbaalisesti aggressiivisesti, (b) kehittämään pahantahtoisia ja (c) riitaisia aikomuksia sekä (d) suuntaamaan aggressiivisuuden itseensä.

Häpeäherkkyys on aiemmin yhdistetty aggressiivisen käyttäytymisen lisäksi vetäytymiseen (Silfver-Kuhalmppi, 2009; Tangney, 1990). Itseen suunnattua aggressiivisuutta mittaavan muuttujan odotetaan tuovan esiin häpeäherkän ihmisen taipumuksen vetäytyä.

3.2 Narsistisen persoonallisuuden ja aggressiivisuuden yhteys

NPI-40:n kokoskaalalla mitatun narsismin on huomattu olevan yhteyksissä vihamielisyyden (Raskin ym., 1991) lisäksi sekä korrelatiivisesti (Papps & O'Carroll, 1998) että kokeellisesti (Bushman & Baumeister, 1998; Bushman, Bonacci, van Dijk, & Baumeister, 2003; Twenge & Campbell, 2003) tutkittuun aggressiiviseen käyttäytymiseen. Tähän näyttöön pohjautuva toinen hypoteesi on:

H2: Narsistiset ihmiset ovat muita alttiimpia (a) reagoimaan verbaalisesti aggressiivisesti, (b) kehittämään pahantahtoisia ja (c) riitaisia aikomuksia, ja lisäksi he ovat (d) vähemmän alttiita suuntaamaan aggressiivisuuden itseensä.

Narsisti on muita motivoituneempi käyttämään itse- ja tunnesäätelytekniikoita säilyttääkseen myönteisen minäkuvan (Pincus & Lukowitsky, 2010). Näin ollen oletetaan, että narsistit myös kohdistavat harvemmin aggressiivisuutta itseään kohti.

3.3 Syyn ulkoistaminen häpeäherkkyyden ja aggressiivisuuden yhteyden välittäjänä

Siitä huolimatta, että häpeäherkkyyden ja aggressiivisuuden yhteys ei näytä olevan suoraviivainen, häpeäherkkyyden ja aggressiivisuuden välittäjiä ja moderaattoreita on tutkittu vähän (Stuewig ym., 2010; Tangney & Tracy, 2012). Stuewigin ym. (2010) tulosten mukaan ihmisen kognitiivinen taipumus syyn ulkoistamiseen välitti täysin häpeäherkkyyden ja verbaalisen aggressiivisuuden yhteyden, mutta Bearin ym. (2009) tuloksissa syyn ulkoistaminen välitti häpeäherkkyyden ja suuttumuksen yhteyttä vain osittain.

Tässä tutkimuksessa tavoitellaan lisänäyttöä siitä, miten syyn ulkoistaminen välittää häpeäherkkyyden ja eri aggressiivisuustyypien yhteyttä. Tämän tutkimuksen oletus on, että kognitiivinen taipumus syyn ulkoistamiseen on vain yksi syistä, joiden vuoksi häpeäherkkyys johtaa aggressiivisuuteen. Näin ollen syyn ulkoistamisen oletetaan välittävän yhteyksiä vain osittain. Ei ole teoreettisesti mielekäästä olettaa syyttämisen olevan yhteydessä itseen suunnattuun aggressiivisuuteen. Niinpä syyn ulkoistamisen

oletetaan välittävän yhteyksiä ainoastaan muualle suuntautuvaan aggressiivisuuteen. Kolmas hypoteesi on:

H3: Syyn ulkoistaminen välittää osan häpeäherkkyyden ja a) verbaalisen aggressiivisuuden, b) pahantahtoisten sekä c) riitaisten aikomusten kehittämisen yhteyksistä.

3.4 Syyn ulkoistaminen narsismin ja aggressiivisuuden yhteyden välittäjänä

Syyn ulkoistamisen roolia narsismin ja aggressiivisuuden yhteyden välittäjänä ei ole tutkittu aiemmin. Vaikka NPI-40:llä mitattu narsismi on yhdistetty aggressiivisuuteen (ks. esim. Bushman & Baumeister, 1998), se on myös yhteyksissä esimerkiksi optimismiin ja tyytyväisyyteen (Brown ym., 2009). Narsismi ennustaa mahdollisesti aggressiivisuutta yhteisvaikuttamalla joidenkin muiden persoonallisuuspiirteiden kanssa. Tässä tutkimuksessa oletetaan aiemman kliinisen näytön pohjalta, että narsistit ovat kognitiivisesti taipuvaisia syyn ulkoistamiseen (Hoover, 2014; Pincus ym., 2014) ja että osa narsismin ja aggressiivisuuden yhteydestä on syynulkoistamistaipumuksen välittämä. Syynulkoistamistaipumuksen oletetaan olevan vain yksi niistä syistä, jotka kytkevät narsismin aggressiivisuuteen. Siksi odotetaan, että yhteys on välittynyt osittain.

H4: Syyn ulkoistaminen välittää osan narsismin ja a) verbaalisen aggressiivisuuden, b) pahantahtoisten sekä c) riitaisten aikomusten kehittämisen yhteyksistä.

3.5 Epäadaptiivisen narsismin yhteydet aggressiivisuuteen

NPI:n hyväksikäyttö- ja etuoikeuksellisuusalaskaalojen on esitetty mittaavan muita mittarin alaskaaloja vahvemmin epäadaptiivista narsismia. Reidyn ym. (2008) näytön mukaan epäadaptiiviset erioikeuksisuus- ja hyväksikäyttöalaskaalat ovat muita NPI-skaaloja vahvemmassa yhteydessä laboratorioissa mitattuun aggressiivisuuteen, ja Millerin ym. (2012) tuloksissa hyväksikäyttö oli yhteyksissä vihamielisyyteen.

Epäadaptiivisen narsismin ja NPI-40:n kokoskaalalla mitattavan yleisnarsismin eroja ei ole vielä tutkittu kattavasti. Tässä tutkimuksessa oletetaan, että erioikeusisuus- ja hyväksikäyttö -skaaloilla saadaan esiin yleisskaalaa epäadaptiivisempaa narsismia. Epäadaptiivisen narsismin uskotaan olevan NPI-40:n kokoskaalalla mitattavaa narsismia voimakkaammin yhteydessä kaikkiin aggressiivisuustyyppisiin. Näin ollen viides ja kuudes hypoteesi ovat:

H5 ja H6: Erioikeuksellisuus- ja hyväksikäyttö -alaskaalojen yhteydet a) verbaaliseen aggressiivisuuteen, b) pahantahtoisuuteen ja c) riittäisiin aikomuksiin sekä d) itseen suunnattuun aggressiivisuuteen ovat voimakkaampia kuin NPI-40:n kokoskaalalla mitatut yhteydet.

4 Tutkimuksen tausta

Tämä pro gradu on itsenäisesti toteutettu osa Häpeä 2012 -tutkimusprojektia. Häpeä 2012 on vuosina 2012–2014 Helsingin yliopiston sosiaalipsykologian opiskelijoina olleiden Mikko Annalan, Otto Halmesvaaran ja Ville Harjusen yhteisprojekti. Työryhmään kuului myös joukko tutkijoita Aalto-yliopiston ja Helsingin yliopiston puolelta. Häpeä 2012 -projekti sai alkunsa kyseisten, tuolloin vielä toista vuotta opiskelevien, ylioppilaiden palavasta kiinnostuksesta tuottaa uutta, vahvalle empirialle rakentuvaa tieteellistä tietoa. Häpeäherkkyyteen, narsismiin ja aggressiivisuuteen liittyvä tutkimus oli tähän tavoitteeseen nähden ihanteellisessa vaiheessa: niistä kaikista oli olemassa jokseenkin johdonmukainen ja laaja tietopohja, joka kuitenkin rakoili kiinnostavasti. Oli selvää, että sekä häpeäherkkyyden että narsismin yhteyksistä aggressiivisuuteen oli löydettävissä tuloksia, joilla voisi relevantisti kytkeytyä tieteelliseen keskusteluun.

Häpeä 2012 koostui kahdesta osasta: kyselylomaketutkimuksesta sekä kokeellisesta laboratoriotutkimuksesta. Aineisto on pilkottu niin, että siitä on mahdollista tehdä useampi itsenäinen pro gradu -työ. Tämän itsenäisesti toteutetun tutkimuksen aineistona oli kyselylomakeosio. Kyselylomakeaineiston analyysit ja osioon liittyvä pohjatyö sekä kirjoittaminen ovat tämän tutkimuksen tekijän itse suorittamia. Tämän pro gradu -tutkielman aineistosta ja tuloksista on tekeillä itsenäinen englanninkielinen artikkelikäsitelmäkirjoitus, joka pyritään julkaisemaan kansainvälisessä tieteellisessä julkaisussa. Laboratorio-osion tuloksista voi lukea Harjusen (2014) pro gradu -tutkielmasta.

4.1 Osallistujat ja aineisto

Tutkimuksen aineisto kerättiin lähettämällä useille Helsingin yliopiston, Aalto yliopiston sekä Taideyliopiston opiskelijoiden sähköpostilistoille osallistumiskutsuja (liite 1). Sähköpostilistat valittiin tutkimuslomakkeen levityskanaviksi, koska niiden

kautta tavoitettiin nopeasti laaja joukko mahdollisia vastaajia. Lomakkeeseen vastanneiden kesken arvottiin Finnkinon elokuvalippuja.

Tutkimuslomakkeeseen vastasi 393 osallistujaa. Osallistujat olivat 18–57-vuotiaita (keski-ikä = 27.5; keskihajonta = 6.7) yliopiston perustutkinto- ja jatkotutkinto-opiskelijoita. Miehiä vastaajista oli 24 prosenttia ja naisia 76 prosenttia.

Osallistumiskutsussa kerrottiin, että tutkimuksessa on kaksi osaa ja henkilöt toiseen osaan arvotaan ensimmäiseen osaan osallistujista. Ensimmäisellä osalla viitattiin kyselylomakeosioon eli tähän tutkimukseen vastaamiseen ja toisella osalla laboratoriovaiheeseen. Ensimmäiseen osaan osallistuminen ei velvoittanut osallistumaan Häpeä 2012 -tutkimuksen toiseen osaan, jota kuvailtiin kuitenkin lyhyesti jo kutsussa. Ensimmäiseen osaan osallistuvien kesken arvottiin elokuvalippuja. Osallistujille kerrottiin, että tutkimus käsittelee sosiaalisia tunteita, käyttäytymistä ja kykyjä.

4.2 Tutkimusetiikka

Tutkimuksen suunnitelma on läpäissyt ihmistieteiden eettisen toimikunnan ennakoarviointiprosessin ja sen menettelyissä on noudatettu tieteenalalla vakiintuneita tutkimuseettisiä toimenpiteitä.

Opiskelijoiden sähköpostilistoille lähetetyssä osallistumiskutsussa kerrottiin, että tutkimus liittyy sosiaalisten tunne- ja käyttäytymistäipumuksien mittaamiseen. Tieto on todenmukainen joskaan ei kerro kaikkea tutkittavista asioista. Tämän tarkempaa kuvausta tutkimusaiheesta ei voitu antaa tässä vaiheessa, jotta tieto ei vaikuttaisi osallistujien vastauskäyttäytymiseen ja osallistujien käyttäytymiseen koetilanteessa Häpeä 2012 -projektin toisessa vaiheessa.

Kutsussa kerrottiin myös lomakkeen täyttämisen arvioitu kesto, osallistumisesta palkitsemisen tapa (elokuvalippujen arvonta) ja se, ettei ensimmäiseen osioon

osallistuminen sidos Häpeä 2012 -tutkimusprojektin toiseen eli kokeelliseen osioon osallistumiseen (ks. osallistumiskutsu, liite 1).

Kysymyslomakkeen alussa osallistuja sai luettavakseen viestin, jossa kerrottiin, että kerättyä tietoa käytetään luottamuksellisesti ja anonyymisti, että tiedot tuhoetaan tutkimuksen jälkeen ja että osallistujalla on oikeus keskeyttää lomakkeen täyttäminen milloin tahansa (ks. viesti kokonaisuudessaan, liite 2). Osallistuja ei voinut täyttää lomaketta, jos hän ei alussa sitoutunut kirjallisessa suostumuslomakkeessa mainittuihin ehtoihin sekä osoittanut ymmärtäneensä tutkimuksen eettiset periaatteet ja toimintatavat (ks. suostumuslomake, liite 3).

Lomakkeella kerättyä tietoa käsiteltiin niin, ettei tieto ollut missään vaiheessa yhdistettävissä vastaajan sähköpostiosoitteeseen. Muita tunnistetietoja ei kysytty. Sähköpostiosoitteet tallennettiin siten, että niiden näkyessä muu kerätty tieto oli piilotettuna. Muu data tallennettiin suoraan SPSS-datatiedostoksi siten, että sähköpostitiedot olivat piilotettuina jo sähköisen lomakkeen raporttiosiossa eivätkä ne siten tallentuneet SPSS-tiedostoon. Sähköpostiosoitteita käytettiin ensimmäiseen osaan osallistuneiden kutsumiseksi toiseen osioon, ja osoitetiedot tuhottiin kokeellisen osion jälkeen.

5 Mittarit

Osallistajat täyttivät sähköisellä lomakkeella perustaustatietojen lisäksi minätietoisuuseemootioita selvittävän TOSCA 3 -mittarin (Tangney, Dearing, Wagner & Gramzow, 2000), enimmäkseen ei-patologista narsistista persoonallisuutta kartoittavan NPI-mittarin (Emmons, 1984; Raskin & Hall, 1979) sekä aggressiivisia käyttäytymistäipumuksia kartoittavan ARI-mittarin (Tangney, Wagner, Marschall & Gramzow, 1991). Näiden mittarien kyselylomakkeet löytyvät kokonaisina liitteistä neljä (ARI), yhdeksän (TOSCA 3) ja 14 (NPI).

Kulttuurieroista ja tulkinnoista johtuvien väärintulkintojen minimoimiseksi mittarien kääntämisessä seurattiin Brislinin (1980) ohjeistusta. Mittareiden soveltuvuusongelmat on huomioitava kaikissa tutkimuksissa, joissa kyselylomaketta käytetään muussa kulttuuri- ja kieliympäristössä kuin mihin se on alunperin kehitetty (mt.). Tutkimuksen tekijä (9-vuotiaana englannin opiskelun aloittanut, erinomaisia arvosanoja saanut sekä englannin kieltä päivittäin käyttävä sekä mm. suomenkielisen toimitussihteerin ammatissa toiminut henkilö) käänsi lomakkeet ensin englannista suomeksi. Tämän jälkeen kolme kääntäjän ammattiin opiskelevaa henkilöä käänsivät suomenkieliset mittarit takaisin englanniksi. Alkuperäisiä ja uudelleen käännettyjä versioita tarkasteltiin erityisellä huolella, ja niiden eroavuuksista keskusteltiin kahden muun samaa aihepiiriä tutkivan Häpeä 2012 -projektin jäsenen kanssa. Lopulta lomaketta pilotoitiin suomalaisilla opiskelijoilla, joiden kommenttien pohjalta tehtiin lomakkeen ymmärrettävyyteen liittyviä muokkauksia. Käännöstyöstä maksettiin kullekin kääntäjälle palkkioksi Finnkinon elokuvalippu.

5.1 Rakennevaliditeetit erityistarkastelussa

Niin kuin sosiaalipsykologiassa yleisesti, myös tässä tutkimuksessa tutkitaan latenteja muuttujia, joita ei voida havaita pinnalta tarkastelemalla. Nämä muuttujat – kuten

narsistinen persoonallisuus ja häpeäherkkyys – oletetaan olemassa oleviksi mielensisäisiksi entiteeteiksi, jotka ovat mitattavissa.

Useimmissa sosiaalipsykologisissa tutkimuksissa ainakin osaa muuttujista mitataan kysymyslomakkeilla, joissa joukko osioita on suunniteltu mittaamaan tiettyä tai tiettyjä muuttujia. Sosiaalipsykologiassa mittaamisen perimmäisenä oletuksena on, että ihminen, jolla on tietty ominaisuus kuten häpeäherkkyys, vastaa häpeäherkkyyttä mittaaviin osioihin tietyllä, oletetulla tavalla.

Tämän kaiken pitäisi näkyä rakennevaliditeettitestauksessa siten, että samaa muuttujaa mittaavat osiot korreloivat keskenään. Lisäksi muuttujien pitäisi olla löydettävissä faktorianalyyseista siten, että samaa muuttujaa mittaavat osiot yhteisvaihtelevat muihin muuttujien osioihin verrattuina sen verran vahvemmin, että ne muodostuvat keskenään ryppääksi omalle ulottuvuudelleen.

Cronbachin ja Meehlin (1955) kirjoituksista lähtien rakennevaliditeetin testausta on sosiaalipsykologisessa tutkimuksessa pidetty itsestäänselvyytenä: jokaisen tutkijan oletetaan testaavan tutkimuksensa muuttujien rakennevaliditeetit. Pincus ja Lukowitsky (2010) nostivat kuitenkin hiljattain esiin, että eniten ei-kliinisen narsismin tutkimiseen käytetyn mittarin eli NPI-40:n validiteetissa on vakavia ongelmia.

NPI-40-mittaristosta – jota tässäkin tutkimuksessa käytetään – on muodostettu ainakin neljänlaisia faktorirakenteita (Emmons, 1987; Corry, Merritt, Mrug & Pamp, 2008; Kubarych, Deary & Austin, 2004; Raskin & Terry, 1988), minkä lisäksi on käytetty kokonaisskaalaa kuvaamaan eräänlaista yleistä narsistista persoonallisuutta. Kuten Corry ym. (2008) huomauttivat, osa validiteettitestauksista on tehty menetelmillä, jotka eivät sovellu kunnolla NPI:n kaltaiselle dikotomiselle mittaristolle. Tämän lisäksi NPI-mittaristosta on useita erilaisia versioita, jotka eroavat toisistaan kysymysmäärältään (ks. esim. Pincus & Lukowitsky, 2010). Ei-kliinistä narsismia on siis vuosikymmenien ajan tutkittu mittaristoilla, jotka ovat eronneet toisistaan merkittävästi.

Monet tutkijat (esim. Bushman ym., 2003; Bushman & Baumeister, 1998; Locke, 2009) eivät raportoi rakennevaliditeettitarkasteluja vaan siirtyvät suoraan NPI-40-kokoskaalan

käyttöön. Näin on tehty siitäkin huolimatta, että useat tutkimukset liittyivät aggressiivisuuteen ja muuhun epäsosiaaliseen käyttäytymiseen, joiden oletetaan kytkeytyvän vahvemmin epaadaptiivista narsismia mittaaviin alaskaaloihin kuin kokonaisskaalaan. Esimerkiksi Bushman ja Baumeister (1998) kuittasivat validiteettitarkastelun ilmoittamalla, että NPI-40:llä on yleensä tutkimuksissa ”erinomaiset psykometriset piirteet” ja raportoimalla reliabiliteetti-arvon. Osa tutkijoista käyttää NPI-40-mittariston alaskaaloja raportoimatta analyyseja ja avaamatta tekstissä, onko rakennevaliditeettianalyyseja tehty (ks. esim. Bushman & Baumeister, 1998; Vazire, Naumann, Rentfrow & Gosling, 2008).

On mahdollista tutkia tarkoituksenmukaisia ilmiöitä tarkastelematta rakennevaliditeettia. Näyttöä asiasta ei kuitenkaan siinä tapauksessa ole. Tässä tutkimuksessa on huomioitu Westenin ja Rosenthalin (2003) toteamus, jonka mukaan rakennevaliditeetti on yksi psykologian tieteenalan tärkeimmistä asioista.

NPI-40-mittariston lisäksi tässä tutkimuksessa käytettävän ARI-mittariston rakennevaliditeettitarkasteluja on raportoitu aiemmassa tutkimuksessa vähäisesti. Tästä syystä kaikkien tutkimusten mittareiden rakennevaliditeetit tarkastetaan ja raportoidaan tieteenalan kriteerejä täsmällisesti noudattaen. TOSCA 3- ja ARI-mittaristojen validiteetteja tutkitaan eksploraatiivisella faktorianalyysillä, jolla pyritään vailla oletuksia tarkastelemaan, löytyykö datasta teorian mukaiset ulottuvuudet. NPI-40-mittaria tarkastellaan osio- ja moniosiovastaavuusanalyysillä, jotka ovat dikotomisille mittareille suositeltuja rakennevaliditeettianalyysimenetelmiä (ks. esim. Reckase, 2009, s. 14–26; Hair, Black, Babin & Anderson, 2006, s.112).

Eksploraatiivinen faktorianalyysi tehtiin SPSS-ohjelmalla. Moniosio- ja osiovastaavuusanalyysit suoritettiin R-ohjelmaan asennetuilla mirt-, nFactors-, psych- ja ltm-lisäpaketeilla. Seuraavissa alaluvuissa käydään läpi kunkin mittariston tarkastelut.

5.2 Häpeä- ja syyllisyysherkkyys sekä synnukoistamistaipumus

Häpeä- ja syyllisyysherkkyyttä sekä taipumusta syyn ulkoistamiseen mitattiin TOSCA 3 -mittarilla (Tangney ym., 2000). Aiemmissä häpeämittareissa on ollut TOSCA 3:een verrattuna vakavia puutteita: ne eivät ole pyrkineet (Buss & Durkee, 1957; Mosher, 1966; Otterbacher & Munz, 1973) tai kyenneet (Kugler & Jones, 1992) erottelemaan häpeää ja syyllisyyttä toisistaan; eivät ole onnistuneet mittaamaan emotionaalisesti varautuneita osallistujia ja ovat olettaneet virheellisesti, että vastaajalla on kyky erotella häpeä ja syyllisyys semanttisesti toisistaan (Harder & Lewis, 1987); tai ovat olettaneet virheellisesti, että on olemassa tilanteita, jotka aktivoivat kaikissa ihmisissä pelkästään häpeää tai syyllisyyttä (Cheek & Hogan, 1983).

TOSCA 3 mittaa häpeä- ja syyllisyysherkkyuden lisäksi taipumuksia syyn ulkoistamiseen, ylpeyden kokemiseen sekä tilanteesta irrottautumiseen. Etenkin häpeä- ja syyllisyysherkkyuden osalta TOSCA 3 on todettu validiksi ja reliaabeliksi mittariksi useissa tutkimuksissa (Stuewig ym., 2010; Tangney ym., 1996a; Woien, Ernst, Patock-Peckham & Nagoshi, 2003).

TOSCA 3 -skaala rakentuu 16 skenaarista. Skenaariot on kehitetty pyytämällä opiskelijoita kertomaan tilanteista, joissa he ovat kokeneet häpeää tai muita kiinnostuksen kohteina olevia emotioita (Tangney & Dearing, 2002, s. 42). Tässä tutkimuksessa käytetyssä TOSCA 3 -versiossa skenaariot ovat aikuisen arkipäiväiseen elämään liittyviä.

Vastaajan tehtävänä on kuvitella itsensä skenaarion mukaiseen tilanteeseen ja arvioida viisipohjaisella asteikolla, miten todennäköisesti hän toimisi ehdotetulla tavalla. Kukin skenaarioista tarjoaa usean erilaisen reagoitavaihtoehdon, ja osallistujaa rohkaistaan arvioimaan kaikki mahdolliset toimintatavat. Näin pyritään huomioimaan se, että ihmiset voivat tuntea ja toimia eri tavalla samassa tilanteessa tai toimia eri tavoin eri aikoina.

Esimerkkiskenaario:

T02. Särjet töissä esineen ja piilotat sen.

1= Ei todennäköistä 5= Hyvin todennäköistä

	1	2	3	4	5
a) Koet tapahtuneen ahdistavana ja ajattelet: "Minun on korjattava tai korjautettava esine."	☐	☐	☐	☐	☐
b) Harkitset työsi lopettamista.	☐	☐	☐	☐	☐
c) Ajattelet: "Monet esineet ovat nykyään heikkoa tekoa."	☐	☐	☐	☐	☐
d) Ajattelet: "Se oli vain vahinko."	☐	☐	☐	☐	☐

Esimerkin B-vaihtoehto kuvaa häpeäreaktiota, kun A mittaa syyllisyyttä ja C syyn ulkoistamista. D-vaihtoehto puolestaan kuvaa irtaantumistaipumusta. Jokaisessa skenaariossa ei siis ole kaikkia tutkittavia emootioita mittaavia vastausvaihtoehtoja, ja esimerkiksi tästä skenaariosta puuttuvat ylpeyttä mittaavat vaihtoehdot. Tämän tutkimuksen kannalta olennaista on erottaa taipumukset tuntea häpeää ja syyllisyyttä sekä taipumus syyn ulkoistamiseen.

5.2.1 Jakauma- ja korrelaatiotarkastelut

Kaikkein varmin tapa saada esiin mielekkäitä ulottuvuuksia on varmistaa, että faktorianalyysiin päätyy laadukasta dataa (Floyd & Widaman, 1995). Ideaalitapauksessa faktorianalyysi ajetaan datalle, jonka summamuuttujat ovat jakautuneet normaalisti. Näin voi olla ainoastaan silloin, jos yksittäiset osiot ovat suhteellisen normaalisti jakautuneita. (Mt.) Konfirmatorisella faktorianalyyseilla ajatut testit ovat paljastaneet, että hyväksyttävää faktoriratkaisuja on haasteellista löytää, jos data poikkeaa normaalijakaumasta (Curran, West & Finch, 1996; Hu, Bentler & Kano, 1992). Myös eksploraatiivinen faktorianalyysi onnistuu huomattavasti paremmin silloin, kun data on jakautunut normaalisti (Floyd & Widaman, 1995).

Niinpä ennen faktorianalyysia tarkastettiin tunnusluvuista, osoittivatko osioiden jakaumat merkkejä liioista vinoumista, jakaumien kasautumisista tai vastausskaalojen vaihtoehtojen käyttämättömyydestä. Varsinkin vinousarvojen (engl. *skewness*)

tarkastelu on tärkeää (Curran ym., 1996), sillä merkittävästi vinoutuneet osiot latautuvat herkästi samoille faktoreille niiden osioiden kanssa, jotka ovat vinoutuneet samaan suuntaan. Yksi tapa käsitellä vinoutunutta dataa on osioiden normalisointi, mikä kuitenkin vaikeuttaa tulosten tulkintamista (Tabachnick & Fidell, 2001, s. 86). Tässä tutkimuksessa päädyttiin vahvasti vinoutuneiden osioiden poistamiseen. Vaikka tarkkarajaista sääntöä osioiden poistamiselle ei ole, arvon -3 alittavia sekä 3 ylittäviä vinouslukemia pidetään hyvin ongelmallisina ja jo arvon -2 alittavia sekä 2 ylittäviä huolestuttavina (Curran ym., 1996). Mitä enemmän arvo lähenee nollaa, sitä todennäköisempää on, että jakauma muistuttaa normaalijakaumaa (Field, 2009, s. 139).

Joskus yksittäisten poikkeavien vastausten poistaminen auttaa poistamaan vinousongelman. Jos vastaukset ovat vahvasti painottuneet toiselle puolelle skaalaa, tästä ei kuitenkaan ole apua. Alaskaalojen esitarkastelussa mittaristosta poistettiin osiot 13C ja 7D, joissa vastaukset eivät yltäneet kattamaan koko vastausskaalaa. Lisäksi poistettiin osio 15D, jossa vastaukset olivat niin ikään erittäin painottuneita toiseen päähän skaalaa.

Faktorianalyysi on korrelaatioihin perustuva menetelmä. Jos korrelaatiomatriisissa ei havaita merkittävää määrää .30 ylittäviä korrelaatioita, faktorianalyysin tekeminen ei todennäköisesti ole perusteltua. (Hair ym., 2006, s. 114.) Heikosti tai mitättömästi korreloivat osiot on yleensä tapana pudottaa pois mittareista (ks. esim. Raskin & Terry, 1988). Tätä ohjetta noudattaen poistettiin häpeäosiot 1A ja 6C, syyllisyysosiot 4C, 10C ja 15C sekä syyn ulkoistamista mittaavat osiot 1D, 3D, 11A ja 12C. Näiden osioiden korrelaatiot omien skaalojensa muihin osioihin olivat muita heikkommat, ja joukossa oli myös merkitsemättömiä yhteyksiä.

5.2.2 Muuttujien faktorointi

Mittarin rakennevaliditeettia tarkasteltiin eksploratiivisella faktorianalyysillä (*principal axis factoring* eli pääakselifaktorointi) (N=393), jossa oli mukana 32 osiota häpeäherkkyyttä, syyllisysherkkyyttä ja syynulkoistamistaipumusta mittaavista alaskaaloista. Ylpeyttä ja tilanteesta irtaantumista mittaavat skaalat jätettiin pois

analyyseista, koska niillä ei ole tämän tutkimuksen hypoteesien kannalta merkitystä ja niiden sisällyttäminen olisi vaikeuttanut faktoroinnin onnistumista.

Faktoroitavuutta testattiin Kaiser-Mayer-Olkinin (KMO) otosten osuvuus- ja Bartlettin sfäärisyystesteillä. Kaiserin (1974) suosituksen mukaan KMO-arvon tulee vähintään ylittää arvo .50, jotta väittämien välisten korrelaatioiden voidaan olettaa olevan riittävän suuria faktorianalyysin tekemiseen. Arvot .5–.7 antavat kohtalaisen merkin faktoroitavuudesta, ja .7–.8 välisillä arvoilla faktoroitavuus on hyvä. Bartlettin testin puolestaan tulee olla merkitsevä. (Kaiser, 1974.) TOSCA 3 -mittarin osiokokonaisuudet olivat testien mukaan hyvin faktoroitavissa (KMO = .775 ja Bartlettin testi $\chi^2(1035) = 4059.924$; $p < .001$).

Pääakselifaktoroinnin jälkeen kolmen ulottuvuuden ominaisarvot (engl. *eigenvalue*) ylittivät aineistossa arvon yksi. Kaiserin asettaman kriteerin (1960) mukaan tätä voidaan pitää merkinä siitä, että aineistosta erottuu kolme itsenäistä ulottuvuutta. Tämän näytön ja teorian mukaisten oletusten vuoksi faktorien määrä rajoitettiin kolmeen. Rajausta seuraavan Scree-kuvan tulkinta (liite 13) tuki tätä oletusta.

Rotaatiomenetelmäksi valittiin Fieldin (2009, s. 644) suositusten mukaan Direct Oblimin -rotaatio, joka sallii faktoreiden väliset korrelaatiot. Tämä on psykologisessa tutkimuksessa ja varsinkin kyseisen mittarin kohdalla odotettavaa, sillä syyllisyys ja häpeä ovat toisiaan lähellä olevia mielensisäisiä konstruktoita, joiden tarkkarajainen mittaaminen on haasteellista.

Kun faktoreiden sallitaan korreloivan keskenään, suositellaan sekä lataus- että rakennematriisin raportoimista (Graham, Guthrie & Thompson, 2003).

Rakennematriisissa esitetään muuttujien ja faktorin väliset korrelaatiokertoimet, kun latausmatriisissa esitetään muuttujien ja jokaisen faktorin väliset regressiokertoimet (Field, 2009, s. 631). Latausmatriisi on hyvä runko tulkinnalle, sillä se ilmaisee osioiden ainutkertaisen latauksen ulottuvuudelle. Rakennematriisi on kuitenkin hyödyllinen lisätarkastuskeino latausmatriisin tulkinnan rinnalle, sillä latausmatriisissa ei huomioida faktoreiden välisiä suhteita. Toisin sanoen latausmatriisi ei kykene hahmottamaan sitä, että osio voi latautua jopa yhtä vahvasti usealle eri faktorille, mikä voi vaikuttaa siihen,

millä vahvuuksilla osiot latautuvat kullekin faktorille. Latausten supistumisesta voi seurata tulkintavirheitä, jos tarkastellaan ainoastaan latausmatriisia (ks. lisää Graham ym., 2003). Lataus- ja rakennematriisi löytyvät liitteistä 10 ja 11.

Häpeäherkkyyttä kuvaavan ulottuvuuden ominaisarvo oli 5.2 ja selitysosuus 11.4 prosenttia. Syyn ulkoistamisen ominaisarvo oli 2.7 ja selitysosuus 5.8 prosenttia. Kolmen ulottuvuuden kokonaisselityssaste nousi 21.1 prosenttiin kokonaisvaihtelusta.

5.2.3 Summamuuttujien muodostaminen

Faktorilatausten tarkastelun viitteellisenä lähtökohtana pidettiin Hairin ym. (2006, s. 128–129) peukalosääntöä, jonka mukaan tämän kokoisella aineistolla (N=391) osion pitäisi latautua oikealle faktorille vähintään voimakkuudella .30, jotta se voidaan hyväksyä mukaan summamuuttujaan. Mikäli osiot latautuvat heikosti tai kahdelle ulottuvuudelle suunnilleen yhtä vahvasti, suositellaan niiden poistamista (Floyd & Widaman, 1995).

Osiot latautuivat ulottuvuuksilleen miltei oletusten mukaisesti. Syyllisyysosiot 2A ja 9D latautuivat latausmatriisissa pelkästään häpeäfaktorille, joten ne poistettiin jatkoanalyseista. Häpeäosio 14A latautui sekä syyllisyys- että häpeäherkkyydulottuvuuksille. Koska 14A latautui vahvemmin (.34) häpeäakselille ja alkuperäisiä muuttujia haluttiin muuttaa mahdollisimman vähän, osio hyväksyttiin mukaan häpeämuuttujaan. Osio 1D latautui rakennematriisissa .31 oikealle eli syyn ulkoistamisen ulottuvuudelle. Osio 1D oli rakennematriisissa latautunut hieman vahvemmin kuin latausmatriisissa, jossa se jäi hieman .30 raja-arvon alle. Samoin oli syyllisyysosio 14C:n kohdalla, sillä 14C latautui latausmatriisissa alle .30 mutta rakennematriisissa arvolla .33. Sekä 14C että 1D otettiin mukaan jatkoanalyysiin, sillä niiden lataukset olivat raja-arvon .30 tuntumassa ja alkuperäisiä summamuuttujia haluttiin muuttaa mahdollisimman vähän. Poistojenkin jälkeen kuhunkin summamuuttujaan jäi enemmän osioita kuin on suosituksen mukainen osioiden vähimmäismäärä (5) faktorianalyysissa. Tärkeimmissä summamuuttujissa eli

häpeäherkkyudessa ja syyn ulkoistamisessa oli hyväksi katsottu (10 tai enemmän) määrä osioita. (Hair ym., 2006, s. 113.)

Kommunaliteetit olivat yleisesti ottaen alhaiset (ks. liite 10). Viitteellisenä ohjeena pidetään, että alle .50:n kommunaliteettiarvon muuttujien poistamista tulisi vähintään harkita. Kuten latausmatriisista nähdään (liite 10), tämän ohjeistuksen tiukka noudattaminen olisi johtanut merkittävään karsimiseen. Siksi osioita ei enää poistettu kommunaliteettitarkastelun myötä, ja analyyseja jatkettiin kommunaliteettien heikkoudesta huolimatta. Matalien kommunaliteettien on huomattu vaikeuttavan faktorien mielekästä latautumista varsinkin pienillä otoksilla (MacCallum, Widaman, Zhang & Hong, 1999). Analyysien jatkaminen heikoilla kommunaliteeteilla on silti hyvin mahdollista (Hair ym., 2006, s. 130–131), ja varsinkin keskikokoisilla (>300) ja suurilla otoksilla voidaan päästä mielekkäisiin faktorilatauksiin (MacCallum ym., 1999). Matalat kommunaliteetit ovat ihmistieteissä jokseenkin yleisiä (Costello & Osborne 2005, s. 4).

Näin muodostettuihin summamuuttujiin jäivät seuraavat osiot:

Häpeäherkkyys: T2B, T3E, T4A, T5C, T7A, T8A, T9B, T12B, T13B, T14A, T15A, T16C

Syylisyysherkkyys: T1D, T3A, T5D, T8C, T11E, T12D, T14C, T16B

Syyn ulkoistaminen: T2C, T4B, T5A, T6E, T7B, T8B, T9A, T10B, T13A, T14B, T15B, T16D.

Kuten alapuolella olevasta taulukosta 1 nähdään, reliabiliteettitarkastelu vahvisti, että muodostetut summamuuttajat olivat sisäisesti koherentteja.

Taulukko 1

Minätietoisuus
-emootiomittari TOSCA 3:n
alaskaalojen Cronbachin alfa
-kertoimet (N=393)

Summamuuttuja	α
Häpeäherkkyys	.78
Syylisyysherkkyys	.68
Syyn ulkoistaminen	.73

5.3 Aggressiivisuuslajit

Aggressiivisuutta mitattiin Tangneyn ym. (1991) *Anger Response Inventory* -mittarilla eli ARI:lla (ks. liite 4). ARI on TOSCA 3:n tavoin skenaariopohjainen itsearviointimittari. ARI:n vastausvaihtoehdoilla kartoitetaan vastaajan taipumuksia käyttäytyä aggressiivisesti, suuttua eri tavoin, kehittää suuttumusta herättäviin tilanteisiin liittyviä aikomuksia, reagoida muilla tavoilla erilaisissa tilanteissa (esim. paikalta poistuminen) sekä arvioida reagoititapojen todennäköisiä seurauksia (Tangney ym., 1991).

ARI-mittari sisältää 23 arkipäiväistä tilannetta, joissa vastaajan on odotettavaa tuntee ärtymystä ja suuttua. Esimerkki:

3. Yrität levätä, mutta lähellä leikkivät lapset pitävät kovaa meteliä.					
1= En lainkaan suuttuneeksi 5= Erittäin suuttuneeksi					
	1	2	3	4	5
* a) Kuinka suuttuneeksi kokisit itsesi tilanteessa?	☐	☐	☐	☐	☐
Seuraavat 3 kysymystä käsittelevät sitä, miltä sinusta tilanteesta tuntuisi, eivät välttämättä sitä, miten tilanteesta toimitisit:					
1= Ei lainkaan 5= Hyvin paljon					
* b) Kuinka paljon sinusta tuntuisi siltä, että haluaisit antaa lapsille samalla mitalla takaisin?	☐	☐	☐	☐	☐
* c) Kuinka paljon sinusta tuntuisi siltä, että haluaisit korjata tilanteen?	☐	☐	☐	☐	☐
* d) Kuinka paljon sinusta tuntuisi siltä, että haluaisit "päästellä höyryjä ulos" (purkaa tuntemuksiasi)?	☐	☐	☐	☐	☐
Seuraavat 7 kysymystä käsittelevät sitä, miten toimitisit tilanteessa:					
1= Ei todennäköistä 5= Hyvin todennäköistä					
* e) Katsoisin televisiota niin pitkään, että rauhoittuisin.	☐	☐	☐	☐	☐
* f) Olisin vihainen itselleni siitä, etten onnistunut olemaan välittämättä metelistä.	☐	☐	☐	☐	☐
* g) Ajattelisin: he ovat vielä lapsia, eivätkä ymmärrä että häiritsevät minua.	☐	☐	☐	☐	☐
* h) Kivahtaisin lapsille, että he olisivat hiljaa.	☐	☐	☐	☐	☐
* i) Ottaisin lelut pois lapsilta.	☐	☐	☐	☐	☐
* j) Tiuskisin jollekulle toiselle asunnossa olevalle.	☐	☐	☐	☐	☐
* k) Siirtyisin hiljaisempaan huoneeseen.	☐	☐	☐	☐	☐
Miettiessäsä toimintatapaasi, minkälaisia ajattelet seuraamusten olevan pitkällä aikavälillä?					
1= Haitallisia 5= Suotuisia					
* k) Olisivatko pitkän aikavälin seuraamukset haitallisia vai suotuisia omalta kannaltasi?	☐	☐	☐	☐	☐
* m) Olisivatko pitkän aikavälin seuraamukset haitallisia vai suotuisia lasten kannalta?	☐	☐	☐	☐	☐

Osallistujaa ohjataan arvioimaan jokaisessa skenaariossa asteikolla 1–5, kuinka suuttuneeksi hän kokisi itsensä kyseisessä tilanteessa. Lisäksi vastaajat arvelevat, miten voimakkaasti he muuten tuntisivat (kohdat b–d), miten todennäköisesti he toimitivat tarjottujen vaihtoehtojen mukaisesti (e–k) sekä minkälaisia he ajattelevat seuraamusten olevan pitemmällä aikavälillä (k–m).

ARI-mittarissa on 26 alaskaalaa, eikä jokainen skaala ole edustettuna kaikissa kysymyksissä. Yllä olevassa skenaariossa esimerkiksi kohta H mittaa verbaalista aggressiivisuutta ja kohta B pahantahtoisia aikomuksia.

Nummenmaan, Konttisen, Kuusisen ja Leskisen (1997, s. 243) suosituksen mukaan eksploraatiivisen faktorianalyysin käytölle voidaan asettaa vaatimus, ettei analysoitavia havaittuja muuttujia saa olla "kohtuuttoman paljon". Muuten analyysit käyvät raskaiksi ja niiden tulkintojen sattumanvaraisuus ja subjektiivisuus lisääntyy (mts. 243). Niinpä jo ennen osioiden esitarkastelua karsittiin pois alaskaalat, joista ei oltu käsillä olevan tutkimuksen kannalta kiinnostuneita.

Tämän tutkimuksen päällimmäisinä kiinnostuksen kohteina olivat verbaalinen ja itseen suunnattu aggressiivisuus sekä riitaiset ja pahantahtoiset aikomukset. Faktorianalyysiin sisällytettiin myös fyysistä ja symbolista aggressiivisuutta, suuttumistaipumusta ja epäsuoraa vahingoittamista mittaavat osiot sekä verbaalista aggressiivisuutta hyvin lähellä olevat epäsuoraa verbaalisuutta ja juoruilua mittaavat skaalat.

5.3.1 Jakauma- ja korrelaatiotarkastelut

Ennen faktorianalyysia tarkastettiin, osoittivatko osioiden jakaumat merkkejä normaalijakauman selvästä rikkoutumisesta. Tässä esikarsinnassa pidettiin ohjeellisenä rajana Curran ym. (1996) ohjeistusta, jonka mukaan vinous ei saisi suuresti alittaa arvoa -2 tai ylittää arvoa 2. Lisäksi rajattiin pois kaksi osiota (A8A & A13A), joissa vastaukset sijoittuivat käytännössä kokonaan toiselle puolelle asteikkoa. Normaaliuden ohella tarkasteltiin summamuuttujien sisäisten osioiden välisiä korrelaatioita ja poistettiin osiot, jotka korreloivat erityisen heikosti useiden osioiden kanssa.

Edellä kuvattujen toimenpiteiden myötä jatkoanalyyseistä poistettiin seuraava joukko osioita:

A21F, A1I, A10F, A19E, A5I, A6H, A7K, A17H, A18K, A23H, A11K, A6K, A7G, A11J, A14I, A15J, A17I, A20H, A23F, A9J, A5K, A12I, A13E, A19J, A21I, A7I, A9G, A12K, A14G, A20F, A23G, A8G, A8A sekä A13G.

Oletusten tarkastelun seurauksena nähtiin, että varsinkin suoraa ja toisaalle suunnattua aggressiivisuutta mittaavat kysymykset olivat mittarissa toimineet huonosti, ja niistä piti poistaa useita osioita. Poistojen jälkeen fyysiseen ja symboliseen aggressiivisuuteen liittyvät alaskaalat poistettiin kokonaan jatkoanalyyseista, sillä niitä ei vähäisen osiomäärän vuoksi kannattanut sisällyttää faktorianalyysiin.

Sen sijaan epäsuoran verbaalisen aggressiivisuuden, suoran verbaalisen aggressiivisuuden ja juoruilun alaskaalat sisällytettiin jatkoanalyysiin. Samoin faktorianalyysiin sisällytettiin pahantahtoiset ja riitaiset aikomukset sekä itseen suunnattu aggressiivisuus.

5.3.2 Muuttujien faktorointi

Mittarin rakennevaliditeettia tarkasteltiin eksploratiivisella faktorianalyysillä (principal axis factoring eli pääakselifaktorointi) (N=391), jossa oli mukana 69 osiota suoraa verbaalista aggressiivisuutta, juoruilua, epäsuoraa verbaalista aggressiivisuutta, pahantahtoisia aikomuksia, riitaisia aikomuksia ja itseen suunnattua aggressiivisuutta mittaavista alaskaaloista. Rotaatiomenetelmänä käytettiin direct oblimin -rotaatiota.

ARI-mittarin osiokokonaisuudet olivat testien mukaan erittäin hyvin faktoroitavissa (KMO = .895 ja Bartlettin testi $\chi^2(2145) = 13175.030$; $p < .001$).

Ennen faktorien rajausta faktorointi tuotti 23 Kaiserin (1960) raja-arvon 1 ylittävää faktoria. Scree-kuvan tulkinnasta (liite 8) pääteltiin, että aineistossa saattaa olla neljä ominaisarvoltaan erottuvaa ulottuvuutta. Niinpä faktorimäärä rajattiin neljään. Pääakselifaktoroinnin jälkeen aineistossa neljän ulottuvuuden ominaisarvot ylittivät Kaiserin (1960) raja-arvon yksi.

Pahantahtoisia aikomuksia kuvaavan ulottuvuuden ominaisarvo oli suurin, 16.1, ja sen selitysosuus 24.5 prosenttia. Neljän ulottuvuuden kokonaisselityssaste nousi 34.1 prosenttiin kokonaisvaihtelusta.

5.3.3 Summamuuttujien muodostaminen

Latausmatriisista (liite 5) nähtiin, että itseen suunnatun aggressiivisuuden osiot latautuivat ongelmitta omalle faktorilleen. Riitaisten aikomusten osiot latautuivat myös omalle ulottuvuudelleen, jonka lisäksi ulottuvuudelle ristiinlatautui myös yksi pahantahtoisten aikomusten osio A5B. Koska A5B latautui voimakkaammin väärälle ulottuvuudelle, se poistettiin. Pahantahtoisten aikomusten osioista suurin osa latautui omalle ulottuvuudelleen (nro 1). Niistä A8B, A18B sekä A21B latautuivat kuitenkin kakkosfaktorille. Pahantahtoisten aikomusten ulottuvuudelle latautui myös suoran verbaalisen aggressiivisuuden osio 14E. Koska rakennematriisin (liite 6) tarkastelu ei antanut syytä olettaa, että osioilla olisi kykyä latautua latausmatriisia paremmin omille ulottuvuuksilleen, kaikki nämä osiot poistettiin. A13B ristiinlatautui ykkös- ja kakkosfaktoreille, mutta se hyväksyttiin jatkoanalyysiin, sillä lataus oli samaa kokoluokkaa ja rakennematriisissa vahvempi oikealle faktorille. Pahantahtoisten aikomusten osioiden vaikeudet latautua omalle faktorilleen voivat johtua siitä, että analyysissä oli mukana kaksi konstruktiota, jotka olivat luonteeltaan lähellä sitä. Nämä olivat juoruilu sekä riitaiset aikomukset.

Ulottuvuudelle kaksi latautui suoran verbaalisen aggressiivisuuden, juoruilun ja epäsuoran verbaalisen aggressiivisuuden osioita. Näistä yksi epäsuoran verbaalisen aggressiivisuuden osio ristiinlatautui myös itseen suunnatun aggressiivisuuden faktorille, mutta heikommin. Näistä kolmesta eri verbaalisen aggressiivisuuden muodosta muodostettiin yleisen verbaalisen aggressiivisuuden summamuuttuja. Rakennematriisin tarkastelussa huomattiin, että epäsuoran verbaalisen aggressiivisuuden osio A22E ylsi hyväksyttävään latausarvoon .30, joten se otettiin mukaan yleisen verbaalisen aggressiivisuuden summamuuttujaan. Tästä eteenpäin muuttujaa kutsutaan selkeyden vuoksi verbaaliseksi aggressiivisuudeksi.

Kommunaliteetit olivat yleisesti ottaen alhaiset (ks. liite 5), ja vain harvat ylsivät lähelle viitteellistä hyväksymisrajaa (Hair ym., 2006, s. 130–131). Osioita ei enää poistettu kommunaliteettitarkastelun myötä. Näin muodostettiin seuraavat summamuuttajat:

Verbaalinen aggressiivisuus: A20K, A22K, A8E, A13G, A16G, A17G, A18F, A19F, A21E, A22H, A9K, A13F, A22E

Pahantahtoiset aikomukset: A1B, A2B, A4B, A6B, A7B, A9B, A10B, A11B, A12B, A13B, A14B, A15B, A16B, A17B, A19B, A22B, A23B

Riitaisat aikomukset: A1D, A2D, A3D, A4D, A5D, A6D, A8D, A9D, A10D, A11D, A12D, A13D, A14D, A15D, A16D, A17D, A18D, A19D, A20D, A21D, A22D, A23D

Itseen suunnattu aggressiivisuus: A3F, A7F, A10I, A11E, A12F, A15K

Kuten taulukosta 2 nähdään, muodostetut summamuuttajat olivat reliabiliteetiltaan hyväksyttäviä tai hyviä.

Taulukko 2

Aggressiivisuusstaipumusmittari ARI:n alaskaalojen Cronbachin alfa -kertoimet (N=391)

Summamuuttuja	α
Verbaalinen aggressiivisuus	.79
Pahantahtoiset aikomukset	.89
Riitaisat aikomukset	.94
Itseen suunnattu aggressiivisuus	.72

5.4 Narsistiset persoonallisuustaipumukset

Narsismimittari *Narcissistic Personality Inventory* eli NPI on muodostettu käyttämällä pohjana yhdysvaltalaisista mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden diagnoosijärjestelmän kriteeristöä DSM:ää (American Psychiatric Association, 1980). Tutkijat Raskin ja Hall (1979) poimivat kriteeristöstä 220 elementtiä, joista muodostettujen osioiden he uskoivat peilaavan narsistisia ajatuksia tai tuntemuksia. Rakennevaliditeettitestausten ja mittarin hiomisen myötä NPI on portaittain lyhentynyt 220:sta osiosta ensin 80:een, sitten 54:ään ja 40:een (Raskin & Terry, 1988). Sittemmin NPI:stä on kehitetty myös 37:n (Emmons, 1987) ja 16 osion versiot (Ames, Rose &

Anderson, 2006), joiden yhteydet 40 osion mittaristoon ovat vahvoja (.8–.9). Konrath, Meier ja Bushman (2014) mittasivat narsismia jopa yhden osion mittarilla, mutta yhteys kokoskaalaan oli vaatimaton (.4).

Tämän tutkimuksen kyselyn kokonaispituus ei olisi juurikaan lyhentynyt, vaikka olisi valittu sinänsä hyvin toimiva 16:n osion mittaristo. Niinpä tähän tutkimukseen valittiin 40-osioinen NPI, jota suositellaan käytettäväksi, mikäli käyttö ei ole pituuden vuoksi epäkäytännöllistä (Ames ym., 2006). Lisäksi NPI-40 on eräissä tutkimuksissa todettu validiksi ja sisäisesti johdonmukaiseksi mittariksi (ks. esim. Miller & Campbell, 2008; Raskin & Hall, 1979; Raskin & Terry, 1988), ja se on ylivoimaisesti käytetyin ei-kliinisen narsismin mittari (Ackerman ym., 2011).

NPI:ssä täyttäjän tehtävänä on valita kustakin parista häntä itseään parhaiten kuvaava väittämä. Väittämät voivat olla toistensa vastakohtia, mutta niin ei ole jokaisen osion kohdalla. Jokainen osio toimii pakotetun valinnan periaatteella, eli vastaajan on aina valittava parista itseensä paremmin sopiva vaihtoehto. Esimerkki:

- * 14. Pidän kiinni siitä, että saan ansaitsemani arvostuksen.
 Saan yleensä sen verran arvostusta kuin ansaitseen.

Aiemmissa tutkimuksissa on saatu näyttöä, jonka mukaan mittari pystyy erottelemaan narsismin alatyyppejä (ks. esim. Raskin & Terry, 1988). Raskinin ja Terry (1988) luokittelussa NPI:n väittämät muodostavat seitsemän alapiirrettä, jotka ovat autoritäärisuus, itseriittoisuus, ylemmyys, ekshibitionismi, hyväksikäyttö, turhamaisuus ja erioikeusisuus. Mittari kokonaisuudessaan (liite 14) ja sen koodausavain (liite 16) ovat tutkimuksen liitteissä. Tässä tutkimuksessa oltiin eniten kiinnostuneita erioikeusisuus- ja hyväksikäyttötaipumusta mittaavista alaskaaloista, joiden on aiemmissa tutkimuksissa huomattu mittaavan narsismin epäadaptiivisia puolia (ks. esim. Ackerman ym., 2011).

Yllä oleva esimerkkikysymys on yksi erioikeusisuutta mittaavista osioista. Esimerkki havainnollistaa hyvin sitä, miten kyseisellä tavalla narsistisen ihmisen ajatellaan pitävän

itsestään selvänä, että hänelle kuuluu arvostusta, myönnytyksiä ja erillisiä vapauksia enemmän kuin muille.

NPI-mittarilla kerätylle aineistolle tehtiin niin ikään jakaumatarkastelu. Dikotomisella mittarilla jakauman tarkasteleminen tarkoittaa väistämättä sitä, että vastaukset ovat jakaantuneet kahteen vaihtoehtoon. Psykometriikkaa koskevassa kirjallisuudessa on todettu, että viimeistään 90–10-vastaussuhteen ylityttyä dikotomisesta aineistosta on hankala löytää merkitseviä yhteyksiä (Tabachnick & Fidell, 2001, s. 58). NPI-osioista karsittiin pois ne, joissa vastaajista yli 90 prosenttia oli valinnut yhden vastausvaihtoehdon. Nämä olivat:

21.

- 1) ”Kerron toisinaan hyviä juttuja.” (91.3%)
- 2) ”Kaikki ovat halukkaita kuuntelemaan juttujani.” (8.7%)

36.

- 1) ”Johtajuus on ominaisuus, jonka kehittyminen vie paljon aikaa” (94.4%)
- 2) ”Olen synnynnäinen johtaja.” (5.6%)

Pois karsittiin myös osiot, joissa vastaukset jakaantuivat lähes suhteessa 90–10 (N17, N20, N27, N34 ja N38). Tällä pyrittiin siihen, että mittarissa olisi ainoastaan sellaisia kysymyksiä, jotka vaihtelevat vähintään kohtalaisesti jakaumaltaan, ja joiden voisi siten olettaa latautuvan paremmin faktoreille.

Epäjatkuvat muuttujat ovat myös menetelmällisesti katsottuna faktorianalyysin kannalta ongelmallisia, koska niiden osioiden välisiä korrelaatioita ei voida laskea samoilla menetelmillä kuin jatkuvien muuttujien korrelaatioita. Eteenkin silloin, kun kaikki rakennevaliditeetin tarkasteluun tarkoitettut muuttujat ovat dikotomisista, suositellaan vahvasti erikoismenetelmien käyttöä. (Hair ym., 2006, s. 112.) Kubarych ym. (2004) ehdottavat, että tulevissa NPI-mittaria hyödyntävissä tutkimuksissa tulisi käyttää osiovastaavuusteoriamenetelmiä⁹ (ks. esim. Embretson & Reise, 2000) valikoimaan NPI:n osiojoukosta ne, jotka toimivat parhaiten.

Seuraavaksi esitellään lyhyesti osiovastaavuusteoria sekä sen johdannainen moniosiovastaavuusteoria, joita käytettiin tässä tutkimuksessa faktorianalyysin sijasta

---

⁹ Englanniksi *item response theory methods* (Suom. Mikko Annala).

NPI-mittariston rakennevaliditeetin testaukseen. Esittelyn jälkeen siirrytään tarkastelemaan osio- ja moniosiovastaavuusanalyysien raportointia.

5.4.1 Osio- ja moniosiovastaavuusteoria menetelminä

Osiovastaavuusteoria (engl. *Item Response Theory*; IRT) on yksi psykometriikan alateorioista. Reckasen (2009, s. 8–10) mukaan osiovastaavuusteorian lähtökohtana on estimoida mahdollisimman tarkasti suhde, joka vallitsee yksittäisten (tämän tutkimuksen kohdalla kyselylomake-) osioiden vastausten ja sen välillä, miten vastaajat sijoittuvat osioiden kannalta relevantille jatkumolle. Osiovastaavuusteoria olettaa, että on olemassa matemaattinen mallinnus, joka selittää kyseisen suhteen. Matemaattinen mallinnus siis liittyy todennäköisyyden vastata osioon y siihen, *miten* vastaaja x sijoittuu jatkumolla. Lasketun suhteen avulla on pääteltävissä, mitkä osiot ovat lähellä toisiaan eli todennäköisesti mittaavat jotain yhteistä ulottuvuutta. (Mts. 8–10.)

Vastaustodennäköisyyden ja vastaajan sijainnin suhteesta on olemassa useita teorioita, joiden oletukset eriävät toisistaan. Useimmat osiovastaavuusmallinnukset olettavat kuitenkin, että vastaaja sijoittuu vain yhdelle ulottuvuudelle (Reckase, 2009, s. 11–43). Tämä oletus saattaa usein olla yksinkertaistus, mutta silti hyödyllinen sellainen. Reckase vertaa yksinkertaistusta newtonilaiseen fysiikkaan, jonka oletuksilla on pystytty tekemään huomattava määrä erittäin hyödyllisiä laskelmia, vaikka teorian laskelmat eivät tavoitakaan äärimmäistä eivätkä edes nykyfysiikan teorioiden tarkkuutta. (Mts. 11–43.)

Moniosiovastaavuusteoria (engl. *Multi Item Response Theory*; MIRT) poikkeaa muista osiovastaavuusmallinnoista juuri siinä, että se sallii vastaajan sijoittumisen usealle ulottuvuudelle. Moniosiovastaavuusmallinnoissa vastaajan oletetaan olevan kompleksinen olento, joka eroaa toisista olennoista lukuisilla eri tavoilla eli matemaattisesti ajateltuna ulottuvuuksilla. Moniosiovastaavuusmallinnus laskee osiovastaavuusmallinnusten tavoin osion vastaustodennäköisyyden ja vastaajan sijoittumisen välisen suhteen (Reckase, 2009, s. 79–85).

Moniosiovastaavuusmallinnoissa vastaajan sijainti määritellään kuitenkin jatkumon sijasta moniulotteiseen tilaan, ja vastaajan oletetaan sijaitsevan yhtä aikaa hyvin useilla

ulottuvuuksilla. Tämä lähtöoletus tarkoittaa, että laskettu matemaattinen suhde on parhaimmillaankin vain hyödyllinen arvio. Koska vastaaja sijaitsee usealla faktorilla, mallinnuksessa lasketaan vektorialue, jossa vastaajan sijainnin katsotaan olevan. (Mts. 79–85.)

Lyhyesti sanottuna moniosiovastaavuusmallinnus arvioi alueen ja sijainnin välisen matemaattisen suhteen siitä, miten kaikki vastaajat ovat vastanneet osioihin. Tätä suhdetta puolestaan hyödynnetään kun arvioidaan, miten osallistujat odotettavasti sijoittuvat ulottuvuuksille, mitkä osiot mahdollisesti mittaavat samaa ulottuvuutta sekä myös sitä, miten kyselyn osiot toimivat. (Reckase, 2009, s. 85–102.)

Tässä tutkimuksessa moniosiovastaavuusanalyysia käytettiin NPI-mittarin moniulotteisen faktorirakenteen määrittämiseen. Yksittäisiä osiovastaavuusmallinnuksia käytettiin NPI-mittarin yksittäisten alaskaalojen tarkasteluun.

5.4.2 Rakennevaliditeetin testaus moniosiovastaavuusanalyysilla

Validiteettitarkastelu aloitettiin tilaamalla tetrakorisisilla korrelaatioilla laskettu Scree-kuva (liite 17). Tetrakorisisilla korrelaatioilla viitataan erityiseen laskutapaan, jolla voidaan laskea dikotomisten muuttujien välisiä yhteyksiä Pearson-korrelaatioita paremmin (ks. lisää Bollen, 1989, s. 441). Scree-kuvan tulkinta ei antanut viitteitä siitä, että aineistosta olisi löydettävissä Raskinin ja Terryn (1988) teorian mukaiset seitsemän ulottuvuutta. Scree-kuvan mukaan aineistossa olisi parhaiten löydettävissä yhdeksän tai kahdentoista faktorin rakenne.

Seuraavaksi tehtiin seitsemään faktoriin pakotettu moniosiovastaavuusanalyysi. Seitsemän faktorin rajoitus otettiin käyttöön paitsi siksi, että se oli Raskinin ja Terryn (1988) teorian mukainen, myös siksi, että tässä tutkimuksessa oltiin kiinnostuneita NPI:n alaskaaloista ensisijaisesti epäadaptiivista narsismia mittaavista etuoikeusisuus- ja hyväksikäyttöalaskaaloista. Riittävän koherenttien alaskaalojen löytäminen aineistosta oli viidennen ja kuudennen hypoteesin testaamisen kannalta ratkaisevaa.

Koska moniosiovastaavuusanalyysi on vielä suhteellisen uusi menetelmä, yleisesti hyväksytyjä standardeja siitä, miten testata mallinnuksen yhteensopivuutta datan kanssa, ei ole vielä kehittynyt (Reise, Scheines, Widaman & Haviland, 2013). Aineiston rakennevaliditeetin testauksessa muodostetun mallin yhteensopivuutta testattiin pääosin Reisen ym. (2013) ohjeistuksen mukaan. Reisen ym. (mt.) mukaan on tavanomaista raportoida tavanomaisimman khiin neliö -testauksen lisäksi ainakin RMSEA-, CFI- ja SRMR-arvot. Toiset tutkijat ovat pitäneet tärkeänä, että näiden lisäksi raportoidaan ainakin yksi parsimoninen sopivuusindeksi kuten TLI (ks. esim. Forero, Vilagut, Adroher & Alonso, 2003). Tässä tutkimuksessa khiin neliö -testaus ($\chi^2(111, N = 389) = 117.83; p = .31$), komparatiivinen sopivuusindeksointi (CFI = .99), standardisoitu neliöjuuriresiduaalitestausta (SRMSR = .03), Tucker-Lewisin indeksi (TLI = .99) sekä keskineliövirheen neliöjuuritestausta (RMSEA = .01, 90 %:n vaihteluväli .00–.02) antoivat kaikki viitteitä datan hyvästä tai erinomaisesta yhteensopivuudesta mallin kanssa.

Erioikeuksisuus-alaskaalasta vain kolme osiota (14, 24 ja 25) viidestä latautuivat hyväksyttävän vahvasti samalle ulottuvuudelle (ks. liite 15). Tällöinkin ulottuvuudella oli lukuisia muiden alaskaalojen osioita, jotka latautuivat sinne suunnilleen samoilla voimakkuuksilla. Seuraavaksi toteutettiin neljään faktoriin pakotettu moniosiovastaavuusanalyysi, jolla testattiin Emmonsin (1984) oletusta, jonka mukaan narsismi jakautuu neljään alaskaalaan. Yksi Emmonsin määrittelemistä alaskaaloista on erioikeuksisuuden ja hyväksikäytön yhdistelmäulottuvuus (mt.). Neljän faktorin moniosiovastaavuusanalyysissä neljä erioikeuksisuus-osiota latautuivat ykkösfaktorille yli .3:n vahvuudella. Yksikään hyväksikäyttö-ulottuvuuden osioista ei kuitenkaan latautunut samalle faktorille.

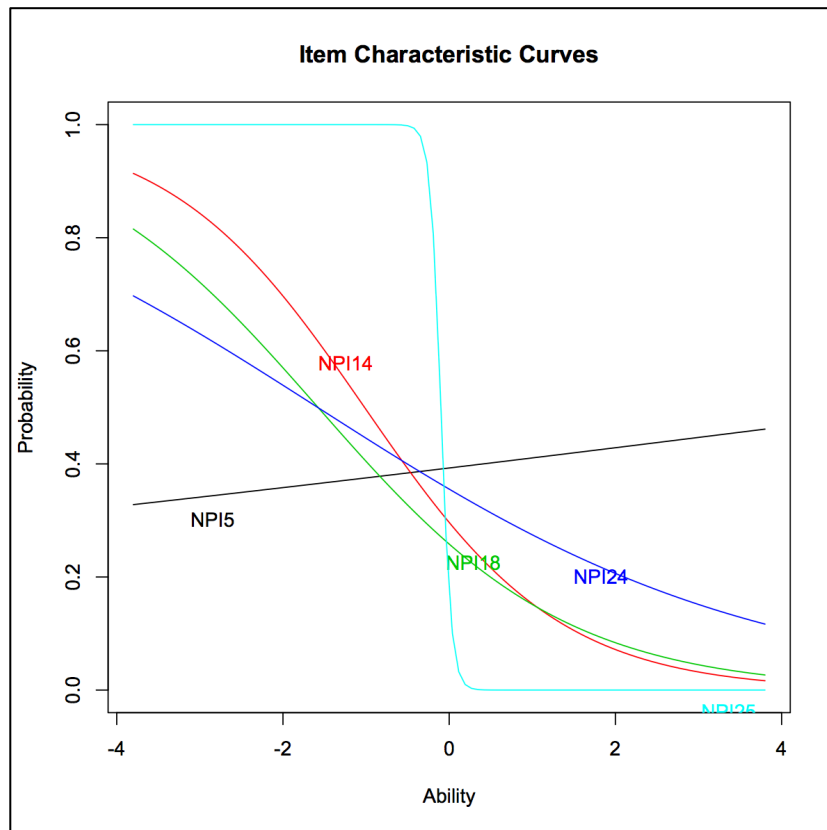
Myöskään muut alaskaalat eivät asettuneet ongelmitta omille faktoreilleen. Vaikka NPI-mittarin faktoreille jakautumisessa oli yleisiä ongelmia, oli mahdollista, että erioikeuksisuutta ja hyväksikäyttötaipumusta mittaavat osiot muodostaisivat sisäisesti koherentin summamuuttujan. Molempien skaalojen osioilla näytti kuitenkin molemmilla testatuilla faktorirakenteilla olevan jonkinlaista taipumusta latautua samalle ulottuvuudelle. Seuraavaksi haluttiin tarkastella, miten alaskaalojen osiot toimivat omina itsenäisenä kokonaisuuksinaan ja nähdä, olisiko syytä erotella yksittäisiä

toimimattomia osioita muista toimivan kokonaisuuden muodostamiseksi. Tämän mahdollisuuden tarkasteluun käytettiin yksittäisiä osiovastaavuusanalyysseja.

5.4.3 Yksittäisten alaskaalojen rakennevaliditeetin testaus osiovastaavuusanalyysseilla

Yksittäisille skaaloille lasketut osiovastaavuusmallinnukset antavat tulokseksi todennäköisyyksiä. Tuloksien avulla saadaan tietää, miten todennäköisesti vastaaja, jolla oletetaan olevan tietty ominaisuus, vastaa osioon oikein. Oikein vastaamisella tarkoitetaan tässä yhteydessä vastausta, joka kertoo, että vastaajalla on oletettu ominaisuus (Reise, Widaman & Pugh, 1993). Esimerkiksi älykäs ihminen vastaa älykkyyttä mittaavaan osioon melko varmasti oikein, kun vähemmän älykkäällä oikein vastaaminen on epätodennäköisempää. Vastaavasti vahvasti epäadaptiivisesti narsistinen ihminen siis todennäköisesti antaa erioikeuksisuutta mittaavassa osiossa narsismivastauksen, kun adaptiivisesti narsistisella tällaisen vastauksen antaminen on epätodennäköisempää. Osiovastaavuusmallinnuksen avulla mittarin rakennevaliditeettia voidaan testata katsomalla, mihin summamuuttujan osioihin vastataan oletusten mukaisesti ja kuinka vahvaa oletusten mukaan vastaaminen on.

Osiovastaavuusanalyysin tulostamat todennäköisyydet on helpoin hahmottaa todennäköisyysfunktio kuvista. Kuviossa 3 jokaisen osion todennäköisyys on piirretty S-käyräksi ja summamuuttujan kaikki S-käyrät esitetään samassa kuvassa. Vahvasti S-kirjaimen muotoinen käyrä viestii siitä, että osallistujat vastasivat vahvasti teorian olettamalla tavalla, eli osio siis mittaa sitä ulottuvuutta mitä pitääkin. Suoralta näyttävä käyrä kertoo siitä, että osioon vastaamisessa ei ole mitään systemaattista yhteyttä summamuuttujan muiden osioiden vaihteluun (Reise ym., 1993).

Kuvio 3. Todennäköisyyskertymät NPI-40-mittarin erioikeusisuus-alaskaalan osioista

Kuviosta 3 voi nähdä, että erioikeusisuutta mittaavien osioiden todennäköisyyskertymissä on suuria eroja. Kuvaa tulkitaan niin, että x-akselilla on lineaarinen kertymä siitä, miten vahvasti vastaajat kantavat mitattavaa piirrettä eli erioikeusisuutta. Jokainen vastaaja siis asettuu jonnekin x-akselille. Y-akselilla taas on todennäköisyys sille, että osioon vastataan mallin olettamalla tavalla. Niinpä jokaisella x-akselin pisteellä on käyrän muodosta riippuva erilainen todennäköisyys sille, että vastaaja, jolla on mitattava ominaisuus, vastaa oikein ominaisuutta mittaavaan kysymykseen.

Osion 5 kertymäkäyrä on suora ja osion 24 miltei suora. Osioihin 5 ja 24 tulleet vastaukset eivät osiovastaavuusmallin laskelman mukaan erottele vastaajia alla piilevän ulottuvuuden perusteella – niihin vastaaminen on ollut satunnaista. Toisin sanoen osioihin 5 ja 24 vastattiin melkein yhtä todennäköisesti kyllä tai ei, vaikka laskelman mukaan voitiin olettaa, että vastaajalla oli erioikeusisuuspiirre. Tätä vastoin osiot 14 ja

18 toimivat riittävän hyvin, ja osio 25 erottelee vastaajat erioikeuksisuusskaalan kannalta erinomaisesti.

Myös Raskinin ja Terry'n (1988) teorian mukaiselle hyväksikäyttöskaalalle tehtiin osiovastaavuustarkastelu. Hyväksikäyttöskaalalan osioiden vaihtelu paljastui erioikeuksisuusskaalan vaihtelua systemaattisemmaksi, mutta ne olivat silti kaukana ideaalista.

Taulukko 3

*Narsismimittari
NPI:n alaskaalojen Cronbachin
alfa -kertoimet (N=391)*

Summamuuttuja	α
Autoritäärisyys	.68
Itseriittoisuus	.09
Ylemmyys	.50
Ekshibitionismi	.58
Hyväksikäyttö	.44
Turhamaisuus	.60
Eriokeuksisuus	.32
Koko skaala	.77

NPI-mittarin alaskaalojen reliabiliteetteja tarkasteltiin vielä Cronbachin alfa -arvoista. Taulukosta 3 nähdään, että autoritäärisyys ja turhamaisuus ovat reliabiliteeteiltaan hyväksyttäviä. Eriokeuksisuus- ($\alpha = .32$), ja hyväksikäyttöskaalalan ($\alpha = .44$), reliabiliteetit jäävät kuitenkin hyvin alhaisiksi, eivätkä ne nousseet merkittävästi, vaikka summamuuttujista poistettiin osiovastaavuustarkastelussa heikoimmiksi paljastuneet osiot. Näin ollen molemmat alaskaalat olivat jatkoanalyysseja ajatellen käyttökeltvottomia.

NPI-mittarin rakennevaliditeetin tarkastelussa törmättiin samantapaiseen ongelmaan, jonka eräät muutkin tutkimusryhmät ovat havainneet: faktorirakenne jäi epäselkeäksi ja alaskaalat olivat reliabiliteeteiltaan alhaiset (ks. Pincus & Lukowitsky, 2010). Yhteistä useiden tutkimusryhmien tuloksiin on myös se, että NPI:n kokonaisskaalan reliabiliteetti on suhteellisen hyvä ($\alpha = .77$) (Bushman & Baumeister, 1998; Bushman, ym., 2003; del Rosario & White, 2005). Niinpä yleistä narsismia mittaavaa NPI:tä pystytään käyttämään tässä tutkimuksessa jatkoanalyysseissa. Eriokeuksisuus- ja

hyväksikäyttöskaalaja taas ei ollut mielekästä käyttää. Validiteettiongelmiensa vuoksi epäadaptiiviseen narsismiin liittyviä hypoteeseja 5 ja 6 ei voitu tarkastella tässä tutkimuksessa.

Muiden hypoteesien testaamiseen oli kuitenkin hyvät mahdollisuudet, ja tähän siirrytään luvussa 7. Ensin käydään läpi analyysimenetelmät seuraavassa luvussa.

6 Tilastolliset analyysimenetelmät

Analyysimenetelmien valitsemisessa käytettiin apuna Fieldin (2009) menetelmäopasta. Ohjenuorana käytettiin myös Stuewigin ym. (2010) artikkelia, jossa toteutetaan saman tapainen mediaatioanalyysi kuin tässä tutkimuksessa.

Tutkimus toteutettiin kyselylomakkeella ja analysoitiin kvantitatiivisin menetelmin. Keskeisimmät analyysit olivat luvussa 5 rakennevaliditeetin testaamiseen käytetyt eksploraatiivinen faktorianalyysi, moniosiovastaavuusanalyysi sekä yksittäisten alaskaalojen osiovastaavuustarkastelut. Pääanalyysimenetelmä oli bootstrap-menetelmä, jolla suoritettiin mediaatioanalyysit. Suorat regressioanalyysit tehtiin perinteisellä regressioanalyysimenetelmällä sekä bootstrap-menetelmällä.

Bootstrap-analyysi toteutettiin Hayesin (2012) PROCESS-nimisellä SPSS-makrolla. Näiden lisäksi tehtiin korrelaatio-, ristiintaulukko-, tunnusluku- ja reliabiliteettitarkasteluja SPSS-ohjelmalla.

Tämän tutkimuksen pääanalyysimenetelmänä käytettiin yksinkertaista mediaatiota (engl. *simple mediation*). Yksinkertaisesta mediaatiosta eli epäsuorasta vaikutuksesta on kyse silloin, kun selittävän muuttujan X kausaalinen vaikutus selitettävään muuttujaan Y kulkee välittäjän M kautta. Tällöin muuttuja X vaikuttaa Y:hyn, koska X vaikuttaa M:ään, ja M myös vaikuttaa Y:hyn. (Preacher, Rucker & Hayes, 2007.) Viime vuosikymmeninä epäsuoraa vaikutusta mittaavat menetelmät ovat saaneet merkittävää lisähuomiota sosiaalipsykologisessa tutkimuksessa (Rucker, Preacher, Tormala & Petty, 2011).

Mediaatiomenetelmillä psykologista prosessia voidaan useimmiten ymmärtää tarkemmin kuin silloin, kun tutkitaan pelkästään suoraa yhteyttä. Menetelmät ovat keskeisiä sosiaalipsykologian kaltaisella tieteenalalla, jossa tutkimuksen keskiössä olevat sosiaalinen ympäristö ja yksilön psykologia ovat molemmat hyvin kompleksisia entiteettejä, joiden eri tekijät vaikuttavat usein ilmiöön lukuisilla eri tavoilla ja voimakkuuksilla. Mediaatiomenetelmillä psykologisia prosesseja voidaan usein tutkia

hienosyisemmin: ne voivat selittää, missä olosuhteissa tai minkä piirteen yhteisvaikuttaessa tutkittu ilmiö esiintyy. Epäsuorien yhteyksien tarkastelu on tärkeää myös siksi, että niitä voi löytyä myös silloin, kun selittävän ja selitettävän muuttujan välillä ei ole suoraa yhteyttä (Rucker ym., 2011).

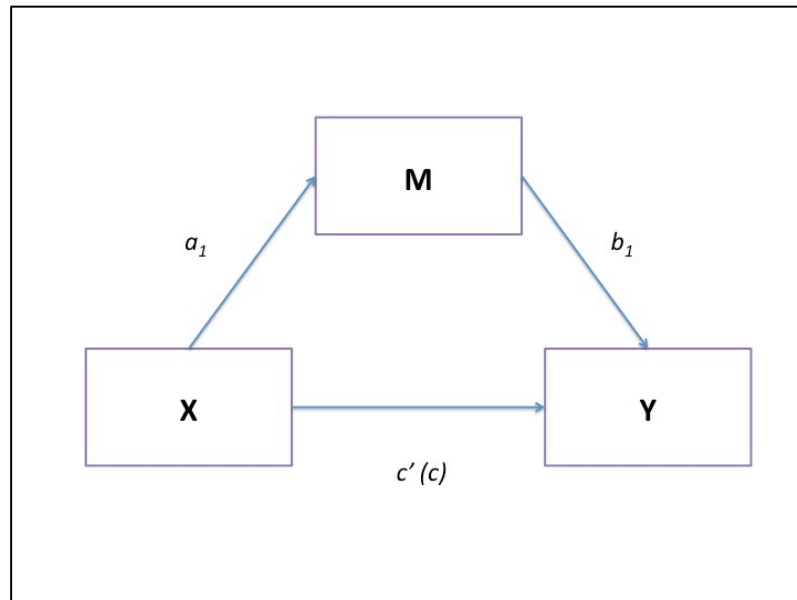
Epäsuorien efektien tutkimiseen luultavasti yleisimmin käytetty menetelmä on Sobelin-testi (Briggs, 2006). Nykyisin epäsuorien efektien tutkimiseen suositellaan kuitenkin bootstrap-menetelmää (ks. Preacher & Hayes, 2004, 2008), jonka oletukset ovat Sobelin-testiä kevyemmät ja tulokset tarkemmat, ja jolla pystytään mielekkäästi tutkimaan myös pienempiä otoksia (Briggs, 2006; Williams & MacKinnon, 2008).

Bootstrap-menetelmää tarvitaan tämän tutkimuksen analyysihin myös siksi, että yksi aineiston riippuvista muuttujista ei täyttänyt regressioanalyysin oletuksia (ks. lisää luvusta 7 Tulokset). Esimerkiksi Field (2009, s. 163) suosittelee bootstrap-menetelmää tapauksissa, joissa selitettävän muuttujan virhetermi ei noudata normaalijakaumaa.

Epäparametrisella bootstrap-menetelmällä ei ole oletuksia jakaumasta, vaan se estimoii otosjakauman tekemällä tuhansia pienpoimintoja otoksen datasta (Preacher ym., 2007). Pääotosta käsitellään ikään kuin se olisi populaatio, josta poimitaan pienempiä otoksia. Näitä pienotoksia eli *bootstrap-otoksia* poimitaan yksitellen ja niin, että aiemmin poimittu otos palautetaan pääotokseen ennen uuden poimimista. Kustakin yksittäisestä bootstrap-otoksesta lasketaan tunnusluvut, joista ollaan kiinnostuneita. Kun bootstrap-otoksia otetaan tarpeeksi, tuhansien pienotosten tunnusluvuista laskettua keskiarvoa voidaan verrata varsinaisen otoksen tunnuslukuun. Jos tuhansien pienotosten keskiarvo on lähellä varsinaisen testin lukua, voidaan ajatella, että varsinainen testiluku on samaan tapaan lähellä populaatiossa esiintyvää lukua. (Mt.)

Yksinkertaisen mediaation laskuprosessi on havainnollistettu kuviossa 4. Kuviossa reitti a_1 viittaa mediaattorin M ja selittäjän X väliseen standardoimattomaan regressiokertoimeen (MacKinnon, Warsi & Dwyer, 1995). Reitit b_1 ja c' ilmaisevat mediaattorin M ja selittäjän X standardoimattomia regressiokertoimia mallissa, jossa M ja X ovat selitettävän Y selittäjiä. Reitti c edustaa X:n suoraa standardoimatonta

regressiokerrointa Y :hyn, kun mediaattori M ei ole yhtälössä mukana. Niinpä epäsuora yhteys saadaan laskettua yhtälöstä $c - c'$. Tämä on yhtä kuin a_1b_1 . (Mt.)

Kuvio 4. Yksinkertainen mediaatio.

Mediaatioyhteys siis lasketaan otoksesta estimoiduista standardoimattomista regressiokertoimista a_1b_1 (Preacher ym., 2007). Bootstrap-menetelmässä näille kertoimille analogiset kertoimet lasketaan jokaisesta poimitusta bootstrap-otoksesta. Kun määritelty määrä yksittäisotoksia on käsitelty, lasketut regressiokertoimet sijoitetaan järjestykseen matalimmasta korkeimpaan, mistä voidaan johtaa analyysin luottamusväli. Luottamusväli on usein epäsymmetrinen, koska otoskin on. Jos arvo 0 ei ole luottamusvälin sisällä, tulos on tilastollisesti merkitsevä valitulla merkitsevyystasolla. Tähän tutkimukseen on valittu yleisesti eniten käytössä oleva 95 prosentin merkitsevyystaso. (Mt.)

PROCESS-makrolla (Hayes, 2012) ajettiin kaksi sarjaa yksinkertaisia mediaatiotestejä. Molemmissa sarjoissa oli kolme mediaatioanalyysia. Sarjat erosivat toisistaan ainoastaan selittäjän osalta. Ensimmäisessä sarjassa selittäjänä oli häpeäherkkyys, jonka kovariaattina oli syyllisyysherkkyys. Toisessa sarjassa selittäjänä oli narsistinen persoonallisuus. Selitettävänä muuttujina olivat vuorollaan verbaalinen aggressiivisuus, pahantahtoiset aikomukset ja riitaiset aikomukset.

7 Tulokset

Ennen hypoteesien testaamista tarkasteltiin keskeisimpien muuttujien tunnuslukuja sekä korrelaatioyhteyksiä. Hypoteesit 1 ja 2 testattiin PROCESS-makron sisäisillä bootstrap-regressioanalyysillä sekä perinteisillä regressioanalyysillä. Hypoteesit 3 ja 4 testattiin PROCESS-makron mediaatioanalyysillä.

7.1 Muuttujien alustava tarkastelu

Ennen analyysia tarkasteltiin hypoteesien kannalta keskeisten muuttujien tunnuslukuja, jotka on esitetty taulukossa 4. Muuttujien jakaumia tarkastelemalla voidaan saada tärkeää tietoa siitä, miten tutkimuksen mittarit toimivat: esimerkiksi liian vähäinen vaihtelu vaikeuttaa yhteyksien havaitsemista. Ilman jakaumatarkastelua ei osattaisi paikantaa, että yhteyden puuttuminen voi johtua vaihtelun puutteesta.

Taulukossa 4 on nähtävillä myös vastaajien iän ja sukupuolen tunnusluvut. Näihin kahteen muuttujaan ei liittynyt hypoteeseja, mutta niiden yhteyksiä tarkasteltiin korrelaatiotaulukoista. Suuremmat arvot kertovat voimakkaammasta taipumuksesta. Sukupuolimuuttujassa arvo 2 merkitsee naisvastaajaa.

Positiiviset vinousarvot kertovat siitä, että jakaumassa on enemmän matalia arvoja, ja negatiiviset vinousarvot taas kertovat korkeiden arvojen yliedustuksesta. Korkeat (positiiviset tai negatiiviset) huipukkuusarvot kertovat siitä, että vastaukset ovat kasaantuneet joihinkin kohtiin jakaumalla tai siitä, että jakaumalla on pitkä häntä eli että vastauksen toisen ääripään lähetyvillä ei ole paljoa tai lainkaan vastauksia. Nollaa lähestyvät huipukkuus- ja vinousarvot ovat merkkejä jakauman normaaliudesta, mutta eivät kuitenkaan sen takeita. (Field, 2009, s. 139.) Taulukosta 4 nähdään, ettei hypoteeseihin liittyvien muuttujien huipukkuusarvoissa ole Curranin ym. (1996) kriteereihin (-2 – 2) yltäviä ongelmia, eikä näin ole olemassa vaaraa tulosten vääristymisestä jakauman vinouden vuoksi.

Taulukko 4

Yleisen narsismin, itseen suunnatun aggressiivisuuden, pahantahtoisten aikomusten, riitaisten aikomusten, verbaalisen aggressiivisuuden, häpeäherkkyyden, syyllisyysherkkyyden, syyn ulkoistamisen, iän ja sukupuolen keskiarvot, keskihajonnat, vinous- ja huipukkuusarvot sekä minimi- ja maksimi-arvot (N=384).

Muuttuja (min-max)	Keskiarvo (keskihajonta)	Vinous	Huipukkuus
Narsismi (1–28)	11.1 (5.1)	.43	-.00
Itseen s. aggressiivisuus (6–30)	15.6 (4.9)	.40	-.42
Pahant. aikomukset (17–76)	43.5 (12.7)	-.02	-.75
Riitaisat aikomukset (22–102)	64.3 (19.0)	-.22	-.66
Verbaalinen aggressiivisuus (13–55)	28.0 (8.4)	.48	-.28
Häpeäherkkyys (11–50)	31.9 (7.5)	-.06	-.45
Syyllisyysherkkyys (11–40)	30.2 (4.6)	-.69	.84
Syyn ulkoistaminen (14–52)	28.8 (7.4)	.42	.22
Ikä (18–57)	27.5 (6.7)	1.98	4.35
Sukupuoli (1–2)	1.8 (0.4)	-1.21	-.55

7.1.1 Selittävät muuttujat: syyllisyyskontrolloitu häpeäherkkyys ja narsismi

Vastaajien oli mahdollista saada häpeäherkkyyden mittarissa summa väliltä 11–60, mutta aineistossa häpeäherkkyys saa arvoja väliltä 12–50. Häpeäherkkyys vaikutti vinousarvonsa (-.06) perusteella normaalisti jakautuneelta muuttujalta, jonka jakaumassa on jonkin verran huippuja (huipukkuus: -.45). Syyllisyysherkkyyden lukemat (vinous: -.69) paljastivat, että jakauma oli oikealle puolelle vino ja suhteellisen

voimakkaasti huipukas (.89). Vastauskaalan melkein kaikki vaihtoehdot olivat edustettuina syyllisyysherkkyydessä. Häpeäherkkyyden kohdalla kävi niin, että vähäisessä määrin häpeäherkkiä löytyi mutta ei erittäin vahvasti häpeäherkkiä.

Vastaajien oli mahdollista saada yleisen narsismin mittarissa summa väliltä 0–33, mutta aineistossa narsismi saa arvoja väliltä 1–28. Narsismin huipukkuusarvo (-.00) viittaa tasaiseen jakaumaan, jonka huippu kuitenkin on vinousarvon (.43) tulkinnan perusteella sijoittunut skaalan vasemmalle puolelle. Vastauskaaloja, keskiarvoja ja keskihajontoja tarkastelemalla voidaan päätellä, että aineistossa oli enemmän vähäisesti narsistisia vastaajia.

7.1.2 Välittävä muuttuja: syynulkoistamistaipumus

Syynulkoistamistaipumukseen liittyvät vastaukset olivat jonkin verran vasemmalle kasaantuneita (vinous: .42), mutta muuttujan huipukkuuslukema oli verrattain matala (.22). Syyn ulkoistaminen sai arvoja suhteellisen laajalti, mutta molemmat ääripäät jäivät käyttämättä.

Tarkastelut osoittivat, että selittävien muuttujien tai välittävän muuttujan jakaumissa ei ollut ongelmia, jotka olisivat haitanneet analyysien tekoa.

7.1.3 Selitettävät muuttujat: aggressiivisuuslajit

Aggressiivisuusmuuttujien kohdalla näytti siltä, että vastaukset olivat jakaantuneet melko hyvin kattamaan suurinta osaa asteikoista. Useimmissa muuttujissa vastaukset ulottuivat asteikon ala- mutta eivät yläpäähän. Toisin sanoen aineistossa oli vastaajia, joilla on taipumus reagoida vähäisellä määrällä aggressiota, mutta ei juurikaan hyvin aggressiivisesti reagoivia vastaajia.

Itseen suuntautuvan aggressiivisuuden kohdalla koko vastauskaala oli käytössä, kun yleisen verbaalisen aggressiivisuuden luvut olivat 13–55 (13–65), riitaisten aikomusten 22–102 (22–110) ja pahantahtoisten aikomusten 17–76 (17–85).

Itseen suuntautunut aggressiivisuus ja verbaalinen aggressiivisuus olivat vinouslukemiensa (.40 ja .48) perusteella myös hieman vasemmalle vinoja. Huipukkuusarvojen (-.42 ja -.28) perusteella kummankaan jakaumat eivät olleet kovin tasaisia. Pahantahtoisten ja riitaisten aikomusten vinousarvot olivat lähellä nollaa, mutta niiden huipukkuusarvot (-.75 ja -.66) viittasivat siihen, että jakaumassa on lukuisia kasaumia.

Aggressiivisuusmuuttujien jakaumia tarkasteltiin myös Kolmogorov-Smirnovin testillä. Kolmogorov-Smirnov testaa otoksen arvoja normaalisti jakautuneeseen otokseen, jolla on sama keskiarvo ja keskihajonta. Testin tulkinta ei kuitenkaan ole täysin yksioikoista, ja testi antaa merkitsevän arvon herkästi varsinkin suurille otoksille, jotka poikkeavat vähänkin normaalijakaumasta. (Field, 2009, s. 144.)

Läpäistäkseen Kolmogorov-Smirnovin testin muuttujan pitää saada merkitsevyyslukema, joka on suurempi kuin tilastollisen merkitsevyyden raja .05. Aggressiivisuusmuuttujat eivät läpäisseet tätä testiä, vaan saivat kaikki erittäin merkitsevän ($p < .001$) arvon lukuun ottamatta pahantahtoisia aikomuksia, joiden arvo oli myös merkitsevä ($p < .05$). Myös histogrammitarkastelujen myötä näytti siltä, etteivät jakaumat ole normaaleja.

Jakauman ei-normaalius antaa viitteitä siitä, että myöskään virhetermit eivät ole normaalisti jakaantuneita. Virhetermeille tehdyt Kolmogorov-Smirnovin testit vahvistivat tämän oletuksen. Niinpä muuttujat logaritmoitiin kymmenkantaisella logaritmillalla ($\log_{10}$) (Field, 2009, s. 159–160). Logaritmoiduissa muuttujissa kaikkien muiden paitsi riitaisten aikomusten virhetermit olivat normaalisti jakautuneita, lineaarisia ja homoskedastisia eli täyttivät regressioanalyysin oletukset (ks. oletuksista esim. Field, 2009, s. 148). Viimeiseksi tarkasteltu Cookin etäisyys -testi ei paljastanut havaintoja, jotka poikkeavuutensa vuoksi vääristäisivät regressioanalyysin tuloksia.

7.2 Korrelaatiotarkastelut

Korrelaatiotarkasteluissa tutkittiin logaritmoimattomien muuttujien yhteyksiä. Taulukosta 5 nähdään, että häpeäherkkyys oli positiivisessa yhteydessä itseen suunnattuun aggressiivisuuteen, verbaaliseen aggressiivisuuteen, pahantahtoisiin aikomuksiin, riitaisiin aikomuksiin sekä syyn ulkoistamiseen. Häpeäherkkyden yhteys narsismiin oli negatiivinen eli narsistit raportoivat häpeävänsä muita vähemmän. Naiset olivat miehiä useammin häpeäherkkiä, ja nuoret vastaajat olivat vanhempia herkempiä häpeälle. Syyn ulkoistaminen oli positiivisessa korrelaatioyhteydessä kaikkiin aggressiivisuustyyppeihin, ja narsismi oli yhteydessä kaikkiin muihin paitsi riitaisiin aikomuksiin. Itseen suunnatun aggressiivisuuden ja narsismin yhteys oli negatiivinen.

Taulukko 5

Häpeäherkkyden, syyllisyysherkkyden, syyn ulkoistamisen, narsismin, itseen suunnatun aggressiivisuuden, pahantahtoisten aikomusten, riitaisen aikomusten, yleisen verbaalisen aggressiivisuuden, iän ja sukupuolen väliset korrelaatiot (N=384)

	Ikä	Aggressiivisuuslajit (ARI)					TOSCA	
		Suku- puoli	Narsis- mi	Itseen s. aggr.	Pahantah. aik.	Riitais at aik.	Verb. aggr.	Syyn ulk.
Sukupuoli	.02							
NPI								
Narsismi	-.01	.03						
ARI								
Itseen s. aggr.	.01	.11*	-.17**					
Pahantaht. aik.	.07	.17**	.13*	.17**				
Riitaiset aik.	.06	.34**	.07	.12*	.66**			
Verb. aggr.	.05	.11*	.19**	.15**	.58**	.48**		
TOSCA								
Syyn ulk.	-.04	.01	.12*	.32**	.38**	.23**	.43**	
Syyllisysh.	.07	.19**	-.08	.24**	.05	.17**	.12*	.06
Häpeäherk.	-.17**	.24**	-.18**	.43**	.33**	.31**	.32**	.34**
								.23**

* $p < .05$; ** $p < .01$, kaksisuuntainen testaus.

7.3 Regressio- ja mediaatioanalyysit

Tutkimuksen pääanalyysimenetelmä eli epäparametrinen bootstrap-menetelmä ei tee oletuksia jakaumasta eikä siis vaadi, että selitettävät muuttujat ovat normaalisti jakautuneita (Field, 2009, s. 163). Riitaisat aikomukset ei läpäissyt regressioanalyysin oletuksia, sillä sen virhetermi ei ollut normaalisti jakautunut. Bootstrapia käyttäen oli kuitenkin mahdollista siirtyä testaamaan kaikkia hypoteeseja suorilla regressioanalyyseillä ja mediaatioanalyyseillä.

Ensimmäiseksi testattiin hypoteesin 1 mukaisia suoria yhteyksiä syyllisyyskontrolloidusta häpeäherkkyydestä aggressiivisuuden alalajeihin: verbaaliseen aggressiivisuuteen, pahantahtoisiin aikomuksiin, riitaisiin aikomuksiin ja itseen suunnattuun aggressiivisuuteen. Sen jälkeen testattiin hypoteesin 2 mukaiset yleisen narsismin suorat yhteydet edellä mainittuihin aggressiivisuusmuuttujiin. Suorien yhteyksien tarkastelun jälkeen siirryttiin tutkimaan hypoteesien 3 ja 4 mediaatioyhteyksiä. Tässä analyysivaiheessa tarkasteltiin, välittääkö syyn ulkoistaminen häpeäherkkyyden ja aggressiivisuusmuuttujien yhteyksiä. Viimeiseksi testattiin, välittääkö syyn ulkoistaminen myös narsismin ja aggressiivisuusmuuttujien yhteyksiä.

7.3.1 Häpeäherkkyyden ja narsismin suorat yhteydet aggressiivisuuteen (H1 ja H2)

Koska PROCESS-makro ei tulosta standardoituja regressiokertoimia, muuttujat standardoitiin ennen analyysia tulosten tulkinnan selkeyttämiseksi. Beta-kertoimia tulkitaan siten, että esimerkiksi .33:n yhteys häpeäherkkyyden ja syyn ulkoistamisen välillä tarkoittaa sitä, että yhden luvun nousu häpeäherkkyydessä tarkoittaa .33:n kasvua syyn ulkoistamisessa.

Hypoteesi 1 – Häpeäherkät ovat muita alttiimpia reagoimaan aggressiivisesti

Tutkimuksen ensimmäisen hypoteesin testaamiseksi tarkasteltiin PROCESS-makrolla laskettuja riippumattomia suoria regressioyhteyksiä häpeäherkkyyden ja selitettävien

muuttujien välillä. Nämä tarkastelut ovat yhden selittäjän regressioanalyysseja, joissa selittäjänä on häpeäherkkyys, syyllisyysherkkyys on kontrolloituna ja selitettävänä on kussakin asetelmassa eri aggressiivisuuden laji.

Taulukosta 6 nähdään, että häpeäherkkyys oli positiivisessa yhteydessä verbaaliseen aggressiivisuuteen ($\beta = .30$, $t(383) = 6.16$, $p < .001$), pahantahtoisiin aikomuksiin ($\beta = .34$, $t(383) = 6.89$, $p < .001$), riitaisiin aikomuksiin ($\beta = .29$, $t(383) = 5.28$, $p < .001$) sekä itseen suunnattuun aggressiivisuuteen ($\beta = .39$, $t(383) = 7.70$, $p < .001$).

Syyllisyysherkkyydelle jäi positiivinen merkitsevä yhteys itseen suunnattuun aggressiivisuuteen ($\beta = .13$, $t(383) = 2.70$, $p < .01$). Mallien korjatut selityssasteet vaihtelivat välillä .10 – .20. Yhteydet olivat saman vahvuiset myös perinteisillä regressioanalyysseilla.

Taulukko 6

Regressioanalyysit, joiden selittäjinä ovat häpeä- ja syyllisyysherkkyys ja selitettävänä verbaalinen aggressiivisuus, itseen suunnattu aggressiivisuus sekä riitaisat ja pahantahtoiset aikomukset (N=385)

Selitettävä muuttuja	Selittäjät	B	SE B	β	t
Verb. aggr.	Vakio	14.78	3.16		4.68
	Häpeäh.	.34	.05	.30***	6.44
	Syyl.h.	.08	.09	.04	.84
Pahantaht. aikomuk.	Vakio	27.47	4.42		6.21
	Häpeäh.	.57	.08	.34***	6.88
	Syyl.h.	-.07	.13	-.03	-.57
Riitaisat aikomuk.	Vakio	29.60	6.51		4.54
	Häpeäh.	.71	.13	.29***	5.41
	Syyl.h.	.40	.19	.10	2.07
Itseen suunnattu aggr.	Vakio	3.00	1.60		1.88
	Häpeäh.	.26	.03	.39***	7.72
	Syyl.h.	.15	.05	.13**	3.08

Huom. mallien korjatut selityssasteet: VA ($R^2 = .10$), PA ($R^2 = .11$), RA ($R^2 = .10$), ISA ($R^2 = .20$).

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$

Hypoteesi 2 – Narsistit ovat muita alttiimpia reagoimaan aggressiivisesti

Hypoteesin 2 yhteyksiä tarkasteltiin hypoteesiin 1 nähden yhtäläisillä menetelmillä. Taulukosta 7 nähdään, että narsismi oli positiivisessa yhteydessä verbaaliseen aggressiivisuuteen ($\beta = .17$, $t(383) = 3.22$, $p < .01$) ja pahantahtoisiin aikomuksiin ($\beta = .13$, $t(383) = 2.40$, $p < .05$) sekä negatiivisessa yhteydessä itseen suunnattuun aggressiivisuuteen ($\beta = -.16$, $t(383) = 1.88$, $p < .01$).

Taulukko 7

Regressioanalyysit, joiden selittäjänä on narsismi ja selitettävinä ovat verbaalinen aggressiivisuus, itseen suunnattu aggressiivisuus sekä riitaiset ja pahantahtoiset aikomukset (N=385)

Selitettävä muuttuja	Selittäjät	B	SE B	β	t
Verb. aggr.	Vakio	24.82	1.00	.00	24.92
	Narsismi	.28	.08	.17**	3.34
Itseen suunnattu aggr.	Vakio	17.63	.59	.00	30.05
	Narsismi	-.18	.05	-.16**	-3.65
Riitaiset aikomuk.	Vakio	61.49	2.24	.00	27.45
	Narsismi	.25	.18	.06	1.38
Pahantaht. aikomuk.	Vakio	39.87	1.52	-.00	26.16
	Narsismi	.33	.13	.13*	2.60

Huom. mallien korjatut selitysasteet: Verbaalinen aggressiivisuus ($R^2 = .03$), itseen suunnattu aggressiivisuus ($R^2 = .02$), riitaiset aikomukset ($R^2 = .02$), pahantahtoiset aikomukset ($R^2 = .02$).

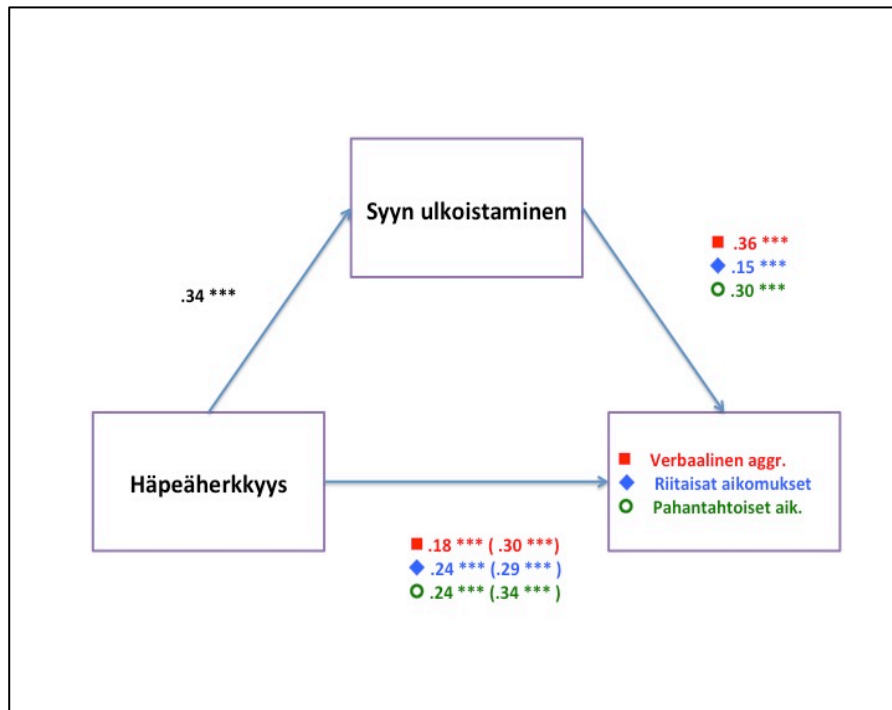
* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$

Analyysien pohjalta saatiin heikkoja viitteitä siitä, että narsistiset ihmiset käyttäytyvät muita ihmisiä useammin verbaalisesti aggressiivisesti. Selitysaste tässä mallissa jäi kuitenkin hyvin alhaiseksi ($R^2 = .03$). Saman tapaisia viitteitä saatiin myös siitä, että narsistiset ihmiset kehittelevät muita enemmän pahantahtoisia aikomuksia ja ovat muita vähemmän taipuvaisia käyttäytymään aggressiivisesti itseään kohtaan. Aikomusten ja itseen suunnatun aggressiivisuuden mallien selitysasteet jäivät kuitenkin myös hyvin alhaisiksi ($R^2 = .02$).

7.3.2 Syynulkoistamistaipumus yhteyksien välittäjänä (H3 ja H4)

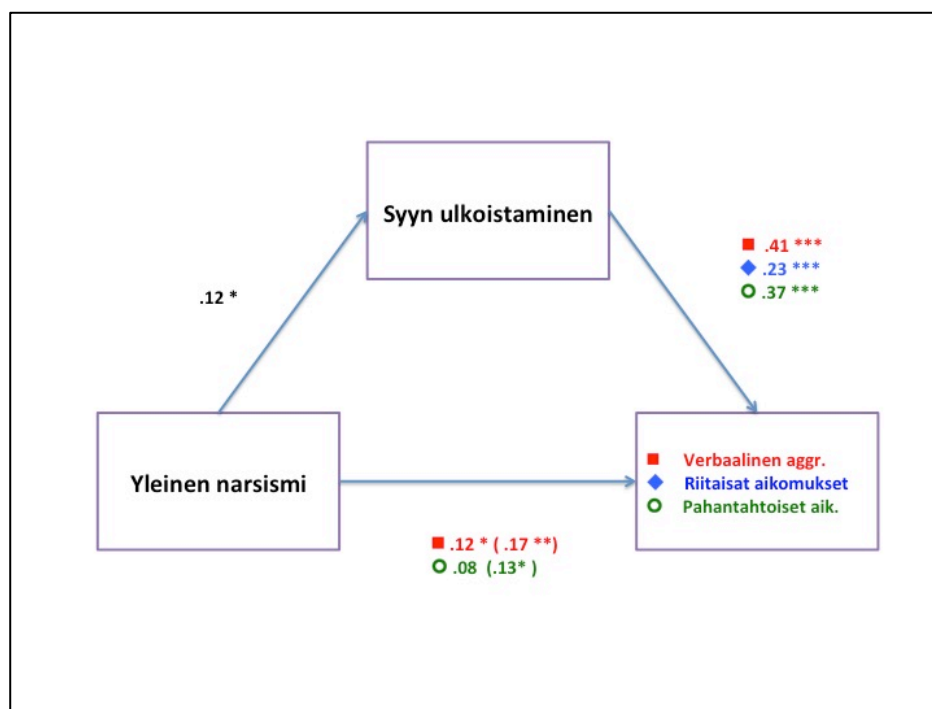
Tässä osassa testataan tutkimuksen päähypoteeseja. Toisin sanoen testataan, välittääkö syyn ulkoistaminen häpeäherkkyyden ja eri aggressiivisuuslajien sekä narsismin ja samaisten aggressiivisuuslajien yhteyksiä. Mediaatioyhteys lasketaan mediaatiomallin sisäisten polkujen yhteyksistä. Selkeyssyistä tarkastellaan ensin molempien mediaatiosarjojen sisäisiä yhteyksiä, minkä jälkeen tehdään yhteenveto molempien sarjojen tuloksista. Mallien kaikkien muuttujien väliset yhteydet laskettiin PROCESS-makrolla.

Kuten kuviosta 5 nähdään, häpeäherkkyys oli positiivisessa yhteydessä syyn ulkoistamiseen ($\beta = .34$, $t(383) = 7.10$, $p < .001$). Syyn ulkoistaminen oli positiivisessa yhteydessä verbaaliseen aggressiivisuuteen ($\beta = .36$, $t(383) = 7.35$, $p < .001$), pahantahtoisiin aikomuksiin ($\beta = .30$, $t(383) = 6.21$, $p < .001$) ja riitaisiin aikomuksiin ($\beta = .15$, $t(383) = 3.07$, $p < .001$). Yhdenkään yhteyden luottamusväli ei sisältänyt arvoa nolla, joten kaikkia yhteyksiä voidaan pitää tilastollisesti merkitsevinä.

Kuvio 5. Yksinkertaisten mediaatioanalyysimallien standardoidut regressiokertoimet, kun selittäjänä on häpeäherkkyys, välittäjänä syyn ulkoistaminen ja selitettävänä yleinen verbaalinen aggressiivisuus, riitaiset aikomukset, pahantahtoiset aikomukset ja itseen suunnattu aggressiivisuus (N=385).

Seuraavaksi ajettiin analyysisarja, jonka mallien selittävänä muuttujana oli yleinen narsistinen persoonallisuus. Narsismi oli yhteydessä syyn ulkoistamiseen ($\beta = .12$, $t(383) = 2.33$, $p < .05$). Syyn ulkoistaminen oli tässä mallissa positiivisesti yhteydessä yleiseen verbaaliseen aggressiivisuuteen ($\beta = .41$, $t(383) = 8.95$, $p < .001$), pahantahtoiisiin aikomuksiin ($\beta = .37$, $t(383) = 8.05$, $p < .001$) ja riittäisiin aikomuksiin ($\beta = .23$, $t(383) = 4.65$, $p < .001$). Myös luottamusvälitarkastelun perusteella yhteyksiä voidaan pitää tilastollisesti merkitsevinä. Yhteydet on tiivistetty kuvioon 6.

Kuvio 6. Yksinkertaisten mediaatioanalyysimallien standardoimattomat regressiokertoimet, kun selittäjänä on yleinen narsismi, välittäjänä syyn ulkoistaminen ja selitettävänä yleinen verbaalinen aggressiivisuus, riitaiset aikomukset, pahantahtoiset aikomukset ja itseen suunnattu aggressiivisuus (N=385).

Koska molempien sarjojen yhteydet selittävästä muuttujasta välittävään muuttujaan sekä välittävästä muuttujasta selitettäviin muuttujiin olivat merkitseviä, jatkettiin mediaatioanalyysivaiheeseen tarkastelemaan sitä, välittikö syyn ulkoistaminen tilastollisesti merkitsevästi selittävien ja selitettävien muuttujien yhteyksiä.

Mediaatioyhteyksien laskeminen

PROCESS-makro laski epäsuorat yhteydet bootstrap-menetelmällä. Bootstrap-otosten määräksi suositellaan 5000:ä ja luottamusväliksi yleisimmin lehdissä käytettävää 95%:n väliä (Preacher & Hayes, 2008). Otoksia on oltava riittävästi, jotta niiden pohjalta johdettu piste-estimaatti olisi riittävän luotettava. Tämän tutkimuksen mediaatioanalyysissä käytettiin suositeltua 95%:n luottamusväliä ja bootstrap-otoksia otettiin 50 000. Taulukkoon 8 on koottu molempien mediaatioanalyysisarjojen selityssasteet, luottamusvälit sekä efektit.

Taulukko 8

Mediaatioanalyysit, joissa molemmissa välittäjänä on syyn ulkoistaminen ja selitettävänä muuttujina ovat verbaalinen aggressiivisuus, riitaiset aikomukset ja pahantahtoiset aikomukset. Sarjassa 1 selittäjänä on häpeäherkkyys ja sarjassa 2 narsismi (N=385)

	β	Bootstrap 95 % LV ^a		Kokonaismallin korjattu selityssaste
		LL	UL	
Sarja 1. Selittäjänä häpeäherkkyys				
Verbaalinen aggressiivisuus	.12	.08	.17	.23
Riitaiset aikomukset	.05	.02	.09	.12
Pahantahtoiset aikomukset	.10	.06	.14	.19
Sarja 2. Selittäjänä narsismi				
Verbaalinen aggressiivisuus	.05	.01	.10	.20
Pahantahtoiset aikomukset	.05	.01	.08	.15

Sarja 1 – Häpeäherkkyys – syyn ulkoistaminen – aggressiivisuus

Ensin tarkasteltiin mediaatioanalyysisarjaa 1, jossa selittäjänä oli häpeäherkkyys, välittäjänä syyn ulkoistamisen taipumus ja selitettävänä eri aggressiivisuustyypit. Yhdenkään analyysin luottamusväli ei sisältänyt arvoa nolla eli tulokset olivat tilastollisesti merkitseviä 95 prosentin merkitsevyystasolla.

Kuten taulukosta 8 on tulkittavissa, nämä analyysit vahvistivat, että syyn ulkoistaminen välittää osittain ja tilastollisesti merkitsevästi häpeäherkkyuden ja verbaalisen

aggressiivisuuden ($\beta = .12$, luottamusväli $.08 - .17$), pahantahtoisten aikomusten ($\beta = .10$, luottamusväli $.06 - .14$) ja riitaisten aikomusten ($\beta = .05$, luottamusväli $.02 - .09$) välisiä yhteyksiä.

Sarja 2 – Narsismi – syyn ulkoistaminen – aggressiivisuus

Seuraavaksi ajettiin mediaatioanalyysisarja, jossa selittäjänä oli narsistinen persoonallisuus, välittäjänä syyn ulkoistamisen taipumus ja selitettävänä samat aggressiivisuustyypit kuin ensimmäisessä sarjassa. Malli, jonka selitettävänä muuttujana oli riitaisten aikomusten kehittyminen, ei ollut tilastollisesti merkitsevä. Muut sarjan mallit olivat tilastollisesti merkitseviä 95 prosentin merkitsevyystasolla.

Kuten taulukosta 8 nähdään, syyn ulkoistaminen välitti yhteyttä narsismin ja verbaalisen aggressiivisuuden ($\beta = .05$, luottamusväli: $.01 - .10$) ja pahantahtoisten aikomusten ($\beta = .05$, luottamusväli: $.01 - .08$) välillä. Pahantahtoisten aikomusten mediaatiomallissa suora yhteys putosi merkitsemättömäksi. Tämä tarkoittaa, että syynulkoistamistaipumus välitti kokonaan narsismin ja pahantahtoisten aikomusten välisen yhteyden.

Yksi tapa tarkastella mallien selitysvoimaa on selitysaste, joka kertoo, paljonko malli kykenee selittämään selitettävän muuttujan kokonaisvaihtelusta. Cohenin (1988, s. 25) tyypittelyn mukaan $.15$ ylittävät mallit ovat selityskyvyltään keskitasoisia ja $.35$ ylittävät vahvoja. Sekä häpeäherkkyys- että narsismisarjan verbaalista aggressiivisuutta ja pahantahtoisia aikomuksia selittävät mallit ylittivät keskitasoisen selitysasteen rajan.

8 Pohdinta

“Ehkäpä”, hän sanoi mieltävästi. “Ehkäpä peto sittenkin on olemassa.”

[...]

“Minä tarkoitan [...] että ehkä se onkin vain me itse.”

- William Golding, *Kärpästen herra* (1960, s. 113–114).

Tässä tutkimuksessa on tarkasteltu kolmen persoonallisuustekijän – häpeäherkkyyden, narsismin ja syyn ulkoistamisen – yhteyksiä erilaisiin aggressiivisuuden lajeihin sekä toisiinsa.

Saadun näytön pohjalta voidaan sanoa, että häpeäherkät ihmiset käyttäytyvät useammin verbaalisesti aggressiivisesti, kehrittelevät useammin riitaisia ja pahantahtoisia aikomuksia sekä kohdistavat useammin aggressiivisuutta itseään kohtaan. Toisin sanoen tutkimushypoteesit H1_a, H1_b, H1_c ja H1_d astuivat voimaan. Viitteellistä näyttöä saatiin myös hypoteesien H2_a, H2_b ja H2_d puolesta eli siitä, että narsistiset ihmiset ovat alttiita käyttäytymään verbaalisesti aggressiivisesti sekä kehittämään pahantahtoisia aikomuksia ja että he ovat vähemmän alttiita kääntämään aggressiivisuutta itseensä kohti. H2_c ei saanut puoltavaa näyttöä, eli narsismin ja riitaisten aikomusten välillä ei ollut yhteyttä.

Tulosten mukaan häpeäherkkyydestä seuraa myös kognitiivista syyn ulkoistamista ja syyn ulkoistamisesta puolestaan verbaalista aggressiivisuutta sekä pahantahtoisten ja riitaisten aikomusten kehittelyä. Hypoteesit H3_a, H3_b ja H3_c astuivat siis voimaan. Kaikki tämän sarjan mediaatiot olivat osittaisia, eli häpeäherkkyyteen liittyvät aggressiiviset reaktiot eivät johtuneet pelkästään häpeäherkkyyden aktivoimasta syyn ulkoistamisesta. Toisin sanoen häpeäherkkyys oli yhteydessä kaikkiin tutkittuihin aggressiivisuustyyppeihin myös itsenäisesti tai jonkun tuntemattomaksi jääneen välittäjän kautta.

Toisen mediaatioanalyysisarjan tulokset osoittivat, että myös narsistit ulkoistavat syytä muita useammin, mikä puolestaan johtaa verbaaliseen aggressiivisuuteen sekä pahantahtoisten aikomusten kehittelyyn. Pahantahtoisten aikomusten kohdalla suora yhteys putosi mediaatiomallissa ei-merkitseväksi, mikä tarkoittaa sitä, että yhteys

narsismin ja pahantahtoisten aikomusten välillä oli täysin syyn ulkoistamisen välittämä. Hypoteesit H4_a ja H4_b astuivat voimaan, joskin pahantahtoisten aikomusten kohdalla odotettiin alun perin täyden mediaation sijasta osittaista. Riittäisiin aikomuksiin liittyvä H4_c ei saanut puoltavaa näyttöä. Narsistit siis kehittelevät muita enemmän aikomuksia, joissa käyttäytyään aggressiivisesti tiettyä kohdetta kohtaan – mutta eivät aggressiivisia aikomuksia, jotka ovat vailla kohdetta.

8.1 Tutkimuksen tulokset suhteessa aiempaan tutkimukseen ja teoriataustaan

Häpeäherkkien taipumus reagoida muita useammin verbaalisesti aggressiivisesti, kehittää pahantahtoisia ja riittäisiä aikomuksia sekä suunnata aggressiivisuutta itseä kohti on löydetty myös aiemmassa tutkimuksessa (Tangney ym., 1996a). Malli, jossa taipumus syyn ulkoistamiseen asetettiin välittämään häpeäherkkyyden ja verbaalisen aggressiivisuuden yhteyttä, tuotti aiempaan tutkimukseen nähden hieman poikkeavia tuloksia. Kun Stuewigin ym. (2010) asetelmassa häpeäherkkyyden ja verbaalisen aggressiivisuuden yhteys oli täysin syynulkoistamistaipumuksen välittämä, tässä tutkimuksessa löytyi sekä epäsuora että suora yhteys. Samoin oli myös aggressiivisten aikomusten kohdalla. Tällaisia yhteyksiä ei ole tietojeni mukaan esitetty aiemmin. Bearin ym. (2009) tutkimuksessa syyn ulkoistaminen kuitenkin välitti osittain häpeäherkkyyden ja suuttumuksen yhteyttä.

Myös narsistiset ihmiset käyttäytyvät muita enemmän verbaalisesti aggressiivisesti ja kehittävät enemmän pahantahtoisia aikomuksia. Päinvastoin kuin häpeäherkät, narsistit suuntasivat keskimääräistä vähemmän aggressiivisuutta itseensä. Nämä tulokset ovat johdonmukaisia teorian kanssa: häpeävän ihmisen tiedetään tuntevan minään kohdistuvaa kipua (Tangney & Dearing, 2002, s. 91–94) ja toisinaan vetäytyvän sosiaalisissa tilanteissa (Silfver-Kuhlampi, 2009; Tangney, 1990). Minään kohdistuvat syytökset sopivat hyvin loogiseksi osaksi tätä käyttäytymiskaavaa. Narsismin yleismääritelmään taas kuuluvat toistuvat pyrkimykset kohottaa minän arvoa (Pincus & Lukowitsky, 2010). Siksi on odotettavaa, ettei narsisti ole taipuvainen syyttämään itseään.

Narsismin ja aggressiivisuuden eri lajien yhteyksiä on toki havaittu myös aiemmin (Bushman & Baumeister, 1998; Bushman ym., 2003; Raskin ym., 1991; Wink, 1991). Sen lisäksi että tässä tutkimuksessa saatiin aiemman tutkimuksen kanssa johdonmukaisia tuloksia, tutkimuksen toinen analyysisarja tuotti myös uutta tietoa aggressiivisuudesta ja narsismista. Ensimmäkin havaittiin, että syyn ulkoistaminen välitti osittain narsismin ja verbaalisen aggressiivisuuden välistä yhteyttä sekä välitti täysin narsismin ja pahantahtoisten aikomusten välisen yhteyden. Tämäntapaisia tuloksia ei ole tietojeni mukaan julkaistu aiemmin.

Kiinnostava yksityiskohta tuloksissa on se, että narsistit eivät kehitelleet riittäviä aikomuksia, mutta häpeäherkät tekivät niin. Molemmat kuitenkin kehittivät pahantahtoisia aikomuksia. *Pahantahtoisilla* aikomuksilla viitataan suunnitelmiin, joilla ihminen pyrkii suuntaamaan aggressiivisuutensa tiettyä objektia tai henkilöä kohtaan – useimmiten sitä, jonka ihminen tulkitsee syylliseksi ärtymystä aiheuttaneeseen tapahtumaan. *Riittaisat* aikomukset ovat aggressiivisuuden suuntaamista hahmottomaan kohteeseen; yleistä ”höyryjen päästelyä”, kuten lomakkeessa ilmaistaan. On teoretisoitu, että häpeäherkkien aggressiivisuus johtuu siitä, että he päätyvät purkamaan ulos minään kohdistuvaa kivuliasta häpeän tunnetta (Tangney & Dearing, 2002, s. 91–94). Voidaan spekuloida, että narsisteilla tätä tarvetta ei esiinny ainakaan yhtä vahvasti, eivätkä he näin ollen ole motivoituneita purkamaan pahaa oloa aggressiivisesti vailla tarkkarajaista kohdetta. Näiden tulosten pohjalta näyttää siltä, että narsistit ovat taipuvaisia kohdistamaan aggressiivisuutensa kohti tiettyä ihmistä. Näin kävi siitä huolimatta, että narsismin yhteys syyn ulkoistamiseen oli heikompi kuin häpeäherkkyyden yhteys syyn ulkoistamiseen.

Narsismin selitysvuimien osuudet mediaatiomallien kokonaisselitysosuuksista ovat niin pienet, että niiden merkityksellisyys tulee asettaa kyseenalaiseksi, vaikka yhteydet ovatkin tilastollisesti merkitseviä. Parhaillaankin narsismimallin tuloksia voidaan pitää viitteellisinä merkkeinä tämän kaltaisen mekanismin mahdollisesta olemassaolosta.

8.2 Psykometriikkaan ja validiteettiin liittyvät johtopäätökset

Narsismin selityksasteen pienuutta voi selittää se, että NPI-40-mittariston käyttö kokonaisskaalana on yleisyydestään huolimatta ongelmallista (Bosson ym., 2008; Pincus & Lukowitsky, 2010). Kun NPI-40-mittaria käytetään yhtenä skaalana, mitataan ainakin enimmäkseen narsistisia piirteitä – mutta piirteet ovat keskenään hyvin erilaisia. Cain ym. (2008) ovatkin todenneet, että NPI-40:n kokonaisskaala mittaa ”hämmäntävää epäadaptiivisten ja adaptiivisten piirteiden sekoitusta”. Rosenthal ja Hooley (2010) ovat puolestaan ehdottaneet, etteivät kaikki NPI-40:n mittaamista piirteistä edes ole narsistisia: esimerkiksi autoritaarisuuspiirre saattaa mitata parhaiten johtajuutta, mikä itsenäisenä ominaisuutena on lähtökohtaisesti adaptiivinen ja jota ei väistämättä tarvitse kiinnittää narsismiin.

Narsismin eri alalajeilla voi olla hyvin erilaisia käyttäytymistason seurauksia. NPI:n kokoskaalan yhteydet epäadaptiiviseen narsismiin ovat tunnetusti heikot (Maxwell ym., 2011). Gramzowin ja Tangneyn (1992) tutkimuksessa NPI:n kokoskaalan yhteys häpeäherkkyyteen oli negatiivinen, mutta epäadaptiivista narsismia mittaavien skaalojen yhteys puolestaan positiivinen. Tässäkin tutkimuksessa NPI:n kokoskaalan yhteys häpeäherkkyyteen oli negatiivinen. Kokonaisskaalan käyttö voi piilotella, pienentää tai vääristää yhteyksiä, jotka löytyisivät selkeämpinä tiettyjä narsismin alaskaaloja käyttämällä.

Näiden havaintojen myötä tutkijoita on viime vuosina rohkaistu käyttämään kokoskaalan sijasta tiettyjä narsismin puolia mittaavia lyhyempiä skaaloja (Rosenthal & Hooley, 2010). NPI-40:n erioikeuksellisuus- ja hyväksikäyttötaipumuksia mittaavien alaskaalojen onkin havaittu mittaavan kokoskaalaa vahvemmin narsismin epäadaptiivisia puolia (Ackerman ym., 2011; Maxwell ym., 2011). Teorian ja aiemman empirian (Gramzow & Tangney, 1992; Reidy ym., 2008) pohjalta olisi perusteltua odottaa, että juuri nämä alaskaalat olisivat yleisskaalaa voimakkaammassa yhteydessä aggressiivisuuteen. Tässä tutkimuksessa oli tarkoitus tutkia epäadaptiivisten narsististen piirteiden yhteyksiä aggressiivisuustyyppeihin. Näistä pyrkimyksistä oli kuitenkin luovuttava NPI-40-mittariston heikon rakennevaliditeetin ja alaskaalojen matalien reliabiliteettiarvojen vuoksi.

Kuten Pincus ja Lukowitsky (2010) totesivat, NPI-40:n vakavat rakennevaliditeettiongelmat ja narsismikäsitteen hajanaisuus on havaittu tutkimuskentällä aivan viime vuosina. Heidän mukaansa on ensisijaista yhdenmukaistaa narsismin käsitteen määrittely ja sen mittaaminen – vasta vahvalle empiiriselle näytölle rakentuva käsite mahdollistaa sen käyttäytymistason seurausten ja muiden johdannaisten johdonmukaisen ymmärtämisen (Pincus & Lukowitsky, 2010). Niinpä reliabiliteetti- ja validiteetti puutteesta kumpuaa yksi tämän työn mahdollisista hyödyistä tulevaisuuden tutkimukselle: NPI-40-mittariston rakennevaliditeetti on pyritty raportoimaan mahdollisimman täsmällisesti, mikä voi osaltaan auttaa NPI-40:n käyttöä ja siten narsismin tutkimista tulevaisuudessa.

On mahdollista, että joihinkin epäadaptiivista narsismia mittaaviin osioihin ei tässä tutkimuksessa tullut riittävästi vaihtelua, koska otokseen ei osunut riittävän narsistisia vastaajia. Tämä selittäisi osittain osioiden sotkeutumista. Onkin jo sinänsä huomion arvoista, että liki 400 vastaajan yliopisto-otoksesta ei juuri löytynyt erittäin narsistisia vastaajia, vaikka käytettiin pääosin narsismin adaptiivisia piirteitä kartoittavaa mittaria.

On kuitenkin epätodennäköistä, että vastausten huono jakautuminen selittäisi kaikki mittariston ongelmat. Merkittävä syy heikkoon rakennevaliditeettiin ja reliabiliteettiin lienee se, että koko narsismikäsite on kriisissä. Narsismin fenotyypiset kuvaukset tutkimuskentän sisällä sekä verrattuna kliiniseen teoriaan ja käytännön työhön ovat keskenään erilaisia (Pincus & Lukowitsky, 2010). Ei ole vielä edes selvyyttä siitä, ovatko ei-patologinen ja patologinen narsismi saman piirteen eri ääripäitä vai kokonaan eri piirteitä (mt.).

Luultavaa on, että narsismin alamuotoja ei ole olemassa sellaisinaan kuin Raskin ja Terry (1988), Corry ym. (2008), Kubarych ym. (2004) ja Emmons (1987) ovat toisistaan eriävissä jaotteluissaan käyttäneet. Pincus ja Lukowitsky (2010) ehdottavat, että narsismitypologia pitäisi uusia sen oletuksen pohjalta, että käsite jakaantuu pääpiirteittäin haavoittuuvaiseen ja suurelliseen narsismiin. Empirian kasaantuessa uusia käsitteellisiä jäsentelyjä varmasti tehdäänkin sekä mittauksessa että määrittelyssä. Melko varmaa on ainoastaan se, että alun perin kliinisen työn pohjalta kehitetyt

narsismin käsitteet, alalajit ja niitä mittaavat työkalut tulevat empiirisen näytön tarkentuessa lähivuosina muuttumaan.

Rakennevaliditeettiongelmat koskivat myös aggressiivisuutta mittaavaa ARI-mittaristoa. Useat ARI:n alaskaalat eivät toimineet ongelmitta ja useat jäivät ilman pienintäkään vaihtelua. Tämän tutkimuksen hypoteeseihin ei kuulunut fyysisen aktiivisuuden tutkiminen, mutta sen alaskaalat pyrittiin kuitenkin faktoroimaan tulevaisuuden analyysseja silmällä pitäen. Juuri fyysisen aggressiivisuuden alaskaalojen vastaukset eivät jakautuneet lähellekään tasaisesti, minkä vuoksi häpeäherkkyyden, narsismin ja fyysisen aggressiivisuuden yhteyksiä ei voida tutkia tämän tutkimuksen aineistolla. Saman tapaiset ongelmat koskivat myös symbolisen ja lievemmin myös verbaalisen aggressiivisuuden mittaristoja.

Rakennevaliditeettiongelmat nostavat esiin myös kysymyksen siitä, miten mielekästä varsinkin fyysistä aggressiivisuutta on tutkia kyselylomakkeilla.

Asiaa havainnollistaa esimerkiksi seuraava ARI-skenaario:

17. Saat selville pomoltasi, että työkaverisi on valittanut työsi jäljestä.

Fyysiseen aggressiivisuuteen taipuvaisen vastaajan odotetaan vastaavan ”hyvin todennäköistä” seuraavaan osioon: *h) Tönäisisin työkaverini päin seinää.*

Arkielämässä luultavasti tapahtuu toisinaan kyseisenlaista reagointia, mutta tästä huolimatta tässä tutkimuksessa 386 vastaajaa 387:stä vastasi ”ei todennäköistä” eli skaalan negatiivisen ääripään. Tämän tai jonkin toisen aggressiivisen reaktion totuudenmukainen raportoiminen kysymyslomakkeeseen voi jäädä tekemättä ainakin muutamasta syystä.

Ensinnäkin aggressiivisuus on skenaarion kuvaamassa tilanteessa oletettavasti negatiivisen emotionaalisen kokemuksen pohjalta kumpuava reaktio. Sama emotionaalinen kokemus ei aktivoidu kyselylomaketta lukiessa, ja jopa saman tapaiseen tilaan pääseminen vaatii täyttäjältä eläytymiskykyä ja -motivaatiota. Pitkään

kyselylomakkeeseen vastaavalla henkilöllä on harvoin riittävästi kumpaakaan, eikä spontaania aggressiivisuusreaktiota tapahdu.

Toinen syy on osittain ensimmäisen seurausta: psykofysiologisesti rauhallisessa tilassa olevalle aggressiivinen reagointi näyttäytyy helposti tarpeettomana, epäloogisena ja jopa typeränä: eikö olisi viisaampaa pysyä tynenä ja esimerkiksi pyrkiä selittämään asia esimiehelle mahdollisimman hyvin? Kolmanneksi vastauksen rehtiys voi kärsiä sosiaalisen suotavuuden ongelmasta: vaikka vastaaja myöntäisi itselleen todennäköisesti käyttäytyvänsä kyseisenlaisessa tilanteessa aggressiivisesti, sitä ei välttämättä haluta myöntää muille. Aggressiivisuus ei yleensä ole toivottavaa tai hyväksyttyä. Tämä ongelma saattaa koskea myös narsimittarin epädaptiivisia puolia, vaikkakin vastaaminen kaikkiin lomakkeisiin oli anonyymia.

Neljänneksi on huomioitava, että otos oli selvästi naisvoittoinen (76% naisia). On olemassa johdonmukaista näyttöä siitä, että naiset käyttävät selvästi miehiä vähemmän fyysistä aggressiivisuutta sekä suoria aggressiivisuuden keinoja (Hess & Hagen, 2006). Kenties miesvoittoisempi otos olisi saanut esiin enemmän vaihtelua näitä aggressiivisuuslajeja mittaavissa osioissa. Viimeiseksi on nostettava esiin vielä se, miten vastausskaalan negatiivinen ääripää on nimetty: ei todennäköistä (engl. *not likely*). On mahdollista, että fyysistä aggressiivisuutta joskus harjoittavakin vastaaja pitää fyysistä hyökkäystä epätodennäköisenä – mutta mahdollisena. Esimerkiksi seitsemänportainen ja eri tavoin nimetty asteikko saattaisi saada vaihtelua paremmin esiin.

8.3 Tutkimuksen rajoitukset

Tutkimukseen liittyy viisi huomionarvoista rajoitusta. Ensimmäiseksi on mainittava, että tulosten pohjalta tehtyjä arveluita mahdollisista syyseuraussuhteista ei voida osoittaa varmoiksi. On periaatteessa mahdollista, että esimerkiksi taipumuksesta käyttäytyä aggressiivisesti seuraa herkkyyttä tuntea häpeää, koska aggressiivinen käytös rikkoo ympäristön normeja. Suhteellisen koherenttien teoriapohjien mukaan häpeä (Tangney & Dearing, 2002, s. 90–111) ja narsismi (Bushman & Baumeister, 1998;

Emmons, 1987) ovat kuitenkin aggressiivisuuden aiheuttajia, eivät sen seurauksia. Vaikka kokeellista näyttöä on vähän, Harjunen (2014) sai pro gradu -tutkielmansa tuloksiksi, että häpeäherkkyyspiirre selitti voimakkaampaa aggressiivista käyttäytymistä laboratorio-olosuhteissa manipuloidussa häpeätilanteessa. Pitkittäistutkimuksissa häpeäherkkyden on havaittu myös ennustavan muun muassa rikoksenusintaa (Tangney, Stuewig & Martinez, 2014). Narsismin ja aggressiivisuuden yhteydestä on myös kokeellista näyttöä (Bushman & Baumeister, 1998; Reidy ym., 2008).

Toinen rajoitus on kyselylomakkeen käyttö ainoana datankeruumenetelmänä. Itseraportointi on tärkeä tutkimusmenetelmä psykologian tieteenalalla, ja sen avulla on pystytty verrattain yhdenmukaisesti mittaamaan tiettyjä persoonallisuuden piirteitä, kuten häpeämootiota (Tangney & Dearing, 2002). Menetelmää voidaan kuitenkin kritisoida esimerkiksi sosiaalisesta suotavuudesta ja siitä, että ihmiset voivat todellisuudessa käyttäytyä hyvin eri tavoin kuin mitä he itselleen tai muille uskottelevat.

Kolmas rajoitus liittyy muuttujien vertailukelpoisuuteen. Vaikka rakennevaliditeetin tarkastelu tehtiin tässä tutkimuksessa tiedostetuista syistä hyvin tarkkaavaisesti, siitä seurasi mahdollisten hyötyjen lisäksi myös haittoja. Kaikkia tutkimuksen mittareita jouduttiin muuttamaan, ja osa muuttujista oli pääanalyysivaiheessa sisällöllään alkuperäisiin nähden hyvin erilaisia. Jokaisesta muuttujasta on kuitenkin onnistuttu tekemään sisällöllisesti mielekäs. Summamuuttujien reliabiliteetteja, validiteetteja ja koostumusta voi arvioida mittarit-luvusta sekä liitteistä.

Mittarit muuttuvat väistämättä jo silloin, kun niitä käännetään ja tuodaan kulttuurista toiseen. Tässä tutkimuksessa käytettiin tieteenalalla vakiintuneita käytäntöjä ja pyrittiin huomioimaan se, että mittareiden amerikkalainen kehityskonteksti eroaa kulttuurisesti suomalaisesta kontekstista, josta aineisto kerättiin. On silti luultavaa, että kaikki kysymykset eivät tuntuneet vastaajista luontevilta. Lomakkeen vapaissa kommentointiosioissa mainittiin muutamaan otteeseen varsinkin ARI-lomakkeen avulla ajamiseen liittyvät skenaariot. Siinä missä joissain autoilun varaan rakennetuissa amerikkalaiskaupungeissa ajaminen on usein jo nuorena arkipäivää, vaikuttaa siltä, että ainakin joidenkin pääkaupunkiseudulla asuvien nuorten oli hankala eläytyä tilanteisiin, joissa heidän piti kuvitella ajavansa autoa. Sekä muuttujien sisällöllinen muokkaaminen

että lomakkeiden erilainen ymmärtäminen heikentävät jonkin verran tulosten verrattavuutta aiempiin tutkimuksiin, joissa on käytetty samoja mittareita.

Tulosten yleistettävyyden pitäisi olla mahdollista, sillä analyysimenetelmien oletukset täytyivät. Neljäntenä rajoituksena on kuitenkin pidettävä sitä, että tutkimus on tehty opiskelijaotoksella, mikä heikentää yleistettävyyttä koko väestöön.

Korkeakouluopiskelijoiden käyttämistä psykologisten tutkimusten osallistujina on kritisoitu. On havaittu, että amerikkalaiset korkeakouluopiskelijat muun muassa rationalisoivat valintojaan enemmän, perustelevat moraalivalintoja eri tavoin ja suhtautuvat ulkoryhmiin ystävällisemmin kuin korkeakouluttamattomat (Henrich, Heine, & Norenzayan, 2010). Kuten Arnett (2008) havaitsi, iso osa tieteenalan ykköslehden *Journal of Personality and Social Psychology* tutkimuksista tehdään jopa ainoastaan ensimmäisen vuoden opiskelijoilla. Tämän tutkimuksen eduksi on sanottava, että osallistujia oli tasaisesti eri vuosikursseilta ja mukana oli myös jatko-opiskelijoita. On myös muistettava, että antisosiaalinen käyttäytyminen ja matalampi sosioekonominen status on yhdistetty useissa tutkimuksissa (Rutter, Giller & Hagell, 1998; Tuvbland, Grann & Lichtenstein, 2006). Näin ollen vääristymä voi kallistaa tuloksia myös heikompaan suuntaan, ja tällä otoksella esiin saadut yhteydet saattaisivat olla voimakkaampia otoksessa, jonka vastaajat eivät ole akateemisesti koulutettuja.

Viidenneksi huomautettakoon, että tulosten reliabiliteettiin saattaa vaikuttaa myös vastauskato. Kyselylomaketutkimuksen ongelmana on perinteisesti suurehko kato, joka voi johtaa osallistujien systemaattiseen valikoitumiseen. Perinteisen kirjekyselyn vastausprosentti vaihtelee yleensä 20–80 prosentin välillä (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2000, s. 183–184). Tämän tutkimuksen tiedonkeruumenetelmää ei kuitenkaan voi verrata kirjekyselyyn. Vaikka tässä tutkimuksessa tiedot kerättiin sähköpostin välityksellä, käytetty menetelmä ei vastaa myöskään kunnolla sitä, miten sähköpostikysely usein kirjallisuudessa tunnetaan (ks. esim. Heikkilä, 2004). Kyselyjä ei lähetetty suoraan yksittäisille ihmisille, vaan yliopistojen sähköpostilistoille lähetettiin kyselylinkillä varustettuja osallistumiskutsuja. Tämä parantaa olennaisesti vastaamisen anonymiteettiä mutta toisaalta oletettavasti heikentää todennäköisyyttä, jolla viestin näkijä tarttuu kyselyyn.

Voidaan ainoastaan spekuloida, minkälaiset ihmiset päättivät lopulta täyttää kyselyn ja onko joukossa valikoituneisuutta tutkimuksen keskeisten piirteiden kannalta. Joka tapauksessa tärkeäksi katsotun ehdon, jonka mukaan pitää huolehtia perusjoukon yhtäläisistä mahdollisuuksista vastata kyselyyn (Heikkilä, 2004, s. 18), voidaan katsoa tulleen täytetyksi hyvin – kun jätetään huomiotta edellä mainitut opiskelijaotoksesta mahdollisesti seuraavat ongelmat.

8.4 Suuntia tulevalle tutkimukselle ja tutkimuksen keskeisin anti

Tässä tutkimuksessa on tuotettu edellistä vahvistavaa sekä hieman uutta ymmärrystä aggressiivisuudesta ja siihen liittyvistä persoonallisuuden piirteistä. Tulevaisuudessa on tärkeää saada lisää kokeellista näyttöä ja pitkäaikaistutkimuksen tuloksia häpeäherkkyyden ja narsismin yhteyksistä aggressiivisuuteen. Kokeellisella näytöllä on mahdollista varmistaa syy-seuraussuhteen suunta, mutta myös operationalisoida aggressiivisuus toiminnan tasolla. Etenkin fyysisen aggressiivisuuden mittaamisessa olisi hyvä käyttää useita laadullisesti erilaisia mittareita, kuten havaintoihin pohjautuvia vertaisarvioita ja laboratoriossa mitattua aggressiivisuutta. Mikäli fyysistä aggressiivisuutta tutkitaan kyselylomakkeella, tutkijan tulee huolehtia, että otoksessa on riittävästi miehiä, kerätä aineisto mieluiten korkeakoulujen ulkopuolelta ja kenties myös herkentää vastausasteikkoa.

Ennen kaikkea tulevan tutkimuksen pitää kiinnittää huomiota siihen, millaisia ilmiöitä ja entiteettejä varsinaisesti tutkitaan. Validiteetti- ja reliabiliteettitarkastelut on tehtävä ankarimpia kriteerejä noudattaen, ja tieteenalan on tähdättävä yhtenäisiin käsitteisiin.

Varsinkin narsismin ja aggressiivisuuden yhteydestä on vielä paljon löydettävää. Esimerkiksi Pincus ym. (2014) ovat kliinisessä työssään havainneet, että suurellesisti narsistisilla patologisilla tapauksilla esiintyy toistuvasti syynulkoistamistaipumusta. Syyn ulkoistaminen saattaa olla leimallista vain patologisesti narsistisille ihmisille, minkä vuoksi se kytkeytyi narsismin ja aggressiivisuuden välittäjäksi tässä tutkimuksessa hyvin heikosti. Ennen kuin tieto voi alkaa kumuloitua luotettavasti, pitääkin pystyä hahmottamaan, mitä narsismin eri puolet ovat ja miten niitä voidaan

mitata. Narsismin tutkimus on ajan saatossa jakaantunut kliiniseen tutkimukseen ja sosiaali- ja persoonallisuuspsykologien tekemään tutkimukseen (Miller ym., 2009). Viime vuosina tuloksia ja havaintoja on kyetty integroimaan mielekkäällä tavalla (Pincus & Lukowitsky, 2010). Tulevaisuudessa kliinisen tutkimuksen ja sosiaalipsykologian löydökset voivat luultavasti auttaa toinen toisiaan narsismikäsitteen määrittelyssä entistä enemmän.

Patologisen tai muuten epätavallisen käyttäytymisen tutkiminen on havaittu haasteelliseksi, sillä sitä mittaavien muuttujien jakaumat poikkeavat usein suuresti normaalijakaumasta (Floyd & Widaman, 1995). Tämä huomio voi selittää tämän tutkimuksen vaikeuksia mitata fyysistä aggressiivisuutta ja epäadaptiivista narsismia. Floyd ja Widaman (1995) ehdottavat ratkaisuksi sitä, että yhden harvinaislaatuisen käyttäytymisen (tönäisisin ihmistä) sijasta osioissa esitetään useita vaihtoehtoja (tönäisisin ihmistä tai estäisin hänen poistumisensa), jolloin osioihin saataisiin todennäköisemmin vaihtelua. Tällainen ratkaisu tietysti maksaa tekijälleen tiedon tarkkarajaisuudessa. Mikäli faktoroinnit eivät muuten onnistu nykyistä johdonmukaisemmin, tämä on kuitenkin yksi mahdollinen tapa kehittää mittareita.

Viimeiseksi tutkijoiden pitää pyrkiä löytämään uusia persoonallisuuden ominaisuuksia, jotka voivat eri tavoin ja kenties yhdessä olla yhteydessä aggressiivisuuteen. Koulukiusaamisen tutkimukseen erikoistunut Christina Salmivalli (2001) on huomauttanut, että minään kohdistuvien uhkan kokemusten yhteydet aggressiivisuuteen ovat hyvin relevantteja, mutta tähän huomioon liittyvä empiirinen näyttö on ristiriitaista. Kokemus ristiriitaisuudesta johtuu juuri ilmiön moniulotteisuudesta ja siihen liittyvän monipuolisen tutkimuksen vähäisyydestä. Samalla on kuitenkin muistettava, että selityksiä aggressiiviselle käyttäytymiselle löytyy myös tilannetekijöistä, sosiaalisesta vuorovaikutuksesta, kulttuurista, normatiivisista uskomuksista ja useista muista lähteistä (Anderson & Bushman, 2002). Aggressiivisuus on monisyinen ilmiö, ja lajina ihminen on aggressiivisempi kuin useimmiten ymmärretään tai myönnetään (Pinker, 2002, s. 265–289).

Tangney ja Tracy (2012) ovat todenneet, että häpeän laukaisema aggressiivisuus näyttää ulospäin erityisen irrationaaliselta. Vahvat ja toistuvat häpeän tunteet voivat johtaa myös vakavaan itsen vahingoittamiseen, kuten kovien huumeiden käyttöön ja

itsemurhiin (Tangney & Dearing, 2002, s. 136–137). Koska häpeäherkkyyttä voi olla erityisen vaikea ymmärtää, sen seuraukset voivat olla hyvin haitallisia myös häpeäherkän ihmisen ihmissuhteille (Tangney & Dearing, 2002, s. 157–170). Sama koskee myös narsismia. Yleistä ymmärrystä voidaan kuitenkin kohentaa: Esimerkiksi autismin arveltiin pitkään johtuvan kylmäsydämisestä kasvatuksesta (ks. esim. Bettelheim, 1967), jonka johdosta autististen lasten äitejä syyllistettiin ja kutsuttiin jääkaappiäideiksi. Nyt autismin tiedetään kohtuullisen yleisesti olevan neurobiologinen kehityshäiriö, jonka kehittymistä ei voi estää ja jolle toiset ovat perimän vuoksi enemmän alttiita (Landrigan, 2010).¹⁰

Vaikka persoonallisuuden ajatellaan olevan suhteellisen säilyväinen elämänkaaren läpi, se ei missään tapauksessa ole muuttumaton (Roberts & DelVecchio, 2000). Taipumuksiin voidaan myös vaikuttaa tietoisilla ponnistuksilla (Prochaska, DiClemente, Carlo & Nocross, 1992). Patologista narsismia hoidetaan esimerkiksi psyko- ja ryhmäterapialla (Miller, 1992). Ei pidä myöskään unohtaa, että aggressiivisuus voi tietyissä tapauksissa olla tekijän näkökulmasta hyödyllistä ja helpottaa sosiaalista sopeutumista (ks. esim. Smith, 2007).

Tutkielman avaussitaatissa todetaan, että meidän ei pitäisi pohtia, miksi aggressiivisuutta esiintyy – vaan miksi sen esiintyminen onnistutaan niin usein välttämään. Tämän tutkimuksen näytöllä voidaan vastata pieneltä osalta siihen, miksi aggressiivisuutta esiintyy. Toivon mukaan tulokset auttavat myös kartuttamaan ymmärrystä siitä, miten aggressiivisuutta pystytään välttämään.

Jos jätämme huomiotta väkivallan sytyttävät mielen osat, meidän on helppo myös jättää huomiotta osat, jotka voivat sammuttaa sen. Väkivallassa, kuten monessa muussakin asiassa, ihmisluento on keskeinen ongelma. Mutta ihmisluento on myös ratkaisu.

- Steven Pinker (2002, s. 289).

---

¹⁰ Katso autismikäsitteiden muuttumisesta esim. Mercer (2010).

9 Lähteet

Ackerman, R. A., Witt, E. A., Donnellan, M. B., Trzesniewski, K. H., Robins, R. W., & Kashy, D. A. (2011). What does the Narcissistic Personality Inventory really measure? *Assessment, 18*, 67–87.

American Psychiatric Association. (1980). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (3. uudistettu painos). Washington DC: Author.

American Psychiatric Association. (2013). Personality disorders. Teoksessa *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders* (5. uudistettu painos). Washington, DC: American Psychiatric Publishing.

Ames, D. R., Rose, P., & Anderson C.P. (2006). The NPI–16 as a short measure of narcissism. *Journal of Research and Personality, 40*, 440–450.

Anderson, C. A., & Bushman, B. J. (2002). Human aggression. *Annual Review of Psychology, 53*, 27–51.

Armitage, C.J., & Conner, M. (2001). Efficacy of the theory of planned behavior: a meta-analytic review. *British Journal of Social Psychology, 40*, 471–499.

Arnett, J. (2008). Why American Psychology Needs to Become Less American. *American Psychologist, 63*, 602–614.

Ausubel, D. P. (1955). Relationships between shame and guilt in the socializing process. *Psychological Review, 62*, 378–390.

Baumeister, R. F., Stillwell, A. M., & Heatherton, T. F. (1994). Guilt: An Interpersonal Approach. *Psychological Bulletin, 115*, 243–267.

Baumeister, R. F., & Leary, M. R. (1995). The Need to Belong: Desire for Interpersonal Attachments as a Fundamental Human Motivation. *Psychological Bulletin*, *117*, 497–529.

Benedict, R. (1946). *The chrysanthemum and the sword*. Boston: Houghton Mifflin.

Bear, G.G., Uribe–Zarain, X., Manning, M.A. & Shiomi, K. (2009). Shame, guilt, blaming, and anger: Differences between children in Japan and the US. *Motivation and Emotion* *33*, 229–238.

Beer, J. S., Heerey, E. A., Keltner, D., Scabini, D., & Knight, R. T. (2003). The regulatory function of self-conscious emotion: Insights from patients with orbitofrontal damage. *Journal of Personality and Social Psychology*, *85*, 594–604.

Berkowitz, L. (1973). Words and symbols as stimuli to aggressive responses. Teoksessa J. F. Knutson (toim.), *The control of aggression: Implications from basic research* (s. 113–143). Chicago: Aldine.

Berkowitz, L. (1993). *Aggression: Its Causes, Consequences and Control*. McGraw–Hill, New York.

Bettelheim, B. (1967). *The Empty Fortress. Infantile Autism and the Birth of the Self*. New York: Free Press.

Biehl, M., Matsumoto, D., Ekman, P., Hearn, V., Heider, K., Kudoh, T. & Ton, V. (1997). Matsumoto and Ekman’s Japanese and Caucasian Facial Expressions of Emotion (JACFEE): Reliability and Cross–National Differences. *Journal of Nonverbal Behavior*, *21*, 3–21

Bollen, K. A. (1989). *Structural equations with latent variables*. New York: John Wiley & Sons.

Bosson J. K., Lakey C. E., Campbell W. K., Zeigler–Hill V., Jordan C. H. & Kernis, M. H. (2008). Untangling the Links between Narcissism and Self–esteem: A Theoretical and Empirical Review. *Social and Personality Psychology Compass*, 2, 1415–1439.

Briggs, N. E. (2006). *Estimation of the standard error and confidence interval of the indirect effect in multiple mediator models*. Tohtorin väitöskirja, The Ohio State University.

Brislin, R. W. (1980). ‘Translation and content analysis of oral and written material’. Teoksessa H. C. Triandis & J. W. Berry (toim.), *Handbook of Cross–Cultural Psychology* (s. 389–444). Boston: Allyn and Bacon.

Brown, R. P., Budzek, K., & Tamborski, M. (2009). On the Meaning and Measure of Narcissism. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 35, 951–964.

Bushman B. J., & Baumeister R. F. (1998). Does self–love or self–hate lead to violence? *Journal of Personality and Social Psychology*, 75, 219–229.

Bushman, B. J., Bonacci A. M., van Dijk, M., & Baumeister, R. F. (2003). Narcissism, Sexual Refusal, and Aggression: Testing a Narcissistic Reactance Model of Sexual Coercion. *Personality Processes and Individual Differences*, 84, 1027–1040.

Buss, A. H., & Durkee, A. (1957). An inventory for assessing different kinds of hostility in clinical situations. *Journal of Consulting Psychology*, 21, 343–348.

Cain, N. M., Pincus, A. L., & Ansell, E. B. (2008). Narcissism at the crossroads: Phenotypic description of pathological narcissism across clinical theory, social/personality psychology, and psychiatric diagnosis. *Clinical Psychology Review*, 28, 638–656.

- Cheek, J.M., & Hogan, R. (1983). Self-concepts, self-presentations, and moral judgements. Teoksessa J. Suls & A. G. Greenwald (toim.), *Psychological perspectives on the self* (s. 249–273). New Jersey: Erlbaum.
- Clark, J. Z. (1991). Therapist Narcissism. *Professional Psychology: Research and Practice*, 22, 141–143.
- Cohen, J. (1988). *Statistical Power Analysis for the Behavioral Sciences* (2. painos). New Jersey: Lawrence Erlbaum.
- Connor, T. J., & Leonard, B. E. (1998). Depression, stress and immunological activation: the role of cytokines in depressive disorders. *Life Sciences*, 62, 583–606.
- Corry, N., Merritt, R. D., Mrug, S. & Pamp, B. (2008). The factor structure of the Narcissistic Personality Inventory. *Journal of Personality Assessment*, 90, 593–600.
- Costello, A. B., & Osborne, J. W. (2005). Best practises in exploratory factor analysis. Four recommendations for getting the most of your analysis. *Practical Assessment, Research & Evaluation* 10(7), 1–9.
- Crick, N. R., & Dodge, K. A. (1994). A review and reformulation of social information processing mechanisms in children's adjustment. *Psychological Bulletin*, 115, 74–101.
- Cronbach, L. J., & Meehl, P. E. (1955). Construct validity in psychological tests. *Psychological Bulletin*, 52, 281–302.
- Curran, P. J., West, S. G., & Finch, J. F. (1996). The robustness of test statistics to nonnormality and specification error in confirmatory factor analysis. *Psychological Methods*, 1, 16–29.
- DeWall, C. N., & Bushman, B. J. (2011.) Social Acceptance and Rejection: The Sweet and the Bitter. *Current Directions in Psychological Science*, 20, 256–260.

del Rosario, P. M., & White, R. M. (2005). The Narcissistic Personality Inventory: Test-retest stability and internal consistency. *Personality and Individual Differences, 39*, 1075–1081.

Dickerson, S. S., Gruenewald, T. L., & Kemeny, M. (2004). When the Social Self Is Threatened: Shame, Physiology, and Health. *Journal of Personality, 72*, 1191–1216.

Dickinson K. A., & Pincus A. L. (2003). Interpersonal analysis of grandiose and vulnerable narcissism. *Journal of Personality Disorders, 17*, 188–207.

Ekman, P., Sorenson, E. R., & Friesen, W. V. (1969). Pan-cultural elements in facial displays of emotion. *Science, 164*, 86–88.

Ekman, P. (1992). An argument for basic emotions. *Cognition & Emotion, 6*, 169–200.

Ellis, H. (1898). Auto-erotism: A psychological study. *Alienist and Neurologist, 19*, 260–299.

Elison, J., Garofalo, C., & Velotti, P. (2014). Shame and aggression: Theoretical considerations. *Aggression and Violent Behavior, 19*, 447–453.

Embretson, S. E., & Reise, S. P. (2000). *Item Response Theory for Psychologists*. New Jersey: Erlbaum.

Emmons, R. A. (1984). Factor analysis and construct validity of the Narcissistic Personality Inventory. *Journal of Personality Assessment, 48*, 291–300.

Emmons, R. A. (1987). Narcissism: Theory and measurement. *Journal of Personality and Social Psychology, 52*, 11–17.

Exline, J. J., Baumeister, R. F., Bushman, B. J., Campbell, W. K., & Finkel, E. J. (2004). Too Proud to Let Go: Narcissistic Entitlement as a Barrier to Forgiveness. *Journal of Personality and Social Psychology, 87*, 894–912.

Field, A. (2009). *Discovering Statistics Using SPSS* (3. uudistettu painos). London: Sage Publications.

Floyd, F. J., & Widaman, K. F. (1995). Factor Analysis in the Development and Refinement of Clinical Assessment Instruments. *Psychological Assessment, 7*, 286–299.

Forero, C. G., Vilagut, G., Adroher, N. D., & Alonso, J. (2013). Multidimensional item response theory models yielded good fit and reliable scores for the Short Form–12 questionnaire. *Journal of Clinical Epidemiology, 66*, 790–801.

Freud, S. (1957). On narcissism: An introduction. Teoksessa J. Starchey (toim. ja käänt.), *The standard edition of the complete psychological works of Sigmund Freud, 14* (s. 73–102). London: Hogarth Press. (Alkuperäinen teos julkaistu vuonna 1914.)

Furukawa, E., Tangney, J. P., & Higashibara, F. (2012). Cross-cultural continuities and discontinuities in shame, guilt, and pride: A study of children residing in Japan, Korea and the USA. *Self and Identity, 11*, 90–113.

Gilbert, P., & Trower, P. (1990). The evolution and manifestation of social anxiety. Teoksessa W. R. Crozier (toim.), *Shyness and embarrassment: Perspectives from social psychology* (s. 144–177). New York: Cambridge University Press.

Giner-Sorolla, R., Piazza, J., & Espinosa, P. (2011). What do the TOSCA guilt and shame scales really measure: Affect or action? *Personality and Individual Differences, 51*, 445–450.

- Glover, N., Miller, J.D., Lynam, R. L., Crego, C., & Widiger, T. A. (2012). The Five-Factor Narcissism Inventory: A Five Factor Measure of Narcissistic Personality Traits. *Journal of Personality Assessment, 94*, 500–512.
- Golding, W. (1960). *Kärpästen herra* (Suom. Juhana Perkki). Helsinki: Otava. (Alkuperäinen teos julkaistu vuonna 1954.)
- Graham, J. M., Guthrie A. C., & Thompson B. (2003). Consequences of Not Interpreting Structure Coefficients in Published CFA Research: A Reminder. *Structural Equation Modeling 10*, 142–153.
- Gramzow, R., & Tangney, J. P. (1992). Proneness to shame and narcissistic personality. *Personality & Social Psychology Bulletin, 18*, 369–376.
- Hair, J. H., Black, W.C., Babin, B. J., & Anderson, E., R. (2006). *Multivariate Data Analysis* (6. uudistettu painos). New Jersey: Pearson Education.
- Harder, D. W., & Lewis, S. J. (1987). The assesment of shame and guilt. Teoksessa J. N. Butcher & C. D. Spielberger (toim.), *Advances in personality assessment* (89–114). New Jersey: Erlbaum.
- Harjunen, V. J. (2014). *Epäsuora aggressiivisuus reaktiona häpeää tuottavaan arviointitilanteeseen. Häpeäherkkyys ja narsistinen persoonallisuus aggerssiivisuuden voimakkuutta säätelevinä tekijöinä*. Julkaisematon sosiaalipsykologian pro gradu - tutkielma, Helsingin yliopisto.
- Hastings, M. E., Northman, L. M., & Tangney, J. P. (2000). Shame, guilt and suicide. Teoksessa T. E. Joiner & M. D. Rudd (toim.), *Suicide science: Expanding the boundaries* (s. 67–79). Norwell, MA: Kluwer.

Hayes, A. F. (2012). *PROCESS: A versatile computational tool for observed variable mediation, moderation, and conditional process modeling* [White paper]. Haettu 18.9.2014 osoitteesta <http://www.afhayes.com/public/process2012.pdf>.

Heikkilä, T. (2004). *Tilastollinen tutkimus* (5. uudistettu painos). Helsinki: Edita.

Henrich, J., Heine, S. J., & Norenzayan, A. (2010). The weirdest people in the world? *Behavioral and Brain Sciences*, 33(2–3), 61–83.

Herrald, M. M., & Tomaka, J. (2002). Patterns of emotion-specific appraisal, coping, and cardiovascular reactivity during an ongoing emotional episode. *Journal of Personality and Social Psychology*, 83, 434–450.

Hess, N. H., & Hagen, E. H. (2006). Sex differences in indirect aggression: Psychological evidence from young adults. *Evolution and Human Behavior*, 27, 231–245.

Hirsjärvi, S., Remes, P., & Sajavaara, P. (2000). *Tutki ja kirjoita* (6.–7. painos). Helsinki: Tammi.

Hoglund, C. L., & Nicholas, K. B. (1995). Shame, guilt, and anger in college students exposed to abusive family environments. *Journal of Family Violence*, 10, 141–157.

Hoover, J. D. (2014). Complexity avoidance, narcissism and experiential learning. *Developments in Business Simulation and Experimental Learning*, 38, 255–260.

Horowitz M. J. (2009). Clinical phenomenology of narcissistic pathology. *Psychiatric Annals*, 39, 124–28.

Hu, L., Bentler, P. M., & Kano, Y. (1992). Can test statistics in covariance structure analysis be trusted? *Psychological Bulletin*, 112, 351–362.

Huesmann, L. R. (1986). Psychological Processes Promoting the Relation Between Exposure to Media Violence and Aggressive Behavior by the Viewer. *Journal of Social Issues, 42*, 125–136.

Infante, D. A. (1987). Aggressiveness. Teoksessa J. C. McCroskey & J. A. Daly (toim.), *Personality and interpersonal communication* (s. 157–192). California: Sage Publications.

Kaiser, H. F. (1960). The application of electronic computers to factor analysis. *Educational and Psychological Measurement, 20*, 141–151.

Kaiser, H.F. (1974). An index of factorial simplicity. *Psychometrika, 39*, 31–36.

Kaukiainen, A., Salmivalli, C., Björkqvist, K., Österman, K., Lahtinen, A., Kostamo, A., & Lagerspetz, K. (2001). Overt and Covert Aggression in Work Settings in Relation to the Subjective Well-Being of Employees. *Aggressive Behavior, 27*, 360–371.

Konrath S, Meier B. P., & Bushman B. J. (2014). Development and Validation of the Single Item Narcissism Scale (SINS). *PLoS ONE, 9*. Viitattu 10.2.2015 osoitteeseen <http://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0103469#pone-0103469-t004>.

Kubarych, T. S., Deary, I. J., & Austin, E. J. (2004). The Narcissistic Personality Inventory: Factor structure in a non-clinical sample. *Personality and Individual Differences, 36*, 857–872.

Kugler, K., & Jones, W. H. (1992). On conceptualizing and assessing guilt. *Journal of Personality and Social Psychology, 62*, 318–327.

Landrigan, P. J. (2010). What causes autism? Exploring the environmental contribution. *Current Opinion in Pediatrics, 22*, 219–225.

Leonard, K. E., Quigley, B. M., & Collins, L. (2002). Physical Aggression in the Lives of Young Adults. *Journal of interpersonal violence, 17*, 533–550.

Levy, K. N., Chauhan, P., Clarkin, J. F., Wasserman, R. H., & Reynoso, J. S. (2009). Narcissistic Pathology: Empirical Approaches. *Psychiatric Annals, 39*, 203–213.

Levy, K. N., Ellison, W. D., & Reynoso, J. S. (2010). A Historical Review of Narcissism and Narcissistic Personality. Teoksessa W. K. Campbell & J. D. Miller (toim.), *The Handbook of Narcissism and Narcissistic Personality Disorder. Theoretical Approaches, Empirical Findings and Treatments* (s. 3–13). New Jersey: John Wiley & Sons.

Lewis, H. B. (1971). *Shame and guilt in neurosis*. New York: International Universities Press.

Lindsay-Hartz, J. (1984). Contrasting experiences of shame and guilt. *American Behavioral Scientist, 27*, 689–704.

Locke, K. D. (2009). Aggression, narcissism, self-esteem, and the attribution of desirable and humanizing traits to self versus others. *Journal of Research in Personality, 43*, 99–102.

Luyten, P., Fontaine, J. R., & Corveleyn, J. (2002). Does the Test of Self-Conscious Affect (TOSCA) measure maladaptive aspects of guilt and adaptive aspects of shame? An empirical investigation. *Personality and Individual Differences, 33*, 1373–1387.

MacCallum, R. C., Widaman, K. F., Zhang, S., & Hong, S. (1999). Sample size in factor analysis. *Psychological Methods, 4*, 84–89.

MacKinnon, D. P., Warsi, G., & Dwyer, J. H. (1995). A simulation study of mediated effect measures. *Multivariate Behavioral Research, 30*, 41–62.

Martens, J. P., Tracy, J. L., & Shariff, A. F. (2012). Status signals: Adaptive benefits of displaying and observing the nonverbal expressions of pride and shame. *Cognition and Emotion, 26*, 390–406.

Maxwell, K., Donnellan, M. B., Hopwood, C. J., & Ackerman, R. A. (2011). The two faces of Narcissus? An empirical comparison of the Narcissistic Personality Inventory and the Pathological Narcissism Inventory. *Personality and Individual Differences, 50*, 577–582.

Mercer, J. (2010). Whose Fault is Autism? A Historical View of Placing Blame.

Psychology Today. Viitattu 28.1.2015 osoitteeseen:

<https://www.psychologytoday.com/blog/child-myths/201004/whose-fault-is-autism-historical-view-placing-blame>.

Miller, I. J. (1992). Interpersonal vulnerability and narcissism: a conceptual continuum for understanding and treating narcissistic psychopathology. *Psychotherapy, 29*, 216–224.

Miller, J. D., & Campbell, W. K. (2008). Comparing clinical and social–personality conceptualizations of narcissism. *Journal of Personality, 76*, 449–476.

Miller, J. D., Gaughan, E. T., Pryor, L. R., Kamen, C., & Campbell, W. K. (2009). Is research using the narcissistic personality inventory relevant for understanding narcissistic personality disorder? *Journal of Research in Personality, 43*, 482–488

Miller, J. D., Widiger, T. A., & Campbell, W. K. (2010). Narcissistic personality disorder and the DSM–V. *Journal of Abnormal Psychology, 119*, 640–649.

Miller, J. D., Price, J., & Campbell, W. K. (2012). Is the Narcissistic Personality Inventory Still Relevant? A Test of Independent Grandiosity and Entitlement Scales in the Assessment of Narcissism. *Assessment, 19*, 8–13.

Mosher, D. L. (1966). The development and multitrait–multimethod matrix analysis of three measures of three aspects of guilt. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 30*, 25–29.

Nummenmaa, T., Konttinen, R., Kuusinen, R., & Leskinen, E. (1997). *Tutkimusaineiston analyysi*. Porvoo: WSOY.

Olthof, T., Schouten, A., Kuiper, H., Stegge, H., & Jennekens–Schinkel, A. (2010). Shame and guilt in children: Differential situational antecedents and experiential correlates. *Developmental Psychology, 18*, 51–64.

Otterbacher, J. R., & Munz, D. C. (1973). State-trait measure of experiential guilt. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 40*, 115–121.

Ovidius, N. (1997). Teoksessa A. Rönty (Suom.) *Muodonmuutoksia, Kirja 1* (339–358). Helsinki: WSOY. (Alkuperäinen teos julkaistu vuonna 8.)

Papps, B. P., & O'Carrol, R. E. (1998). Extremes of self-esteem and narcissism and the expression of anger and aggression. *Aggressive Behavior, 24*, 421–438.

Peden M., McGee K., & Sharma G. (2002). *The injury chart book: a graphical overview of the global burden of injuries*. Geneva: World Health Organization.

Pincus, A. L., Ansell, E. B., Pimentel, C. A., Cain, N. M., Wright, A. G. C., & Levy, K. N. (2009). Initial construction and validation of the Pathological Narcissism Inventory. *Psychological Assessment, 21*, 365–379.

Pincus, A. L., & Lukowitsky, M. R. (2010). Pathological narcissism and narcissistic personality disorder. *Annual Review of Clinical Psychology, 6*, 421–446.

Pincus, A. L., & Roche, M. J. (2011). Narcissistic Grandiosity and Narcissistic Vulnerability. Teoksessa W. K. Campbell & J. D. Miller (toim.), *Handbook of Narcissism and Narcissistic Personality Disorder* (s. 31–40). New York: Wiley & Sons.

Pincus, A. L., Cain, N. M., & Wright, A. G. (2014). Narcissistic Grandiosity and Narcissistic Vulnerability in Psychotherapy. *Personality Disorders: Theory, Research and Treatment, 5*, 439–443.

Pinker, S. (2002). *The Blank Slate. The Modern Denial of Human Nature*. New York: Viking.

Preacher, K. J., & Hayes, A. J. (2004). SPSS and SAS procedures for estimating indirect effects in simple mediation models. *Behavior Research Methods, Instruments, and Computers, 36*, 717–731.

Preacher, K. J., Rucker, D. D., & Hayes, A. F. (2007). Assessing moderated mediation hypotheses: Theory, methods, and prescriptions. *Multivariate Behavioral Research, 42*, 185–227.

Preacher, K. J., & Hayes, A. J. (2008). Asymptotic and resampling strategies for assessing and comparing indirect effects in multiple mediator models. *Behavior Research Methods, 40*, 879–891.

Prochaska, J. O., DiClemente, C. C., & Nocross, J. C. (1992). In search of how people change: Applications to addictive behaviors. *American Psychologist, 47*, 1102–1114.

Pystynen, V. (25.6.2012). En kunnioita sätkynukkeja. *Helsingin Sanomat*. Haettu 9.1.2015 osoitteesta

<http://www.hs.fi/paivanlehti/25062012/elama/En+kunnioita+s%C3%A4tkynukkeja/a1340531647897>.

Randal, D. M., & Wolff, J. A. (1994). The time interval in the intention–behaviour relationship: Meta–analysis. *British Journal of Social Psychology, 33*, 405–418.

Raskin, R. N., & Hall C. N. (1979). A narcissistic personality inventory. *Psychological reports, 45*, 590–590.

Raskin, R. N., & Hall C. N. (1981). The Narcissistic Personality Inventory: Alternate form reliability and further evidence of construct validity. *Journal of Personality Assessment, 45*, 159–162.

Raskin, R. N., & Terry, H. (1988). A principal-components analysis of the Narcissistic Personality Inventory and further evidence of its construct validity. *Journal of Personality and Social Psychology, 54*, 890–902.

Raskin, R. N., Novacek, J., & Hogan, R. (1991). Narcissistic self-esteem management. *Journal of Personality and Social Psychology, 60*, 911–918.

Reckase, M. D. (2009). *Multidimensional Item Response Theory: Statistics for Social and Behavioral Sciences*. New York: Springer.

Reich, A. (1960). Pathologic forms of self–esteem regulation. *Psychoanalytic Study of the Child, 18*, 218–238.

Reidy, D. E., Zeichner, A., Foster, J.D., & Martinez, M. A. (2008). Effects of narcissistic entitlement and exploitativeness on human aggression. *Personality and Individual Differences, 44*, 865–875.

Reise S. P., Widaman K. F., & Pugh, R. H. (1993). Confirmatory Factor Analysis and Item Response Theory: Two Approaches for Exploring Measurement Invariance. *Psychological Bulletin, 114*, 552–566.

- Reise, S. P., Scheines, R., Widaman, K. F., & Haviland, M. G. (2013). Multidimensionality and Structural Coefficient Bias in Structural Equation Modeling: A Bifactor Perspective. *Educational and Psychological Measurement, 73*, 5–26.
- Roberts B. W., & DelVecchio, W.F. (2000). The rank-order consistency of personality traits from childhood to old age: a quantitative review of longitudinal studies. *Psychological Bulletin, 126*, 3–25.
- Rohleder, N., Chen., E., Wolf, J. M., & Miller, G. E. (2008). The psychobiology of trait shame in young women: Extending the social self preservation theory. *Health Psychology, 27*, 523–532.
- Ronningstam, E. F. (2009). Narcissistic personality disorder: facing DSM–V. *Psychiatric Annals, 39*, 111–121.
- Ronningstam, E. F. (2011). Narcissistic personality disorder in DSM V – in support of retaining a significant diagnosis. *Journal of Personality Disorders, 25*, 248–259.
- Rucker, D. D., Preacher, K. J., Tormala, Z. L., & Petty, R. E. (2011). Mediation Analysis in Social Psychology: Current Practices and New Recommendations. *Social and Personality Psychology Compass, 5*, 359–371.
- Rutter, M., Giller, H., & Hagell, A. (1998). *Antisocial behavior by young people: A major new review*. UK: Cambridge University Press.
- Salmivalli, C. (2001). Feeling good about oneself, being bad to others? Remarks on self–esteem hostility, and aggressive behavior. *Agression and Violent Behavior, 6*, 375–393.
- Sanftner, J. I., Hill-Barlow, D., Marschall, D. E., & Tangney, J. P. (1995). The Relation of Shame and Guilt to Eating Disorder Symptomology. *Journal of Social and Clinical Psychology, 14*, 315–324.

Scheff, T. J. (2001). Shame and community: social components in depression.

Psychiatry, 64, 212–224.

Schrerer, K. R. (2005). “What are emotions? And how can they be measured?” *Social*

Science Information, 44, 693–727.

Sharma, L. (2007). “Psykiatri Jari Sinkkonen: ‘Lapset on hoidettava kotona’”. *Suomen*

Kuvalehti, 46.

Sheeran, P., & Orbell, S. (1998). Do intentions predict condom use? Metaanalysis and

examination of six moderator variables. *British Journal of Social Psychology*, 37, 231–250.

Silfver, M. (2007). Coping with guilt and shame: A narrative approach. *Journal of*

Moral Education, 36, 169–183.

Silfver–Kuhlampi, M. (2009). *The sources of moral motivation: studies on empathy,*

guilt, shame and values. Tohtoriväitöskirja, Helsingin yliopisto.

Slavich, G. M., O’Donovan, A., Epel, E. S., & Kemeny, M. E. (2010). Black sheep get

the blues: A psychobiological model of social rejection and depression. *Neuroscience &*

Biobehavioral Reviews, 35, 39–45.

Smith, P. K. (2007). Why has aggression been thought of as maladaptive? Teoksessa P.

H. Hawley, T. D. Little & P. C. Rodkin (toim.), *Aggression and Adaptation: The Bright*

Side of Bad Behavior (s. 65–83). New York: Lawrence Erlbaum Associates.

South, S. C., Eaton, N. R., & Krueger, R. F. (2010). Narcissism in Official Psychiatric

Classification Systems: Toward DSM–5. Teoksessa W. K. Campbell & J. D. Miller

(toim.), *The Handbook of Narcissism and Narcissistic Personality Disorder.*

Theoretical Approaches, Empirical Findings and Treatments (s. 22–31). New Jersey:

John Wiley & Sons.

- Soyer, R. B., Rovenpor, J. L., Kopelman R. E., Mullins, L. S., & Watson, P. J. (2001). Further Assessment of the Construct Validity of Four Measures of Narcissism: Replication and Extension. *The Journal of Psychology: Interdisciplinary and Applied*, *135*, 245–258.
- Stuewig, J., Tangney, J. P., Heigel, C., Harty, L., & McCloskey, L. (2010). Shaming, blaming, and maiming: Functional links among the moral emotions, externalization of blame, and aggression. *Journal of Research in Personality*, *44*, 91–102.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2001). *Using multivariate statistics* (5. uudistettu painos). Boston: Allyn and Bacon.
- Tangney, J. P. (1990). Assessing individual differences in proneness to shame and guilt: Development of the Self-Conscious Affect and Attribution Inventory. *Journal of Personality and Social Psychology*, *59*, 102–111.
- Tangney, J. P., Wagner, P. E., Marschall, D., & Gramzow, R. (1991). *The anger response inventory (ARI)*. Fairfax, VA: George Mason University.
- Tangney, J. P. (1992). Situational determinants of shame and guilt in young adulthood. *Personality and Social Psychology Bulletin*, *18*, 199–206.
- Tangney, J.P., Wagner, P., Fletcher, C., & Gramzow, R. (1992). Shamed Into Anger? The Relation of Shame and Guilt to Anger and Self-Reported Aggression. *Journal of Personality and Social Psychology*, *62*, 669–675.
- Tangney, J. P. (1993). Shame and guilt. Teoksessa C.G. Costello (toim.), *Symptoms of depression* (s. 161–180). New York: Wiley.
- Tangney, J. P., Wagner, P. E., Hill-Barlow, D., Marschall, D. E., & Gramzow, R. (1996a). Relation of shame and guilt to constructive versus destructive responses to anger across the lifespan. *Journal of Personality and Social Psychology*, *70*, 797–809.

Tangney, J. P., Miller, R. S., Flicker, L., & Hill-Barlow, D. (1996b). Are Shame, Guilt, and Embarrassment Distinct Emotions? *Journal of Personality and Social Psychology*, *70*, 1256–1269.

Tangney, J. P., Niedenthal, P. M., Covert, P. M., & Barlow, D. H. (1998). Are shame and guilt related to distinct self-discrepancies? A test of Higgins's (1987) hypotheses. *Journal of Personality and Social Psychology*, *75*, 256–268.

Tangney, J. P., Dearing, R. L., Wagner, P. E., & Gramzow, R. (2000). *The Test of Self-Conscious Affect-3 (TOSCA-3)*. Fairfax, VA: George Mason University.

Tangney, J. P., & Dearing, R. L. (2002). *Shame and guilt*. New York: Guilford Press.

Tangney, J. P., & Tracy, J. L. (2012). Self-Conscious Emotions. Teoksessa M. R. Leary & J. P. Tangney (toim.), *Handbook of Self and Identity* (toinen uusittu painos, 446–478). New York: Guilford Press.

Tangney, J.P., Stuewig, M., & Martinez, A. (2014). Two Faces of Shame. The Roles of Shame and Guilt in Predicting Recidivism. *Psychological Science*, *24*, 799–805.

Tedechi, J. T., & Felson, R. B. (1994). *Violence, aggression, and coercive actions*. Washington DC: American Psychological Association.

Thomaes, S., Bushman, B. J., Stegge, H., & Olthof, T. (2008). Trumping shame by blasts of noise: Narcissism, self-esteem, shame, and aggression in young adolescents. *Child Development*, *79*, 1792–1801.

Thomaes, S., Stegge, H., Olthof, T., Bushman, B. J., & Nezlek, J. (2011). Turning shame inside-out: "humiliated fury" in young adolescents. *Emotion*, *11*, 786–793.

Tilastokeskus (2013). *Väkivaltarikokset*. Tietokanta haettu 17.11.2014 osoitteesta <http://www.findikaattori.fi/fi/57>.

Tomkins, S. S. (1987). Shame and the Other: Reflections on the Theme of Shame in French Psychoanalysis. Teoksessa D. L. Nathanson (toim.), *The Many Faces of Shame* (s. 162–193). New York: Guilford Press.

Tracy, J. L., & Robins, R. W. (2004). Putting the Self Into Self-Conscious Emotions: A Theoretical Model. *Psychological Inquiry*, *15*, 103–125.

Tracy, J. L., & Robins, R. W. (2006). Appraisal Antecedents of Shame and Guilt: Support for a Theoretical Model. *Personality and Social Psychology Bulletin*, *32*, 1339–1351.

Tracy, J. L., & Robins, R. W. (2007). The self in self-conscious emotions: A cognitive appraisal approach. Teoksessa J. L. Tracy, R. W. Robins, & J. P. Tangney (toim.), *The self-conscious emotions: Theory and research* (s. 3–20). New York: Guilford Press.

Tracy, J. L., Robins, R. W., & Schriber, R. A. (2009). Development of a FACS - verified set of basic and self-conscious emotion expressions. *Emotion*, *9*, 554–559.

Tuvbland, C., Grann, M., & Lichtenstein, P. (2006). Heritability for adolescent antisocial behaviour differs with socioeconomic status: gene–environment interaction. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, *47*, 734–743.

Twenge, J. M., & Campbell, W. K. (2003). “Isn’t it fun to get the respect that we’re going to deserve?” Narcissism, social rejection, and aggression. *Personality and Social Psychology Bulletin*, *29*, 261 – 272.

Vazire, S., Naumann, L. P., Rentfrow, P. J., & Gosling, S. D. (2008). Portrait of a narcissist: Manifestations of narcissism in physical appearance. *Journal of Research in Personality*, *42*, 1439–1447.

Watson, P. J., & Morris, R. J. (1991). Narcissism, empathy and social desirability. *Personality and Individual Differences, 12*, 575–579.

Watson, P. J., & Biderman, M. D. (1993). Narcissistic Personality Inventory Factors, Splitting, and Self-Consciousness. *Journal of Personality Assessment, 61*, 41–57.

Westen, D., & Rosenthal, R. (2003). Quantifying Construct Validity: Two Simple Measures. *Journal of Personality and Social Psychology, 84*, 608–618.

Williams, J., & MacKinnon, D. P. (2008). Resampling and distribution of the product methods for testing indirect effects in complex models. *Structural Equation Modeling, 15*, 23–51.

Wink, P. (1991). Two faces of narcissism. *Journal of Personality and Social Psychology, 61*, 590–597.

Woien, S. L., Ernst H. A., Patock-Peckham, J. A., & Nagoshi, C. T. (2003). Validation of the TOSCA measure shame and guilt. *Personality and Individual Differences, 35*, 313–326.

Wolf, S. T., Cohen, T. R., Panter, A. T., & Insko, C. A. (2010). Shame Proneness and Guilt Proneness: Toward the Further Understanding of Reactions to Public and Private Transgressions. *Self and Identity, 9*, 337–362.

10 Liitteet

Liite 1. Osallistumiskutsu

Etsimme osallistujia tunne- ja käyttäytymistaipumuksia mittaavaan sosiaalipsykologiseen tutkimukseen. Tutkimus koostuu kahdesta osiosta, joista ensimmäinen on kyselylomake.

Suurin osa vastaajista osallistuu vain lomakeosioon. Lomakkeen täyttäneistä arvotaan osallistujia kokeen toiseen vaiheeseen, eikä ensimmäiseen osioon osallistuminen sido osallistumaan toiseen.

Lomakkeen rauhallinen täyttäminen kestää noin 40 minuuttia. (...)*

Kaikille ensimmäiselle osaan osallistujille ei voida antaa palkkiota, koska tutkimusprojekti toteutetaan ilman rahoitusta opiskelijatalkoovoimin. Osallistujille kuitenkin arvotaan elokuvalippuja. Vastaamisesi on tärkeää sosiaalipsykologisen tiedon kehittymisen kannalta.

Vastaa lomakkeeseen osoitteessa: <osoite>

(...)*

Kiitos tutkimukseen osallistumisesta!

Ystävällisin terveisin sosiaalipsykologian maisterivaiheen opiskelijat

Mikko Annala, Ville Harjunen ja Otto Halmesvaara

*(HUOM! Poistetut osiot koskevat tutkimuksen toista osiota)

Liite 2. Tutkimuksen saateviesti

Hyvä tutkimukseen osallistuja, tervetuloa tutkimussivulle!

Tunteita herättävät sosiaaliset tilanteet ovat osa jokaisen arkipäiväistä elämää. Omien kykyjen ja käyttäytymistaipumusten ymmärtäminen on ihmiselle hyödyllistä. Kyseisen tutkimuksen tarkoituksena on selvittää yksilöiden välisiä eroja erilaisissa sosiaalisissa tunteissa, kyvyissä ja käyttäytymistaipumuksissa.

Tieteellisessä tutkimuksessa luottamuksellisuus on äärimmäisen tärkeää. Keräämämme tieto tullaan siksi käsittelemään huolellisesti ja luottamuksellisesti ainoastaan tutkimustarkoitukseen. Kaikki tiedot hävitetään välittömästi tutkimuksen jälkeen. Tutkimuksessa on kolme osiota, joista ensimmäinen on pisin. Jokainen osio ohjeistetaan erikseen kunkin osion alussa. Lomakkeen rauhalliseen täyttämiseen kuluu noin 40 minuuttia. Sinulla on oikeus lopettaa tutkimus milloin tahansa, mutta siinä tapauksessa tietosi eivät tallennu.

Käyttäytymistaipumusten välillä on suuria yksilöllisiä eroja. Vastaathan kysymyksiin rehellisesti ja käyttäen myös tarvittaessa vastausskaalojen ääripäitä. Vastaamisesi on tärkeää sosiaalipsykologisen tiedon kehittymisen kannalta.

Lomakkeen täyttäneiden kesken arvotaan elokuvalippuja. Kiitos kun käytät aikaasi kysymyslomakkeen täyttämiseen.

Liite 3. Kirjallinen suostumuslomake

Vakuutan että

- Olen halukas osallistumaan sosiaalisia tunteita, kykyjä ja käyttäytymistaipumuksia käsittelevään tutkimukseen.
- Minulle kerrottiin mahdollisuudestani lopettaa osallistuminen milloin tahansa, ilman että minun täytyisi kertoa syytä.
- Minulle kerrottiin, että henkilöllisyyteni ei tule julkiseksi, ja ammatillista luottamuksellisuuden velvollisuutta kunnioitetaan.
- Annan suostumukseni käyttää tuloksia tieteelliseen tutkimukseen anonymiteettiin perustuen.

Liite 4. Suuttumis- ja aggressiivisuustaipumuksia mittaava Anger Response Inventory -mittari (ARI)

Alapuolella on tavallisen arkielämän tilanteita sekä niihin liittyviä yleisiä toimintatapoja. Yritä kuvauksia lukiessasi kuvitella itsesi sen mukaiseen tilanteeseen ja kerro, kuinka todennäköisesti toimit kuvatulla tavalla. Pyydämme että arvioit kaikki toimintatavat, koska ihminen voi tuntea tai toimia usealla tavalla samassa tilanteessa tai toimia eri tavoin eri aikoina.

Esimerkiksi:

Heräät aikaisin lauantaiaamuna. Ulkona on kylmä ja sateinen ilma.

	ei todennäköistä	hyvin todennäköistä
a) Soittaisit ystävällesi tiedustellaksesi kuulumisia.	(1) - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
b) Lukisit lehteä tavallista kauemmin.	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - (5)	
c) Olisit pettynyt, koska ulkona sataa.	1 - - - 2 - - (3) - - - 4 - - - 5	
d) Ihmettelisit, miksi heräsit niin aikaisin.	1 - - - 2 - - - 3 - - (4) - - - 5	

Yllä esimerkkihenkilö on arvioinut, miten luultavasti hän toimisi, ajattelisi tai tuntisi kullakin tavalla kyseisessä tilanteessa. Kohdassa a) on valittu numero 1, koska esimerkkihenkilö ei haluaisi herättää ystävää hyvin aikaisin lauantaiaamuna, joten olisi epätodennäköistä että hän tekisi niin. Kohdassa b) on valittu numero 5, koska esimerkkihenkilö lukee sanomalehden aamuisin miltei aina, jos hänellä on siihen aikaa – lukeminen on siis hyvin todennäköistä. Kohdassa c) on valittu numero 3, koska esimerkkihenkilön mielestä tilanne voisi olla niin tai näin: joskus hän pettyisi sateesta, toisinaan taas ei – riippuen siitä, mitä hän on suunnitellut kyseiselle päivälle. Lisäksi esimerkkihenkilö on valinnut numeron 4 tilanteessa d), koska hän uskoo, että melko varmasti ihmettelisi aikaista heräämistään.

Nyt seuraa 23 erilaista **tilannetta**. Ole hyvä ja vastaa kaikkiin kysymyksiin. Käytä myös asteikon ääripäitä.

1. Odotat tarjoilijaa ravintolassa. 15 minuuttia on kulunut etkä ole vielä saanut edes ruokalistaa.		
	En lainkaan suuttuneeksi	Erittäin suuttuneeksi
a) Kuinka suuttuneeksi kokisit itsesi tilanteessa	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
Seuraavat 3 kysymystä käsittelevät sitä, miltä sinusta tilanteessa <u>tuntuisi</u>, eivät välttämättä sitä, miten tilanteessa <u>toimisit</u>:		
	ei lainkaan	hyvin paljon
b) Kuinka paljon sinusta tuntuisi siltä, että haluaisit kostaa tarjoilijalle tai ravintolalle?	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
c) Kuinka paljon sinusta <u>tuntuisi</u> siltä, että haluaisit korjata tilanteen?	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
d) Kuinka paljon sinusta tuntuisi siltä, että haluaisit ”päästellä höyryjä ulos” (purkaa tuntemuksiasi)?	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
Seuraavat 7 kysymystä käsittelevät sitä, miten <u>toimisit</u> tilanteessa:		
	ei todennäköistä	hyvin todennäköistä
e) En jättäisi tippiä.	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
f) Kävisin itse hakemassa ruokalistan.	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
g) Jäisin vain istumaan ja odottamaan.	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
h) Mitä pidempään istuisin paikoillani, sitä enemmän ajattelisin, kuinka vihainen olen.	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
i) Koputtaisin voimakkaasti veitsellä pöytään tarjoilijan kävellessä ohitseni.	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
j) Ajattelisin, että tarjoilijan täytyy olla vasta aloittanut työt ravintolassa.	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
k) Tiuskisin kanssani istuvalle henkilölle.	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
Miettiessäsi toimintatapaasi, minkälaisia ajattelet seuraamusten olevan pitkällä aikavälillä?		
	haitallisia	suotuisia
l) Olisivatko pitkän aikavälin seuraamukset haitallisia vai suotuisia?	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	

2. Sinut pysäytetään hurjastelusta, vaikka ajoit nopeusrajoitusten mukaisesti.		
	En lainkaan suuttuneeksi	Erittäin suuttuneeksi

a) Kuinka suuttuneeksi kokisit itsesi tilanteessa	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
Seuraavat 3 kysymystä käsittelevät sitä, miltä sinusta tilanteessa <u>tuntuisi</u>, eivät välttämättä sitä, miten tilanteessa <u>toimisit</u>:		
	ei lainkaan	hyvin paljon
b) Kuinka paljon sinusta <u>tuntuisi</u> siltä, että haluaisit antaa poliisimiehelle takaisin samalla mitalla?	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
c) Kuinka paljon sinusta <u>tuntuisi</u> siltä, että haluaisit korjata tilanteen?	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
d) Kuinka paljon sinusta <u>tuntuisi</u> siltä, että haluaisit ”päästellä höyryjä ulos” (purkaa tuntemuksiasi)?	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
Seuraavat 6 kysymystä käsittelevät sitä, miten <u>toimisit</u> tilanteessa:		
	ei todennäköistä	hyvin todennäköistä
e) Ajattelisin, että ehkä ajojen kovempaa kuin luulin.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
f) Veisin asian oikeuteen.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
g) Tilanteen jälkeen laittaisin radion päälle saadakseni ajatukseni muualle.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
h) Ottaisin ylös poliisin virkamerkin numeron, jotta voisin tehdä kantelun poliisin toiminnasta.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
i) Haukkuisin poliisia.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
j) Maksaisin sakot, mutta painiskelisin mielessäni asian kanssa vielä useita päiviä tapahtuman jälkeen.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
	haitallisia	suotuisia
k) Olisivatko pitkän aikavälin seuraamukset haitallisia vai suotuisia omalta kannaltasi?	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
l) Olisivatko pitkän aikavälin seuraamukset haitallisia vai hyödyllisiä poliisimiehen kannalta?	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	

3. Yrität levätä, mutta lähellä leikkivät lapset pitävät kovaa meteliä.

	En lainkaan suuttuneeksi	Erittäin suuttuneeksi
a) Kuinka suuttuneeksi kokisit itsesi tilanteessa	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
Seuraavat 3 kysymystä käsittelevät sitä, miltä sinusta tilanteessa <u>tuntuisi</u>, eivät välttämättä sitä, miten tilanteessa <u>toimisit</u>:		
	ei lainkaan	hyvin paljon
b) Kuinka paljon sinusta <u>tuntuisi</u> siltä, että haluaisit antaa lapsille samalla mitalla takaisin?	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
c) Kuinka paljon sinusta <u>tuntuisi</u> siltä, että haluaisit korjata tilanteen?	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	

d) Kuinka paljon sinusta tuntuisi siltä, että haluaisit ”päästellä höyryjä ulos”	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5
Seuraavat 7 kysymystä käsittelevät sitä, miten <u>toimisit</u> tilanteessa:	
	ei todennäköistä hyvin todennäköistä
e) Katsoisin televisiota niin pitkään, että rauhoittuisin.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5
f) Olisin vihainen itselleni siitä, etten onnistunut olemaan välittämättä metelistä.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5
g) Ajattelisin: he ovat vielä lapsia, eivätkä ymmärrä että häiritsevät minua.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5
h) Kivahtaisin lapsille, että he olisivat hiljaa.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5
i) Ottaisin lelut pois lapsilta.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5
j) Tiuskisin jollekulle toiselle asunnossa olevalle.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5
k) Siirtyisin hiljaisempaan huoneeseen.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5
Miettiessäsi toimintatapaasi, minkälaisia ajattelet seuraamusten olevan pitkällä aikavälillä?	
	haitallisia suotuisia
l) Olisivatko pitkän aikavälin seuraamukset haitallisia vai suotuisia omalta kannaltasi?	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5
m) Olisivatko pitkän aikavälin seuraamukset haitallisia vai suotuisia lasten kannalta?	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5
n) Olisivatko pitkän aikavälin seuraamukset haitallisia vai suotuisia sinun ja lasten välisten suhteiden kannalta?	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5

4. Esimiehesi väittää, että valehtelet vaikka todellisuudessa puhut totta.		
	En lainkaan suuttuneeksi	Erittäin suuttuneeksi
a) Kuinka suuttuneeksi kokisit itsesi tilanteessa?	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
Seuraavat 3 kysymystä käsittelevät sitä, miltä sinusta tilanteessa <u>tuntuu</u>, eivät välttämättä sitä, miten tilanteessa <u>toimisit</u>:		
	ei lainkaan	hyvin paljon
b) Kuinka paljon sinusta <u>tuntuu</u> siltä, että haluaisit tasata tilit pomosi kanssa?	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
c) Kuinka paljon sinusta <u>tuntuu</u> siltä, että haluaisit korjata tilanteen?	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
d) Kuinka paljon sinusta tuntuisi siltä, että haluaisit ”päästellä höyryjä ulos” (purkaa tuntemuksiasi)?	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
Seuraavat 7 kysymystä käsittelevät sitä, miten <u>toimisit</u> tilanteessa:		
	ei todennäköistä	hyvin todennäköistä
e) Pamauttaisin jotakin pomoni pöydälle.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
f) Seuraavina päivinä tekisin vain juuri sen verran töitä kuin olisi pakko.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
g) Ajattelisin että pomoni ehkä vain käsitti asian väärin.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
h) Päättyisin nyrkkitappeluun toisen työkaverin kanssa.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	

i) Ajattelin, että minun olisi varmaan pitänyt olla selkeämpi.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5
j) Selittäisin rauhallisesti pomolleni, että puhuin totta.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5
k) Poistuisin paikalta ennen kuin menettäisin malttini.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5
Miettiessäsi toimintatapaasi, minkälaisia ajattelet seuraamusten olevan pitkällä aikavälillä?	
	haitallisia suotuisia
l) Olisivatko pitkän aikavälin seuraamukset haitallisia vai suotuisia omalta kannaltasi?	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5
m) Olisivatko pitkän aikavälin seuraamukset haitallisia vai suotuisia pomosi kannalta?	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5
n) Olisivatko pitkän aikavälin seuraamukset haitallisia vai suotuisia pomosi ja sinun välisten suhteiden kannalta?	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5

5. Kiistan aikana ystäväsi kutsuu sinua ääliöksi.		
	En lainkaan suuttuneeksi	Erittäin suuttuneeksi
a) Kuinka suuttuneeksi kokisit itsesi tilanteessa	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
Seuraavat 3 kysymystä käsittelevät sitä, miltä sinusta tilanteessa <u>tuntuu</u>, eivät välttämättä sitä, miten tilanteessa <u>toimit</u>:		
	ei lainkaan	hyvin paljon
b) Kuinka paljon sinusta <u>tuntuu</u> siltä, että haluaisit tasata tilit ystäväsi kanssa?	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
c) Kuinka paljon sinusta <u>tuntuu</u> siltä, että haluaisit korjata tilanteen?	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
d) Kuinka paljon sinusta <u>tuntuu</u> siltä, että haluaisit ”päästellä höyryjä ulos” (purkaa tuntemuksiasi)?	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
Seuraavat 7 kysymystä käsittelevät sitä, miten <u>toimit</u> tilanteessa:		
	ei todennäköistä	hyvin todennäköistä
e) Olisin niin suuttunut, että kävelisin tieheni.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
f) Selittäisin ystävälleni, etten pidä siitä että minua nimitellään ääliöksi.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
g) En puhuisi ystävälleni ainakaan viikkoon	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
h) Ajattelin ettei tapahtuneesta kannata huolestua.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
i) Tuuppaisin ystäväni seinää vasten.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
j) Ajattelin, että ystävälläni oli vain huono päivä takanaan.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
k) Työtäisisin seuraavaa tielleni osuvaa henkilöä.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
Miettiessäsi toimintatapaasi, minkälaisia ajattelet seuraamusten olevan pitkällä aikavälillä?		
	haitallisia	suotuisia
l) Olisivatko pitkän aikavälin seuraamukset haitallisia vai suotuisia omalta kannaltasi?	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	

m) Olisivatko pitkän aikavälin seuraamukset haitallisia vai suotuisia ystäväsi kannalta?	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5
n) Olisivatko pitkän aikavälin seuraamukset haitallisia vai suotuisia sinun ja ystäväsi välisten suhteiden kannalta?	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5

6. Veljesi lainaa autoasi ja jättää bensatankin tyhjilleen.		
	En lainkaan suuttuneeksi	Erittäin suuttuneeksi
a) Kuinka suuttuneeksi kokisit itsesi tilanteessa	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
Seuraavat 3 kysymystä käsittelevät sitä, miltä sinusta tilanteessa <u>tuntuisi</u>, eivät välttämättä sitä, miten tilanteessa <u>toimisit</u>:		
	ei lainkaan	hyvin paljon
b) Kuinka paljon sinusta <u>tuntuisi</u> siltä, että haluaisit tasata tilin veljesi kanssa?	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
c) Kuinka paljon sinusta <u>tuntuisi</u> siltä, että haluaisit korjata tilanteen?	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
d) Kuinka paljon sinusta <u>tuntuisi</u> siltä, että haluaisit ”päästellä höyryjä ulos” (purkaa tuntemuksiasi)?	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
Seuraavat 7 kysymystä käsittelevät sitä, miten <u>toimisit</u> tilanteessa:		
	ei todennäköistä	hyvin todennäköistä
e) Unohtaisin koko jutun.	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
f) Lainaisin veljeni autoa ja palauttaisin sen tankki tyhjänä.	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
g) En sanoisi mitään, mutta joka kerta ajatellessani asiaa suuttuisin mielessäni yhä enemmän.	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
h) Löisin veljeäni.	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
i) Pyytäisin rauhallisesti veljeäni täyttämään tankin.	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
j) Ajattelin ettei asia haittaa minua, voisin käydä hakemassa lisää bensaa kun seuraavan kerran käyn asioilla.	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
k) Nähdessäni tyhjän bensatankin iskinsi nyrkillä kojelautaan.	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
Miettiessäsi toimintatapaasi, minkälaisia ajattelet seuraamusten olevan pitkällä aikavälillä?		
	haitallisia	suotuisia
l) Olisivatko pitkän aikavälin seuraamukset haitallisia vai suotuisia omalta kannaltasi?	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
m) Olisivatko pitkän aikavälin seuraamukset haitallisia vai suotuisia veljesi kannalta?	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
n) Olisivatko pitkän aikavälin seuraamukset haitallisia vai suotuisia sinun ja veljesi välisten suhteiden kannalta?	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	

7. Tasapainottelet neljän kahvikupin kanssa kohti pöytäsi kahvilassa. Joku törmää sinuun matkalla ja läikäyttää kahvin.		
	En lainkaan suuttuneeksi	Erittäin suuttuneeksi
a) Kuinka suuttuneeksi kokisit itsesi tilanteessa	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
Seuraavat 3 kysymystä käsittelevät sitä, miltä sinusta tilanteessa <u>tuntuisi</u>, eivät välttämättä sitä, miten tilanteessa <u>toimisit</u>:		
	ei lainkaan	hyvin paljon
b) Kuinka paljon sinusta <u>tuntuisi</u> siltä, että haluaisit tasata tilit kahvit läikäyttäneen henkilön kanssa?	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
c) Kuinka paljon sinusta <u>tuntuisi</u> siltä, että haluaisit korjata tilanteen?	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
d) Kuinka paljon sinusta <u>tuntuisi</u> siltä, että haluaisit ”päästellä höyryjä ulos” (purkaa tuntemuksiasi)?	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
Seuraavat 8 kysymystä käsittelevät sitä, miten <u>toimisit</u> tilanteessa:		
	ei todennäköistä	hyvin todennäköistä
e) Hakisin uudet kahvit.	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
f) Olisin vihainen itselleni, kun yritin kantaa niin monta kahvikuppia kerralla.	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
g) Potkaisisin tuolia lähistölläni.	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
h) Ajattelisin, että minun olisi pitänyt katsoa eteeni.	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
i) Kaataisin jotakin kahvit läikäyttäneen henkilön takille pois lähtiessäni.	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
j) Ajattelisin, että sen täytyi olla vahinko. Olen varma, ettei henkilö tarkoittanut sitä.	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
k) Tönäisisin kahvit kaatanutta henkilöä ja varmistaisin, että häneltä kaatuisi jotakin.	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
l) Unohtaisin koko asian ja menisin menojeni.	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
Seuraavat 2 kysymystä käsittelevät toimintatapasi tuottamia <u>pitkän aikavälin</u> seuraamuksia. Miettiessäsi toimintatapaasi, minkälaisia ajattelet seuraamusten olevan <u>pitkällä aikavälillä</u>?		
	haitallisia	suotuisia
m) Olisivatko pitkän aikavälin seuraamukset haitallisia vai suotuisia omalta kannaltasi?	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
n) Olisivatko pitkän aikavälin seuraamukset haitallisia vai suotuisia toisen henkilön kannalta?	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
8. Näet, että ystäväsi kiusataan.		
	En lainkaan suuttuneeksi	Erittäin suuttuneeksi
a) Kuinka suuttuneeksi kokisit itsesi tilanteessa	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	

Seuraavat 3 kysymystä käsittelevät sitä, miltä sinusta tilanteessa <u>tuntuisi</u>, eivät välttämättä sitä, miten tilanteessa <u>toimisit</u>:		
	ei lainkaan	hyvin paljon
b) Kuinka paljon sinusta <u>tuntuisi</u> siltä, että haluaisit tasata tilit kiusaaajan kanssa?	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
c) Kuinka paljon sinusta <u>tuntuisi</u> siltä, että haluaisit korjata tilanteen?	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
d) Kuinka paljon sinusta <u>tuntuisi</u> siltä, että haluaisit ”päästellä höyryjä ulos” (purkaa tuntemuksiasi)?	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
Seuraavat 6 kysymystä käsittelevät sitä, miten <u>toimisit</u> tilanteessa:		
	ei todennäköistä	hyvin todennäköistä
e) Tiuskahtaisin vierestä katsovalle henkilölle, että hän tekisi jotakin asialle.	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
f) Pysyisin tyynenä ja kävelisin pois.	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
g) Olisin vihainen itselleni, jos olisin tekemättä mitään.	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
h) Elehtisin uhkaavasti.	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
i) Ajattelisin, että ehkä ylireagoin tilanteessa.	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
j) Taluttaisin ystäväni pois tilanteesta.	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
Miettiessäsi toimintatapaasi, minkälaisia ajattelet seuraamusten olevan pitkällä aikavälillä?		
	haitallisia	suotuisia
k) Olisivatko pitkän aikavälin seuraamukset haitallisia vai suotuisia omalta kannaltasi?	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
l) Olisivatko pitkän aikavälin seuraamukset haitallisia vai suotuisia kiusattavan kannalta?	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
m) Olisivatko pitkän aikavälin seuraamukset haitallisia vai suotuisia kiusattavan ystäväsi ja sinun välisen suhteen kannalta.	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	

9. Sovi ystäväsi kanssa, että tapaatte lounaalla. Ystäväsi ei kuitenkaan ilmesty paikalle.		
	En lainkaan suuttuneeksi	Erittäin suuttuneeksi
a) Kuinka suuttuneeksi kokisit itsesi tilanteessa	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
Seuraavat 3 kysymystä käsittelevät sitä, miltä sinusta tilanteessa <u>tuntuisi</u>, eivät välttämättä sitä, miten tilanteessa <u>toimisit</u>:		
	ei lainkaan	hyvin paljon
b) Kuinka paljon sinusta <u>tuntuisi</u> siltä, että haluaisit jotenkin antaa samalla mitalla takaisin ystäväillesi.	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
c) Kuinka paljon sinusta <u>tuntuisi</u> siltä, että haluaisit korjata tilanteen?	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	

d) Kuinka paljon sinusta tuntuisi siltä, että haluaisit ”päästellä höyryjä ulos” (purkaa tuntemuksiasi)?	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5
Seuraavat 7 kysymystä käsittelevät sitä, miten <u>toimisit</u> tilanteessa:	
	ei todennäköistä hyvin todennäköistä
e) Ihmettelisin, olinko mahtanut muistaa paikan tai ajan väärin.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5
f) Ajattelisin, että ystävälleni on täytynyt tulla jokin tärkeä meno, jonka vuoksi hän ei ole päässyt paikalle.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5
g) Lopettaisin yhteydenpidon ystäväni.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5
h) Suuttuisin itselleni siitä, kun olin jäänyt turhaan odottamaan ystäväni.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5
i) Unohtaisin koko jutun.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5
j) Purnaisin asiasta tarjoilijalle.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5
k) Soittaisin ystävälleni, jotta voisin pauhata tälle, kuinka ajattelemattomasti hän toimi.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5
Miettiessäsi toimintatapaasi, minkälaisia ajattelet seuraamusten olevan pitkällä aikavälillä?	
	haitallisia suotuisia
l) Olisivatko pitkän aikavälin seuraamukset haitallisia vai suotuisia omalta kannaltasi?	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5
m) Olisivatko pitkän aikavälin seuraamukset haitallisia vai suotuisia ystäväsi kannalta?	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5
n) Olisivatko pitkän aikavälin seuraamukset haitallisia vai suotuisia sinun ja ystäväsi välisten suhteiden kannalta.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5

10. Olet ajamassa lentokentälle hakeaksesi ystäväsi kentältä. Juutut kuitenkin liikeneruuhkaan.		
	En lainkaan suuttuneeksi	Erittäin suuttuneeksi
a) Kuinka suuttuneeksi kokisit itsesi tilanteessa	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
Seuraavat 3 kysymystä käsittelevät sitä, miltä sinusta tilanteessa <u>tuntuu</u>, eivät välttämättä sitä, miten tilanteessa <u>toimisit</u>:		
	ei lainkaan	hyvin paljon
b) Kuinka paljon sinusta <u>tuntuu</u> siltä, että haluaisit kostaa tilanteen jollekulle tai jollekin.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
c) Kuinka paljon sinusta <u>tuntuu</u> siltä, että haluaisit korjata tilanteen?	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
d) Kuinka paljon sinusta tuntuisi siltä, että haluaisit ”päästellä höyryjä ulos” (purkaa tuntemuksiasi)?	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
Seuraavat 5 kysymystä käsittelevät sitä, miten <u>toimisit</u> tilanteessa:		
	ei todennäköistä	hyvin todennäköistä

e) Laittaisın suosikki radioasemani päälle ja yrittäisin rentoutua.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5
f) Alkaisın tööttäillä.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5
g) Ajattelisin, että lentokone on todennäköisesti kuitenkin myöhässä.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5
h) Lentokentälle päästyäni rynnisin tieni ihmisten läpi terminaaliin.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5
i) Olisin vihainen itselleni, siitä, etten lähtenyt aiemmin liikkeelle.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5
Seuraava kysymys käsittelee toimintatapasi tuottamia pitkän aikavälin seuraamuksia. Miettiessäsı toimintatapaasi, minkälaisia ajattelet seuraamusten olevan pitkällä aikavälillä?	
	haitallisia suotuisia
j) Olisivatko pitkän aikavälin seuraamukset haitallisia vai suotuisia?	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5

11. Ajat tiellä nopeusrajoitusten mukaisesti. Takana oleva kuljettaja ajaa kuitenkin aivan kiinni takapuskurissasi.		
	En lainkaan suuttuneeksi	Erittäin suuttuneeksi
a) Kuinka suuttuneeksi kokisit itsesi tilanteessa	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
Seuraavat 3 kysymystä käsittelevät sitä, miltä sinusta tilanteessa <u>tuntuisi</u>, eivät välttämättä sitä, miten tilanteessa <u>toimisit</u>:		
	ei lainkaan	hyvin paljon
b) Kuinka paljon sinusta <u>tuntuisi</u> siltä, että haluaisit tasata tilit takanasi olevan kuljettajan kanssa?	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
c) Kuinka paljon sinusta <u>tuntuisi</u> siltä, että haluaisit korjata tilanteen?	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
d) Kuinka paljon sinusta <u>tuntuisi</u> siltä, että haluaisit ”päästellä höyryjä ulos” (purkaa tuntemuksiasi)?	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
Seuraavat 7 kysymystä käsittelevät sitä, miten <u>toimisit</u> tilanteessa:		
	ei todennäköistä	hyvin todennäköistä
e) Olisin vihainen itselleni, että annoin koko asian haitata minua.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
f) Ihmettelisin, että mahdoinko ajaa sittenkin hitaammin kuin luulin.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
g) Tekisin takana olevalle kuljettajalle epäkohteliaan eleen.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
h) Vaihtaisin kaistaa ja antaisin auton ajaa ohitseni.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
i) Jatkaisin rajoitusten mukaan ajamista, enkä kiinnittäisi mitään huomiota takana ajavaan autoon.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
j) Jyskyttäisin kojelautaa.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
k) Ottaisin ylös auton rekisterinumeron ja tekisin kuljettajasta ilmoituksen poliisille.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
Seuraavat 2 kysymystä käsittelevät toimintatapasi tuottamia <u>pitkän aikavälin</u> seuraamuksia.		

Miettiessäsi toimintatapaasi, minkälaisia ajattelet seuraamusten olevan pitkällä aikavälillä?		
	haitallisia	suotuisia
l) Olisivatko pitkän aikavälin seuraamukset haitallisia vai suotuisia omalta kannaltasi?	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
m) Olisivatko pitkän aikavälin seuraamukset haitallisia vai suotuisia toisen kuljettajan kannalta.	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	

12. Riidellessäsi veljesi/siskosi kanssa hän töytäisee sinua.		
	En lainkaan suuttuneeksi	Erittäin suuttuneeksi
a) Kuinka suuttuneeksi kokisit itsesi tilanteessa	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
Seuraavat 3 kysymystä käsittelevät sitä, miltä sinusta tilanteessa <u>tuntuisi</u>, eivät välttämättä sitä, miten tilanteessa <u>toimisit</u>:		
	ei lainkaan	hyvin paljon
b) Kuinka paljon sinusta <u>tuntuisi</u> siltä, että haluaisit tasata tilit veljesi/siskosi kanssa?	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
c) Kuinka paljon sinusta <u>tuntuisi</u> siltä, että haluaisit korjata tilanteen?	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
d) Kuinka paljon sinusta <u>tuntuisi</u> siltä, että haluaisit ”päästellä höyryjä ulos” (purkaa tuntemuksiasi)?	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
Seuraavat 7 kysymystä käsittelevät sitä, miten <u>toimisit</u> tilanteessa:		
	ei todennäköistä	hyvin todennäköistä
e) Tönäisisin veljeäni/siskoani takaisin niin kovaa kuin pystyisin.	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
f) Olisin vihainen itselleni, että menin kiistaan mukaan. Olisi pitänyt tajuta ettei riitely auta mitään.	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
g) Kertoisin veljelleni/siskolleni, että tönäisy sattui minuun ja kysyisin, voisimmeko keskustella siitä, mikä häntä painaa.	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
h) Lähtisin pois tilanteesta.	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
i) Tönäisisin nuorempaa veljeäni tai siskoani myöhemmin.	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
j) Ajattelisin, että veljelläni/siskollani täytyi olla huono päivä.	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
k) Rikkaisin jotakin veljelleni/siskolleni tärkeää.	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
Miettiessäsi toimintatapaasi, minkälaisia ajattelet seuraamusten olevan pitkällä aikavälillä?		
	Haitallisia	Suotuisia
l) Olisivatko pitkän aikavälin seuraamukset haitallisia vai suotuisia omalta kannaltasi?	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
m) Olisivatko pitkän aikavälin seuraamukset haitallisia vai suotuisia siskosi/veljesi kannalta?	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	

n) Olisivatko pitkän aikavälin seuraamukset haitallisia vai suotuisia sisarusuhteidenne kannalta?	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5
---	---------------------------

13. Työkaverisi tekee töissä virheen ja vierittää syyn niskoillesi.		
	En lainkaan suuttuneeksi	Erittäin suuttuneeksi
a) Kuinka suuttuneeksi kokisit itsesi tilanteessa	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
Seuraavat 3 kysymystä käsittelevät sitä, miltä sinusta tilanteessa <u>tuntuu</u>, eivät välttämättä sitä, miten tilanteessa <u>toimisit</u>:		
	ei lainkaan	hyvin paljon
b) Kuinka paljon sinusta <u>tuntuu</u> siltä, että haluaisit tasata tilit työkaverisi kanssa?	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
c) Kuinka paljon sinusta <u>tuntuu</u> siltä, että haluaisit korjata tilanteen?	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
d) Kuinka paljon sinusta <u>tuntuu</u> siltä, että haluaisit ”päästellä höyryjä ulos” (purkaa tuntemuksiasi)?	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
Seuraavat 7 kysymystä käsittelevät sitä, miten <u>toimisit</u> tilanteessa:		
	ei todennäköistä	hyvin todennäköistä
e) Tönäisisin seuraavaa henkilöä joka tulisi puhumaan minulle.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
f) Kohtaisisin työkaverini kasvotusten ja huutaisin hänelle, miten hän saattoi olla sellainen valehtelija.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
g) Ryhtyisin levittämään työkaverini maineen pilaavia juoruja.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
h) Keskustelisin asiasta työkaverini kanssa ja yrittäisin selvittää tilanteen.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
i) Lähtisin kotiin aikaisemmin.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
j) Ajattelisin työkaveria ja hänen tekoaan uudelleen ja uudelleen, kunnes alkaisin tuntea syvää vihaa häntä kohtaan.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
k) Pohtisin, jospa todella olin jollakin tavalla syyppää työtoverini virheeseen.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
Miettiessäsi toimintatapaasi, minkälaisia ajattelet seuraamusten olevan pitkällä aikavälillä?		
	haitallisia	suotuisia
l) Olisivatko pitkän aikavälin seuraamukset haitallisia vai suotuisia omalta kannaltasi?	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
m) Olisivatko pitkän aikavälin seuraamukset haitallisia vai suotuisia työkaverisi kannalta.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
n) Olisivatko pitkän aikavälin seuraamukset haitallisia vai suotuisia sinun ja työkaverisi välisten suhteiden kannalta?	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	

14. Kiistelet kumppanisi/puolisosi kanssa. Ystäväsi yrittää puuttua riitaan.		
	En lainkaan suuttuneeksi	Erittäin suuttuneeksi
a) Kuinka suuttuneeksi kokisit itsesi tilanteessa?	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
Seuraavat 3 kysymystä käsittelevät sitä, miltä sinusta tilanteessa <u>tuntuu</u>, eivät välttämättä sitä,		

miten tilanteessa <u>toimisit</u>:		
	ei lainkaan	hyvin paljon
b) Kuinka paljon sinusta <u>tuntuisi</u> siltä, että haluaisit tasata tilit ystäväsi kanssa?	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
c) Kuinka paljon sinusta <u>tuntuisi</u> siltä, että haluaisit korjata tilanteen?	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
d) Kuinka paljon sinusta <u>tuntuisi</u> siltä, että haluaisit ”päästellä höyryjä ulos” (purkaa tuntemuksiasi)?	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
Seuraavat 7 kysymystä käsittelevät sitä, miten <u>toimisit</u> tilanteessa:		
	ei todennäköistä	hyvin todennäköistä
e) Tiuskaisin ystävälleni, että tämä voisi pitää huolen omista asioistaan.	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
f) Mitä enemmän ajattelisin, kuinka ystäväni puuttui tilanteeseen, sitä vihaisemmaksi tulisin.	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
g) Lopettaisin puhumisen ystävälleni.	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
h) Poistuisin huoneesta rauhoittuakseni.	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
i) Menisin keittiöön ja särkisin jotakin.	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
j) Kertoisin ystävälleni, että arvostan hänen huolenpitoaan, mutta haluaisin pitää tämän asian minun ja kumppanini välisenä.	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
k) Ajattelisin, ettei siinä ole mitään pahaa, jos ystäväni haluaa kertoa mielipiteensä riidasta.	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
Miettiessäsi toimintatapaasi, minkälaisia ajattelet seuraamusten olevan pitkällä aikavälillä?		
	haitallisia	suotuisia
l) Olisivatko pitkän aikavälin seuraamukset haitallisia vai suotuisia omalta kannaltasi?	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
m) Olisivatko pitkän aikavälin seuraamukset haitallisia vai suotuisia ystäväsi kannalta?	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
n) Olisivatko pitkän aikavälin seuraamukset haitallisia vai suotuisia sinun ja ystäväsi välisten suhteiden kannalta.	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	

15. Olet sateisena päivänä kävelyllä. Auto kiittää ohitsesi ja roiskauttaa päällesi kuravedet.		
	En lainkaan suuttuneeksi	Erittäin suuttuneeksi
a) Kuinka suuttuneeksi kokisit itsesi tilanteessa?	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
Seuraavat 3 kysymystä käsittelevät sitä, miltä sinusta tilanteessa <u>tuntuisi</u>, eivät välttämättä sitä, miten tilanteessa <u>toimisit</u>:		
	ei lainkaan	hyvin paljon
b) Kuinka paljon sinusta <u>tuntuisi</u> siltä, että haluaisit tasata tilit kuljettajan kanssa?	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
c) Kuinka paljon sinusta <u>tuntuisi</u> siltä, että haluaisit korjata tilanteen?	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
d) Kuinka paljon sinusta <u>tuntuisi</u> siltä, että haluaisit ”päästellä höyryjä ulos” (purkaa tuntemuksiasi)?	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	

Seuraavat 7 kysymystä käsittelevät sitä, miten <u>toimisit</u> tilanteessa:		
	ei todennäköistä	hyvin todennäköistä
e) Ottaisin ylös auton rekisterinumeron ja tekisin ilmoituksen poliisille kuljettajan holtittomasta ajamisesta.	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
f) Ajattelisin, että sen täytyi olla pelkkä vahinko. Kuljettaja ei nähnyt minua.	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
g) Menisin kotiin peseytymään ja vaihtamaan vaatteet.	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
h) Kuittaisin tapahtuman olan kohautuksella. Tapahtuuhan sitä ikävämpiäkin asioita.	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
i) Ajattelisin huvittuneesti ”että tällainen päivä tänään”.	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
j) Paiskaisin sateenvarjoni maahan.	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
k) Olisin raivoissani itselleni, että kävelin niin lähellä tietä.	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
Seuraavat 2 kysymystä käsittelevät toimintatapaasi tuottamia pitkän aikavälin seuraamuksia. Miettiessäsi toimintatapaasi, minkälaisia ajattelet seuraamusten olevan pitkällä aikavälillä?		
	Haitallisia	suotuisia
l) Olisivatko pitkän aikavälin seuraamukset haitallisia vai suotuisia omalta kannaltasi?	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
m) Olisivatko pitkän aikavälin seuraamukset haitallisia vai suotuisia kuljettajan kannalta?	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	

16. Saat selville, että niin kutsuttu ystäväsi on puhunut pahaa sinusta selkäsi takana.		
	En lainkaan suuttuneeksi	Erittäin suuttuneeksi
a) Kuinka suuttuneeksi kokisit itsesi tilanteessa?	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
Seuraavat 3 kysymystä käsittelevät sitä, miltä sinusta tilanteessa <u>tuntuisi</u>, eivät välttämättä sitä, miten tilanteessa <u>toimisit</u>:		
	ei lainkaan	hyvin paljon
b) Kuinka paljon sinusta <u>tuntuisi</u> siltä, että haluaisit tasata tilit ystäväsi kanssa?	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
c) Kuinka paljon sinusta <u>tuntuisi</u> siltä, että haluaisit korjata tilanteen?	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
d) Kuinka paljon sinusta <u>tuntuisi</u> siltä, että haluaisit ”päästellä höyryjä ulos” (purkaa tuntemuksiasi)?	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
Seuraavat 7 kysymystä käsittelevät sitä, miten <u>toimisit</u> tilanteessa:		
	ei todennäköistä	hyvin todennäköistä
e) Seuraavan kerran kun ystäväni tulisi käymään luonani, paiskaisin oven kiinni hänen nenänsä edestä.	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
f) Tekisin jotakin mistä nautin, saadakseni ajatukseni muualle.	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
g) Kertoisin kaikille ystävillemme, ettei tähän henkilöön ole luottamista.	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
h) Ajattelisin, että ehkä kyseessä oli vain lipsahdus ja koko juttu vain paisui aivan liioitellun suureksi.	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	

i) En välittäisi asiasta lainkaan. Kyseessä ei muutenkaan ollut mikään hyvä ystävä.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5
j) Kysyisin ystävältäni, miksi emme voi puhua toisillemme asioista, jotka hiertävät välejämme.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5
k) Menettäisin malttini ja purkaisin kiukkuni toiseen ystävääni.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5
Seuraava kysymys käsittelee toimintatapaasi tuottamia pitkän aikavälin seuraamuksia. Miettiessäsi toimintatapaasi, minkälaisia ajattelet seuraamusten olevan pitkällä aikavälillä?	
	haitallisia suotuisia
l) Olisivatko pitkän aikavälin seuraamukset haitallisia vai suotuisia omalta kannaltasi?	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5
m) Olisivatko pitkän aikavälin seuraamukset haitallisia vai suotuisia ystäväsi kannalta?	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5
n) Olisivatko pitkän aikavälin seuraamukset haitallisia vai suotuisia sinun ja ystäväsi välisten suhteiden kannalta?	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5

17. Saat selville pomoltasi, että työkaverisi on valittanut työsi jäljestä.		
	En lainkaan suuttuneeksi	Erittäin suuttuneeksi
a) Kuinka suuttuneeksi kokisit itsesi tilanteessa?	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
Seuraavat 3 kysymystä käsittelevät sitä, miltä sinusta tilanteessa tuntuisi, eivät välttämättä sitä, miten tilanteessa toimitisit:		
	ei lainkaan	hyvin paljon
b) Kuinka paljon sinusta tuntuisi siltä, että haluaisit tasata tilit työkaverisi kanssa?	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
c) Kuinka paljon sinusta tuntuisi siltä, että haluaisit korjata tilanteen?	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
d) Kuinka paljon sinusta tuntuisi siltä, että haluaisit ”päästellä höyryjä ulos” (purkaa tuntemuksiasi)?	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
Seuraavat 7 kysymystä käsittelevät sitä, miten toimitisit tilanteessa:		
	ei todennäköistä	hyvin todennäköistä
e) Yrittäisin näyttää tyneltä, mutta todellisuudessa olisin raivoissani asiasta pitkän aikaa.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
f) Ajattelisin ettei työkaverini tarkoitus ollut aiheuttaa minulle ongelmia.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
g) Pitäisin tärkeänä päästä kertomaan muille siitä, mitä työni jäljestä valittanut työkaveri on tehnyt.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
h) Tönäisisin työkaverini päin seinää.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
i) Kun olisin yksin, paiskaisin lähimpänä olevan tavaran maahan.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
j) Selvittäisin rauhallisesti tilanteen työkaverini kanssa ja pyytäisin häntä tulemaan ensin puhumaan minulle, jos työni jäljessä ilmenee ongelmia.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
k) En huomioisi koko juttua ja tekisin töitä kuten tavallisestikin.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
Seuraava kysymys käsittelee toimintatapaasi tuottamia pitkän aikavälin seuraamuksia. Miettiessäsi		

toimintatapaasi, minkälaisia ajattelet seuraamusten olevan pitkällä aikavälillä?		
	haitallisia	suotuisia
l) Olisivatko pitkän aikavälin seuraamukset haitallisia vai suotuisia omalta kannaltasi?	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
m) Olisivatko pitkän aikavälin seuraamukset haitallisia vai suotuisia työkaverisi kannalta?	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
n) Olisivatko pitkän aikavälin seuraamukset haitallisia vai suotuisia sinun ja työkaverisi välisten suhteiden kannalta?	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	

18. Olet jonottamassa elokuviin ja joku kiilaa eteesi jonossa.		
	En lainkaan suuttuneeksi	Erittäin suuttuneeksi
a) Kuinka suuttuneeksi kokisit itsesi tilanteessa?	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
Seuraavat 3 kysymystä käsittelevät sitä, miltä sinusta tilanteessa <u>tuntuu</u>, eivät välttämättä sitä, miten tilanteessa <u>toimisit</u>:		
	ei lainkaan	hyvin paljon
b) Kuinka paljon sinusta <u>tuntuu</u> siltä, että haluaisit tasata tilit kiilaajan kanssa?	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
c) Kuinka paljon sinusta <u>tuntuu</u> siltä, että haluaisit korjata tilanteen?	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
d) Kuinka paljon sinusta <u>tuntuu</u> siltä, että haluaisit ”päästellä höyryjä ulos” (purkaa tuntemuksiasi)?	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
Seuraavat 7 kysymystä käsittelevät sitä, miten <u>toimisit</u> tilanteessa:		
	ei todennäköistä	hyvin todennäköistä
e) Pyytäisin henkilökuntaa puhumaan etuilijalle.	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
f) Kertoisin toisille jonossa oleville, kuinka törkeästi henkilö käyttäytyi.	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
g) Sivuuttaisin koko asian.	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
h) Valittaisin asiasta lipunmyyjälle.	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
i) Muistuttaisin itseäni, ettei kyse ole mistään isosta jutusta. Paikkoja tulemaan olemaan paljon jäljellä.	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
j) En sanoisi mitään, mutta olisin niin suuttunut etten voisi nauttia elokuvasta.	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
k) Tönäisisin etuilijan pois jonosta.	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
Seuraava kysymys käsittelee toimintatapaasi tuottamia pitkän aikavälin seuraamuksia. Miettiessäsi toimintatapaasi, minkälaisia ajattelet seuraamusten olevan pitkällä aikavälillä?		
	haitallisia	suotuisia
l) Olisivatko pitkän aikavälin seuraamukset haitallisia vai suotuisia omalta kannaltasi?	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
m) Olisivatko pitkän aikavälin seuraamukset haitallisia vai suotuisia kiilaajan kannalta?	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	

19. Henkilö johon olet juuri tutustunut kohtelee sinua ylenkatseellisesti.		
	En lainkaan suuttuneeksi	Erittäin suuttuneeksi

a) Kuinka suuttuneeksi kokisit itsesi tilanteessa?	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
Seuraavat 3 kysymystä käsittelevät sitä, miltä sinusta tilanteessa <u>tuntuisi</u>, eivät välttämättä sitä, miten tilanteessa <u>toimisit</u>:		
	ei lainkaan	hyvin paljon
b) Kuinka paljon sinusta <u>tuntuisi</u> siltä, että haluaisit tasata tilit henkilön kanssa?	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
c) Kuinka paljon sinusta <u>tuntuisi</u> siltä, että haluaisit korjata tilanteen?	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
d) Kuinka paljon sinusta <u>tuntuisi</u> siltä, että haluaisit ”päästellä höyryjä ulos” (purkaa tuntemuksiasi)?	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
Seuraavat 7 kysymystä käsittelevät sitä, miten <u>toimisit</u> tilanteessa:		
	ei todennäköistä	hyvin todennäköistä
e) Elehtisin törkeästi henkilölle.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
f) Kertoisin kaikille, minkälainen snobi kyseinen henkilö on.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
g) Kertoisin rauhallisesti henkilölle, etten pidä tavasta jolla tämä kohtelee minua.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
h) Poistuisin jonkun syyn varjolla tilanteesta.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
i) Ajattelisin ettei henkilö varmaankaan huomaa minkälaisen kuvan hän antaa itsestään muille.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
j) Tönäisisin seuraavaa vastaantulijaa.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
k) Pohtisin, mahdoinko olla turhan herkkä.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
Seuraava kysymys käsittelee toimintatapaasi tuottamia <u>pitkän aikavälin</u> seuraamuksia. Miettiessäsi toimintatapaasi, minkälaisia ajattelet seuraamusten olevan <u>pitkällä aikavälillä</u>?		
	haitallisia	suotuisia
l) Olisivatko pitkän aikavälin seuraamukset haitallisia vai suotuisia omalta kannaltasi?	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
m) Olisivatko pitkän aikavälin seuraamukset haitallisia vai suotuisia henkilön kannalta?	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
n) Olisivatko pitkän aikavälin seuraamukset haitallisia vai suotuisia sinun ja henkilön välisten suhteiden kannalta?	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
20. Monesti aiemminkin myöhästynyt henkilö on jälleen myöhässä tapaamisestanne.		
	En lainkaan suuttuneeksi	Erittäin suuttuneeksi
a) Kuinka suuttuneeksi kokisit itsesi tilanteessa?	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
Seuraavat 3 kysymystä käsittelevät sitä, miltä sinusta tilanteessa <u>tuntuisi</u>, eivät välttämättä sitä, miten tilanteessa <u>toimisit</u>:		
	ei lainkaan	hyvin paljon
b) Kuinka paljon sinusta <u>tuntuisi</u> siltä, että haluaisit tasata tilit henkilön kanssa?	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
c) Kuinka paljon sinusta <u>tuntuisi</u> siltä, että haluaisit korjata tilanteen?	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
d) Kuinka paljon sinusta <u>tuntuisi</u> siltä, että haluaisit ”päästellä höyryjä ulos” (purkaa tuntemuksiasi)?	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	

Seuraavat 7 kysymystä käsittelevät sitä, miten <u>toimisit</u> tilanteessa:		
	ei todennäköistä	hyvin todennäköistä
e) Pyytäisin henkilöä seuraavan kerran soittamaan minulle etukäteen, jos hän myöhästyy.	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
f) En saapuisi paikalle, kun seuraavan kerran sopisimme tapaamisesta.	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
g) Olisin raivoissani itselleni, että olin jäänyt odottelemaan.	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
h) Potkaisisin lähellä olevaa esinettä.	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
i) Lukisin jotakin, jotta rauhoittuisin.	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
j) Pohtisin, olinko mahtanut muistaa tapaamisen ajankohdan väärin.	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
k) Huutaisin myöhästyjälle siitä, miten tämä voi olla niin ajattelematon.	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
Seuraava kysymys käsittelee toimintatapaasi tuottamia <u>pitkän aikavälin</u> seuraamuksia. Miettiessäsi toimintatapaasi, minkälaisia ajattelet seuraamusten olevan pitkällä aikavälillä?		
	haitallisia	suotuisia
l) Olisivatko pitkän aikavälin seuraamukset haitallisia vai suotuisia omalta kannaltasi?	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
l) Olisivatko pitkän aikavälin seuraamukset haitallisia vai suotuisia myöhästyneen henkilön kannalta?	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
l) Olisivatko pitkän aikavälin seuraamukset haitallisia vai suotuisia sinun ja henkilön välisten suhteiden kannalta?	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	

21. Näet jonkun töytäisevän kiireessä vanhuksen pois tieltään.		
	En lainkaan suuttuneeksi	Erittäin suuttuneeksi
a) Kuinka suuttuneeksi kokisit itsesi tilanteessa?	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
Seuraavat 3 kysymystä käsittelevät sitä, miltä sinusta tilanteessa <u>tuntuisi</u>, eivät välttämättä sitä, miten tilanteessa <u>toimisit</u>:		
	ei lainkaan	hyvin paljon
b) Kuinka paljon sinusta <u>tuntuisi</u> siltä, että haluaisit antaa samalla mitalla takaisin kyseiselle henkilölle?	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
c) Kuinka paljon sinusta <u>tuntuisi</u> siltä, että haluaisit korjata tilanteen?	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
d) Kuinka paljon sinusta <u>tuntuisi</u> siltä, että haluaisit ”päästellä höyryjä ulos” (purkaa tuntemuksiasi)?	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
Seuraavat 7 kysymystä käsittelevät sitä, miten <u>toimisit</u> tilanteessa:		
	ei todennäköistä	hyvin todennäköistä
e) Selostaisin kovaan ääneen, miten en voi sietää ihmisiä jotka tönivät muita.	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
f) Ryhtyisin huutamaan ja nimittelemään tönäisijää.	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
g) Ajattelisin että se oli vain pieni töytäisy.	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	
h) Varmistaisin että vanhus on kunnossa.	1 - - - 2 - - - 3 - - - 4 - - - 5	

i) Kampittaisin seuraavan kiirehtijän.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5
j) Olisin tapauksen johdosta koko päivän tohkeissani.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5
k) Sivuuttaisin koko asian.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5
Seuraava kysymys käsittelee toimintatapasi tuottamia pitkän aikavälin seuraamuksia. Miettiessäsi toimintatapaasi, minkälaisia ajattelet seuraamusten olevan pitkällä aikavälillä?	
	haitallisia suotuisia
l) Olisivatko pitkän aikavälin seuraamukset haitallisia vai suotuisia omalta kannaltasi?	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5
l) Olisivatko pitkän aikavälin seuraamukset haitallisia vai suotuisia kiirehtijän kannalta?	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5

22. Yrität saada unta, mutta naapurin koira haukkuu koko yön läpi.		
	En lainkaan suuttuneeksi	Erittäin suuttuneeksi
a) Kuinka suuttuneeksi kokisit itsesi tilanteessa?	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
Seuraavat 3 kysymystä käsittelevät sitä, miltä sinusta tilanteessa tuntuisi, eivät välttämättä sitä, miten tilanteessa toimitisit:		
	ei lainkaan	hyvin paljon
b) Kuinka paljon sinusta tuntuisi siltä, että haluaisit päästä kostamaan asian jollekulle?	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
c) Kuinka paljon sinusta tuntuisi siltä, että haluaisit korjata tilanteen?	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
d) Kuinka paljon sinusta tuntuisi siltä, että haluaisit ”päästellä höyryjä ulos” (purkaa tuntemuksiasi)?	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
Seuraavat 7 kysymystä käsittelevät sitä, miten toimitisit tilanteessa:		
	ei todennäköistä	hyvin todennäköistä
e) Olisin seuraavana päivänä äreä töissä työkavereilleni.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
f) Makaisin sängyssä kunnes saisin unta.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
g) Ajattelisin että taidan olla herkkäuninen.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
h) Valittaisin muille naapureille koiran aiheuttamasta melusta.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
i) Mitä enemmän koira haukkuisi sitä enemmän haukunna kävisi hermoilleni ja sitä suuttuneemmaksi tulisin.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
j) Pyytäisin että naapurini yrittäisi saada koiran hiljaiseksi öisin.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
k) Soittaisin naapurille äkäisenä ja käskisin tämän sulkemaan koiransa suun.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
Seuraava kysymys käsittelee toimintatapasi tuottamia pitkän aikavälin seuraamuksia. Miettiessäsi toimintatapaasi, minkälaisia ajattelet seuraamusten olevan pitkällä aikavälillä?		
	haitallisia	suotuisia
l) Olisivatko pitkän aikavälin seuraamukset haitallisia vai suotuisia omalta kannaltasi?	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
l) Olisivatko pitkän aikavälin seuraamukset haitallisia vai suotuisia naapurisi kannalta?	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	

l) Olisivatko pitkän aikavälin seuraamukset haitallisia vai suotuisia sinun ja naapurisi välisten suhteiden kannalta?	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5
---	---------------------------

23. Kerrot ystävälle ongelmistasi, mutta ystäväsi ei ota sinua tosissaan.		
	En lainkaan suuttuneeksi	Erittäin suuttuneeksi
a) Kuinka suuttuneeksi kokisit itsesi tilanteessa?	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
Seuraavat 3 kysymystä käsittelevät sitä, miltä sinusta tilanteessa <u>tuntuu</u>, eivät välttämättä sitä, miten tilanteessa <u>toimisit</u>:		
	ei lainkaan	hyvin paljon
b) Kuinka paljon sinusta <u>tuntuu</u> siltä, että haluaisit antaa samalla mitalla takaisin ystävällesi?	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
c) Kuinka paljon sinusta <u>tuntuu</u> siltä, että haluaisit korjata tilanteen?	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
d) Kuinka paljon sinusta <u>tuntuu</u> siltä, että haluaisit ”päästellä höyryjä ulos” (purkaa tuntemuksiasi)?	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
Seuraavat 7 kysymystä käsittelevät sitä, miten <u>toimisit</u> tilanteessa:		
	ei todennäköistä	hyvin todennäköistä
e) Olisin ystävälleni miellyttävä, mutta suuttumus kasautuisi samaan aikaan sisälläni.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
f) Läimäyttäisin kädelläni seinää.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
g) En pitäisi ystävääni enää yhteyttä.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
h) Tarttuaisin ystävääni ja pakottaisin hänet ulos huoneesta.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
i) Ajattelin, että ystäväni yrittää saada ongelmani näyttämään todellista pienemmiltä piristääkseni minua.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
j) Kertoisin vitsin keventääkseni tunnelmaa.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
k) Kertoisin ongelmistani jollekulle toiselle, joka ottaisi ne tosissaan.	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
Seuraava kysymys käsittelee toimintatapaasi tuottamia <u>pitkän aikavälin</u> seuraamuksia. Miettiessäsi toimintatapaasi, minkälaisia ajattelet seuraamusten olevan <u>pitkällä aikavälillä</u>?		
	haitallisia	suotuisia
l) Olisivatko pitkän aikavälin seuraamukset haitallisia vai suotuisia omalta kannaltasi?	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
l) Olisivatko pitkän aikavälin seuraamukset haitallisia vai suotuisia ystäväsi kannalta?	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	
l) Olisivatko pitkän aikavälin seuraamukset haitallisia vai suotuisia sinun ja ystäväsi välisten suhteiden kannalta?	1 --- 2 --- 3 --- 4 --- 5	

Liite 5. ARI-mittarin faktorianalyysin latausmatriisi

Tangneyn ym. (1991) ARI:lla mitatuista suuttumus- ja aggressiivisuustaipumuksista otetun faktorianalyysin latausmatriisi (vinokulmainen direct oblimin -rotaatio, N = 387).

Tilanne	Valittu reaktio	PA	VA	ISA	RA	k.
Hlö on taas myöhässä tapaamisestanne.	Huutaisin myöhästyjälle siitä, miten tämä voi olla niin ajattelematon. (A20K)		.41			.27
Haukkuva koira estää nukkumisen.	Soittaisin naapurille äkäisenä ja käskisin tämän sulkemaan koiransa suun. (A22K)		.41			.23
Riitelet kumppanisi kanssa. Ystäväsi puuttuu asiaan.	Tiuskaisin ystävälleni, että tämä voisi pitää huolen omista asioistaan. (A14E)	.35				.19
Lasten leikki häiritsee leppäämistäsi.	Olisin vihainen itselleni siitä, etten onnistunut olemaan välittämättä metelistä. (A3F)			.50		.26
Hlö törmää sinuun ja läikytät kahvia.	Olisin vihainen itselleni, kun yritin kantaa niin monta kahvikuppia kerralla. (A7F)			.62		.38
Juutut ruuhkaan matkalla hakemaan ystävääsi.	Olisin vihainen itselleni, siitä, etten lähtenyt aiemmin liikkeelle. (A10I)		.41			.21
Hlö ajaa aivan takapuskurissasi.	Olisin vihainen itselleni, että annoin koko asian haitata minua. (A11E)		.56			.32
Riitelet siskosi kanssa. Hän tönäisee sinua.	Olisin vihainen itselleni, että menin kiistaan mukaan. Olisi pitänyt tajuta ettei riitely auta mitään. (A12F)		.49			.25
Auto roiskauttaa päällesi kuraa.	Olisin raivoissani itselleni, että kävelin niin lähellä tietä. (A15K)		.60			.41
Näet, että ystävääsi kiusataan.	Tiускаhtaisin vierestä katsovalle henkilölle, että hän tekisi jotakin asialle. (A8E)	.35	.31			.23
Työkaverisi vierittää virheensä niskoillesi.	Ryhtyisin levittämään työkaverini maineen pilaavia juoruja. (A13G)		.47			.28
Kuulet että ystäväsi on puhunut sinusta pahaa.	Kertoisin kaikille ystävillemme, ettei tähän henkilöön ole luottamista. (A16G)		.52			.37
Pomosi kertoo, että työkaverisi valitti työsi jäljestä.	Pitäisin tärkeänä päästä kertomaan muille siitä, mitä työni jäljestä valittanut työkaveri on tehnyt. (A17G)		.31			.20
Jonotat elokuvaan, joku kiilaa ohi.	Kertoisin toisille jonossa oleville, kuinka törkeästi henkilö käyttäytyi. (A18F)		.42			.20
Hlö kohtelee sinua ylenkatseisesti.	Kertoisin kaikille, minkälainen snobi kyseinen henkilö on. (A19F)		.35			.32

Tilanne	Valittu reaktio	PA	VA	ISA	RA	k.
Näet, kun joku tönäisee vanhusta kiireessä.	Selostaisin kovaan ääneen, miten en voi sietää ihmisiä ketkä tönivät muita. (A21E)		.48			.28
Joudut odottamaan tarjoilijaa pitkään.	Kuinka paljon sinusta tuntuisi siltä, että haluaisit ”päästellä höyryjä ulos” (purkaa tuntemuksiasi)? (A1D)				.43	.31
Sinut pysäytetään syyttä hurjastelusta.	Kuinka paljon sinusta tuntuisi siltä, että haluaisit ”päästellä höyryjä ulos” (purkaa tuntemuksiasi)? (A2D)				.43	.32
Lasten leikki estää lepäämisesi.	Kuinka paljon sinusta tuntuisi siltä, että haluaisit ”päästellä höyryjä ulos” (purkaa tuntemuksiasi)? (A3D)				.40	.27
Esimiehesi syyttä sinua valheesta, vaikka puhut totta.	Kuinka paljon sinusta tuntuisi siltä, että haluaisit ”päästellä höyryjä ulos” (purkaa tuntemuksiasi)? (A4D)				.65	.43
Kiistan aikana ystäväsi kutsuu sinua ääliöksi.	Kuinka paljon sinusta tuntuisi siltä, että haluaisit ”päästellä höyryjä ulos” (purkaa tuntemuksiasi)? (A5D)				.60	.39
Autoasi lainannut veljesi jättää tankin tyhjäksi.	Kuinka paljon sinusta tuntuisi siltä, että haluaisit ”päästellä höyryjä ulos” (purkaa tuntemuksiasi)? (A6D)				.59	.38
Hlö törmää sinuun ja läikyttät kahvia.	Kuinka paljon sinusta tuntuisi siltä, että haluaisit ”päästellä höyryjä ulos” (purkaa tuntemuksiasi)? (A7D)	.37			.34	.37
Näet että ystäväsi kiusataan.	Kuinka paljon sinusta tuntuisi siltä, että haluaisit ”päästellä höyryjä ulos” (purkaa tuntemuksiasi)? (A8D)				.68	.44
Sovit tapaamisen. Ystäväsi ei tule paikalle.	Kuinka paljon sinusta tuntuisi siltä, että haluaisit ”päästellä höyryjä ulos” (purkaa tuntemuksiasi)? (A9D)				.62	.49
Juutut ruuhkaan matkalla hakemaan ystäväsi.	Kuinka paljon sinusta tuntuisi siltä, että haluaisit ”päästellä höyryjä ulos” (purkaa tuntemuksiasi)? (A10D)				.56	.42
Hlö ajaa aivan takapuskurissasi.	Kuinka paljon sinusta tuntuisi siltä, että haluaisit ”päästellä höyryjä ulos” (purkaa tuntemuksiasi)? (A11D)				.60	.43
Riitelet siskosi kanssa. Hän tönäisee sinua.	Kuinka paljon sinusta tuntuisi siltä, että haluaisit ”päästellä höyryjä ulos” (purkaa tuntemuksiasi)? (A12D)				.64	.42
Työkaverisi vierittää virheensä niskoillesi.	Kuinka paljon sinusta tuntuisi siltä, että haluaisit ”päästellä höyryjä ulos” (purkaa tuntemuksiasi)? (A13D)				.75	.55
Riitelet kumppanisi kanssa. Ystävä puuttuu asiaan.	Kuinka paljon sinusta tuntuisi siltä, että haluaisit ”päästellä höyryjä ulos” (purkaa tuntemuksiasi)? (A14D)				.46	.39
Auto roiskauttaa päällesi kuraa.	Kuinka paljon sinusta tuntuisi siltä, että haluaisit ”päästellä höyryjä ulos” (purkaa tuntemuksiasi)? (A15D)				.55	.42

Tilanne	Valittu reaktio	PA	VA ISA	RA	k.
Kuulet että ystäväsi on puhunut sinusta pahaa.	Kuinka paljon sinusta tuntuisi siltä, että haluaisit ”päästellä höyryjä ulos” (purkaa tuntemuksiasi)? (A16D)			.68	.55
Pomosi kertoo, että työkaverisi valitti työsi jäljestä.	Kuinka paljon sinusta tuntuisi siltä, että haluaisit ”päästellä höyryjä ulos” (purkaa tuntemuksiasi)? (A17D)			.67	.50
Juuri tapaamasi hlö kohtelee sinua ylenkatseisesti.	Kuinka paljon sinusta tuntuisi siltä, että haluaisit ”päästellä höyryjä ulos” (purkaa tuntemuksiasi)? (A19D)			.65	.46
Hlö on taas myöhässä tapaamisestanne.	Kuinka paljon sinusta tuntuisi siltä, että haluaisit ”päästellä höyryjä ulos” (purkaa tuntemuksiasi)? (A20D)			.64	.42
Näet, kun joku tönäisee vanhusta kiireessä.	Kuinka paljon sinusta tuntuisi siltä, että haluaisit ”päästellä höyryjä ulos” (purkaa tuntemuksiasi)? (A21D)			.58	.39
Haukkuva koira estää nukkumisen.	Kuinka paljon sinusta tuntuisi siltä, että haluaisit ”päästellä höyryjä ulos” (purkaa tuntemuksiasi)? (A22D)			.51	.40
Kerrot ongelmastasi.	Kuinka paljon sinusta tuntuisi siltä, että haluaisit ”päästellä höyryjä ulos” (purkaa tuntemuksiasi)? (A23D)			.70	.50
Ystäväsi ei ote sinua tosissaan.					
Joudut odottamaan tarjoilijaa pitkään.	Kuinka paljon sinusta tuntuisi siltä, että haluaisit kostaa tarjoilijalle tai ravintolalle? (A1B)	.42			.26
Sinut pysäytetään syyttä hurjastelusta.	Kuinka paljon sinusta <u>tuntuisi</u> siltä, että haluaisit antaa poliisimiehelle takaisin samalla mitalla? (A2B)	.46			.25
Esimiehesi syyttä sinua valheesta, vaikka puhut totta.	Kuinka paljon sinusta <u>tuntuisi</u> siltä, että haluaisit tasata tilit pomosi kanssa? (A4B)	.40			.32
Kiistan aikana ystäväsi kutsuu sinua ääliöksi.	Kuinka paljon sinusta <u>tuntuisi</u> siltä, että haluaisit tasata tilit ystäväsi kanssa? (A5B)			.31	.29
Autoasi lainannut veljesi jättää tankin tyhjäksi.	Kuinka paljon sinusta <u>tuntuisi</u> siltä, että haluaisit tasata tilit veljesi kanssa? (A6B)	.32			.26
Hlö törmää sinuun ja läikytät kahvia.	Kuinka paljon sinusta <u>tuntuisi</u> siltä, että haluaisit tasata tilit kahvit läikäyttäneen henkilön kanssa? (A7B)	.47			.28
Näet että ystäväsi kiusataan.	Kuinka paljon sinusta <u>tuntuisi</u> siltä, että haluaisit tasata tilit kiusaajan kanssa? (A8B)		.32		.26
Sovit tapaamisen. Ystäväsi ei tule paikalle.	Kuinka paljon sinusta <u>tuntuisi</u> siltä, että haluaisit jotenkin antaa samalla mitalla takaisin ystäväillesi. (A9B)	.45			.36

Tilanne	Valittu reaktio	PA	VA	ISA	RA	k.
Juutut ruuhkaan matkalla hakemaan ystäväsi.	Kuinka paljon sinusta <u>tuntuisi</u> siltä, että haluaisit kostaa tilanteen jollekulle tai jollekin. (A10B)	.48				.28
Hlö ajaa aivan takapuskurissasi.	Kuinka paljon sinusta <u>tuntuisi</u> siltä, että haluaisit tasata tilit takanasi olevan kuljettajan kanssa? (A11B)	.45				.37
Riitelet siskosi kanssa. Hän tönäisee sinua.	Kuinka paljon sinusta <u>tuntuisi</u> siltä, että haluaisit tasata tilit veljesi/siskosi kanssa? (A12B)	.32				.29
Kuulet että ystäväsi on puhunut sinusta pahaa.	Kuinka paljon sinusta <u>tuntuisi</u> siltä, että haluaisit tasata tilit ystäväsi kanssa? (A16B)	.44				.38
Pomosi kertoo, että työkaverisi valitti työsi jäljestä.	Kuinka paljon sinusta <u>tuntuisi</u> siltä, että haluaisit tasata tilit työkaverisi kanssa? (A17B)	.45				.41
Jonotat elokuvaan, joku kiilaa ohi.	Kuinka paljon sinusta <u>tuntuisi</u> siltä, että haluaisit tasata tilit kiilaajan kanssa? (A18B)		.38			.41
Juuri tapaamasi hlö kohtelee sinua ylenkatseisesti.	Kuinka paljon sinusta <u>tuntuisi</u> siltä, että haluaisit tasata tilit henkilön kanssa? (A19B)	.33				.37
Näet, kun joku tönäisee vanhusta kiireessä.	Kuinka paljon sinusta <u>tuntuisi</u> siltä, että haluaisit antaa samalla mitalla takaisin kyseiselle henkilölle? (A21B)		.38			.32
Haukkuva koira estää nukkumisen.	Kuinka paljon sinusta <u>tuntuisi</u> siltä, että haluaisit päästä kostamaan asian jollekulle? (A22B)	.50				.38
Kerrot ongelmastasi. Ystäväsi ei ote sinuatakaisin ystäväillesi? (A23B) tosissaan.	Kuinka paljon sinusta <u>tuntuisi</u> siltä, että haluaisit antaa samalla mitalla	.42				.37
Sovit tapaamisen. Ystäväsi ei tule paikalle.	Soittaisin ystävälleni, jotta voisin pauhata tälle, kuinka ajattelemattomasti hän toimi. (A9K)		.36			.27
Työkaverisi vierittää virheensä niskoillesi.	Kohtaisin työkaverini kasvotusten ja huutaisin hänelle, miten hän saattoi olla sellainen valehtelija. (A13F)		.42			.26
	Ominaisarvo	16.1	2.7	2.2	1.4	
	Selitysosuus %	24.5	4.1	3.3	2.2	34.1

* Raportoitu vain lataukset, joiden itseisarvot ylittävät .30.

** PA = Pahantahtoiset aikomukset. VA= Verbaalinen aggressiivisuus. ISA = Itseen suunnattu aggressiivisuus. RA = Riitaisat aikomukset.

Liite 6. ARI-mittarin faktorianalyysin rakennematriisi

Tangneyn ym. (1991) ARI:lla mitatuista suuttumus- ja aggressiivisuustaipumuksista otetun faktorianalyysin rakennematriisi (vinokulmainen direct oblimin -rotaatio, N = 387).

Tilanne	Valittu reaktio	PA	VA	ISA	RA	k.
Hlö on taas myöhässä tapaamisestanne.	Huutaisin myöhästyjälle siitä, miten tämä voi olla niin ajattelematon. (A20K)		.48		.35	.27
Haukkuva koira estää nukkumisen.	Soittaisin naapurille äkäisenä ja käskisin tämän sulkemaan koiransa suun. (A22K)		.43			.23
Riitelet kumppanisi kanssa. Ystävä puuttuu asiaan.	Tiuskaisin ystävälleni, että tämä voisi pitää huolen omista asioistaan. (A14E)	.42				.19
Lasten leikki estää lepäämisesi.	Olisin vihainen itselleni siitä, etten onnistunut olemaan välittämättä metelistä. (A3F)			.50		.26
Hlö törmää sinuun ja läikyttät kahvia.	Olisin vihainen itselleni, kun yritin kantaa niin monta kahvikuppia kerralla. (A7F)			.61		.38
Juutut ruuhkaan matkalla hakemaan ystävääsi.	Olisin vihainen itselleni, siitä, etten lähtenyt aiemmin liikkeelle. (A10I)		.43			.21
Hlö ajaa aivan takapuskurissasi.	Olisin vihainen itselleni, että annoin koko asian haitata minua. (A11E)			.56		.32
Riitelet siskosi kanssa. Hän tönäisee sinua.	Olisin vihainen itselleni, että menin kiistaan mukaan. Olisi pitänyt tajuta ettei riitely auta mitään. (A12F)			.45		.25
Auto roiskauttaa päällesi kuraa.	Olisin raivoissani itselleni, että kävelin niin lähellä tietä. (A15K)			.62		.41
Näet että ystävääsi kiusataan.	Tiускаhtaisin vierestä katsovalle henkilölle, että hän tekisi jotakin asialle. (A8E)		.37	.34		.23
Kuulet että ystäväsi on puhunut sinusta pahaa.	Menettäisin malttini ja purkaisin kiukkuni toiseen ystävääni. (A16K)	.34		.31	.31	.20
Haukkuva koira estää nukkumisen.	Olisin seuraavana päivänä äreä töissä työkavereilleni. (A22E)	.31	.30			.14
	Ryhtyisin levittämään työkaverini maineen pilaavia juoruja. (A13G)	.32	.50			.28
Kuulet että ystäväsi on puhunut sinusta pahaa.	Kertoisin kaikille ystävillemme, ettei tähän henkilöön ole luottamista. (A16G)	.38	.58			.37
Pomosi kertoo, että työkaverisi valitti työsi jäljestä.	Pitäisin tärkeänä päästä kertomaan muille siitä, mitä työni jäljestä valittanut työkaveri on tehnyt. (A17G)		.37			.20

Tilanne	Valittu reaktio	PA	VA ISA	RA	k.
Jonotat elokuvaan, joku kiilaa ohi.	Kertoisin toisille jonossa oleville, kuinka törkeästi henkilö käyttäytyi. (A18F)	.44			.20
Näet, kun joku tönäisee vanhusta kiireessä.	Selostaisin kovaan ääneen, miten en voi sietää ihmisiä ketkä tönivät muita. (A21E)	.49			.28
Haukkuva koira estää nukkumisen.	Valittaisin muille naapureille koiran aiheuttamasta melusta. (A22H)	.42			.19
Joudut odottamaan tarjoilijaa pitkään.	Kuinka paljon sinusta tuntuisi siltä, että haluaisit ”päästellä höyryjä ulos” .39 (A1D)			.53	.31
Sinut pysäytetään syyttä hurjastelusta.	Kuinka paljon sinusta tuntuisi siltä, että haluaisit ”päästellä höyryjä ulos” .43 (A2D)			.52	.32
Lasten leikki estää lepäämisesi.	Kuinka paljon sinusta tuntuisi siltä, että haluaisit ”päästellä höyryjä ulos” .39 (A3D)			.48	.27
Esimiehesi syyttää sinua valheesta, vaikka puhut totta.	Kuinka paljon sinusta tuntuisi siltä, että haluaisit ”päästellä höyryjä ulos” .33 (A4D)			.65	.43
Kiistan aikana ystäväsi kutsuu sinua ääliöksi.	Kuinka paljon sinusta tuntuisi siltä, että haluaisit ”päästellä höyryjä ulos” .32 (A5D)			.60	.39
Autoasi lainannut veljesi jättää tankin tyhjäksi.	Kuinka paljon sinusta tuntuisi siltä, että haluaisit ”päästellä höyryjä ulos” .35 (A6D)			.61	.38
Hlö törmää sinuun ja läikyttät kahvia.	Kuinka paljon sinusta tuntuisi siltä, että haluaisit ”päästellä höyryjä ulos” .53 (A7D)			.52	.37
Näet että ystäväsi kiusataan.	Kuinka paljon sinusta tuntuisi siltä, että haluaisit ”päästellä höyryjä ulos” .33 (A8D)	.33		.63	.44
Sovit tapaamisen. Ystäväsi ei tule paikalle.	Kuinka paljon sinusta tuntuisi siltä, että haluaisit ”päästellä höyryjä ulos” .44 (A9D)			.69	.49
Juutut ruuhkaan matkalla hakemaan ystäväsi.	Kuinka paljon sinusta tuntuisi siltä, että haluaisit ”päästellä höyryjä ulos” .42 (A10D)			.61	.42
Hlö ajaa aivan takapuskurissasi.	Kuinka paljon sinusta tuntuisi siltä, että haluaisit ”päästellä höyryjä ulos” .42 (A11D)			.65	.43
Riitelet siskosi kanssa. Hän tönäisee sinua.	Kuinka paljon sinusta tuntuisi siltä, että haluaisit ”päästellä höyryjä ulos” .32 (A12D)			.64	.42
Työkaverisi vierittää virheensä niskoillesi.	Kuinka paljon sinusta tuntuisi siltä, että haluaisit ”päästellä höyryjä ulos” .34 (A13D)			.74	.55

Tilanne	Valittu reaktio	PA	VA ISA	RA	k.
Riitelet kumppanisi kanssa. Ystävä puuttuu asiaan.	Kuinka paljon sinusta tuntuisi siltä, että haluaisit ”päästellä höyryjä ulos” (A14D)	.47		.55	.39
Auto roiskauttaa päällesi kuraa.	Kuinka paljon sinusta tuntuisi siltä, että haluaisit ”päästellä höyryjä ulos” (A15D)	.44		.63	.42
Kuulet että ystäväsi on puhunut sinusta pahaa.	Kuinka paljon sinusta tuntuisi siltä, että haluaisit ”päästellä höyryjä ulos” (A16D)	.46		.74	.55
Pomosi kertoo, että työkaverisi valitti työsi jäljestä.	Kuinka paljon sinusta tuntuisi siltä, että haluaisit ”päästellä höyryjä ulos” (A17D)	.41		.70	.50
Jonotat elokuvaan, joku kiilaa ohi.	Kuinka paljon sinusta tuntuisi siltä, että haluaisit ”päästellä höyryjä ulos” (A18D)	.36	.45	.69	.54
Juuri tapaamasi hlö kohtelee sinua ylenkatseisesti.	Kuinka paljon sinusta tuntuisi siltä, että haluaisit ”päästellä höyryjä ulos” (A19D)	.37		.68	.46
Hlö on taas myöhässä tapaamisestanne.	Kuinka paljon sinusta tuntuisi siltä, että haluaisit ”päästellä höyryjä ulos” (A20D)	.33		.64	.42
Näet, kun joku tönäisee vanhusta kiireessä.	Kuinka paljon sinusta tuntuisi siltä, että haluaisit ”päästellä höyryjä ulos” (A21D)		.39	.55	.39
Haukkuva koira estää nukkumisen.	Kuinka paljon sinusta tuntuisi siltä, että haluaisit ”päästellä höyryjä ulos” (A22D)	.41	.36	.60	.40
Kerrot ongelmastasi. Ystäväsi ei ote sinua tosissaan.	Kuinka paljon sinusta tuntuisi siltä, että haluaisit ”päästellä höyryjä ulos” (A23D)	.36		.70	.50
Joudut odottamaan tarjoilijaa pitkään.	Kuinka paljon sinusta tuntuisi siltä, että haluaisit kostaa tarjoilijalle tai ravintolalle? (A1B)	.48	.35		.26
Sinut pysäytetään syyttä hurjastelusta.	Kuinka paljon sinusta tuntuisi siltä, että haluaisit antaa poliisimiehelle takaisin samalla mitalla? (A2B)	.49			.25
Esimiehesi syyttää sinua valheesta, vaikka puhut totta.	Kuinka paljon sinusta tuntuisi siltä, että haluaisit tasata tilit pomosi kanssa? (A4B)	.53	.37	.39	.32
Kiistan aikana ystäväsi kutsuu sinua ääliöksi.	Kuinka paljon sinusta tuntuisi siltä, että haluaisit tasata tilit ystäväsi kanssa? (A5B)	.42		.46	.29
Autoasi lainannut veljesi jättää tankin tyhjäksi.	Kuinka paljon sinusta tuntuisi siltä, että haluaisit tasata tilit veljesi kanssa? (A6B)	.46	.32	.40	.26
Hlö törmää sinuun ja läikytät kahvia.	Kuinka paljon sinusta tuntuisi siltä, että haluaisit tasata tilit kahvit läikäyttäneen henkilön kanssa? (A7B)	.52		.31	.28

Tilanne	Valittu reaktio	PA	VA	ISA	RA	k.
Näet että ystäväsi kiusataan.	Kuinka paljon sinusta <u>tuntuisi</u> siltä, että haluaisit tasata tilit kiusaajan kanssa? (A8B)		.42		.41	.26
Sovit tapaamisen. Ystäväsi ei tule paikalle.	Kuinka paljon sinusta <u>tuntuisi</u> siltä, että haluaisit jotenkin antaa samalla mitalla takaisin ystäväillesi. (A9B)	.56	.36		.37	.36
Hlö ajaa aivan takapuskurissasi.	Kuinka paljon sinusta <u>tuntuisi</u> siltä, että haluaisit tasata tilit takanasi olevan kuljettajan kanssa? (A11B)	.57	.32		.45	.37
Riitelet siskosi kanssa. Hän tönäisee sinua.	Kuinka paljon sinusta <u>tuntuisi</u> siltä, että haluaisit tasata tilit veljesi/siskosi kanssa? (A12B)	.48	.30		.44	.29
Työkaverisi vierittää virheensä niskoillesi.	Kuinka paljon sinusta <u>tuntuisi</u> siltä, että haluaisit tasata tilit työkaverisi kanssa? (A13B)	.53	.52		.44	.42
Riitelet kumppanisi kanssa. Ystävä puuttuu asiaan.	Kuinka paljon sinusta <u>tuntuisi</u> siltä, että haluaisit tasata tilit ystäväsi kanssa? (A14B)	.58			.36	.35
Auto roiskauttaa päällesi kuraa.	Kuinka paljon sinusta <u>tuntuisi</u> siltä, että haluaisit tasata tilit kuljettajan kanssa? (A15B)	.53	.40		.39	.33
Kuulet että ystäväsi on puhunut sinusta pahaa.	Kuinka paljon sinusta <u>tuntuisi</u> siltä, että haluaisit tasata tilit ystäväsi kanssa? (A16B)	.58	.38		.43	.38
Pomosi kertoo, että työkaverisi valitti työsi jäljestä.	Kuinka paljon sinusta <u>tuntuisi</u> siltä, että haluaisit tasata tilit työkaverisi kanssa? (A17B)	.60	.36		.47	.41
Jonotat elokuvaan, joku kiilaa ohi.	Kuinka paljon sinusta <u>tuntuisi</u> siltä, että haluaisit tasata tilit kiilaajan kanssa? (A18B)	.49	.54		.42	.41
Juuri tapaamasi hlö kohtelee sinua ylenkatseisesti.	Kuinka paljon sinusta <u>tuntuisi</u> siltä, että haluaisit tasata tilit henkilön kanssa? (A19B)	.53	.39		.50	.37
Hlö on taas myöhässä tapaamisestanne.	Kuinka paljon sinusta <u>tuntuisi</u> siltä, että haluaisit tasata tilit henkilön kanssa? (A20B)	.47	.37		.47	.32
Näet, kun joku tönäisee vanhusta kiireessä.	Kuinka paljon sinusta <u>tuntuisi</u> siltä, että haluaisit antaa samalla mitalla takaisin kyseiselle henkilölle? (A21B)	.32	.49		.43	.32
Haukkuva koira estää nukkumisen.	Kuinka paljon sinusta <u>tuntuisi</u> siltä, että haluaisit päästä kostamaan asian jollekulle? (A22B)	.58	.42		.32	.38
Ystäväsi ei ote sinua tosissaan, kun kerrot ongelmastasi.	Kuinka paljon sinusta <u>tuntuisi</u> siltä, että haluaisit antaa samalla mitalla takaisin ystäväillesi? (A23B)	.56			.46	.37
Sovit tapaamisen. Ystäväsi ei tule paikalle.	Soittaisin ystävälleni, jotta voisin pauhata tälle, kuinka ajattelemattomasti hän toimi. (A9K)	.32	.46		.37	.27

Työkaverisi vierittää virheensä niskoillesi.	Kohtaisin työkaverini kasvotusten ja huutaisin hänelle, miten hän saattoi olla sellainen valehtelija. (A13F)	.31	.48		.26
		PA	VA	ISA	RA
	Ominaisarvo	16.1	2.7	2.2	1.4
	Selitysosuus %	24.5	4.1	3.3	2.2

* Raportoitu vain lataukset, joiden itseisarvot ylittävät .30.

** PA = Pahantahtoiset aikomukset, VA= Verbaalinen aggressiivisuus, ISA = Itseen suunnattu aggressiivisuus, RA = Riitaisat aikomukset.

Liite 7. ARI-mittarin koodausavain

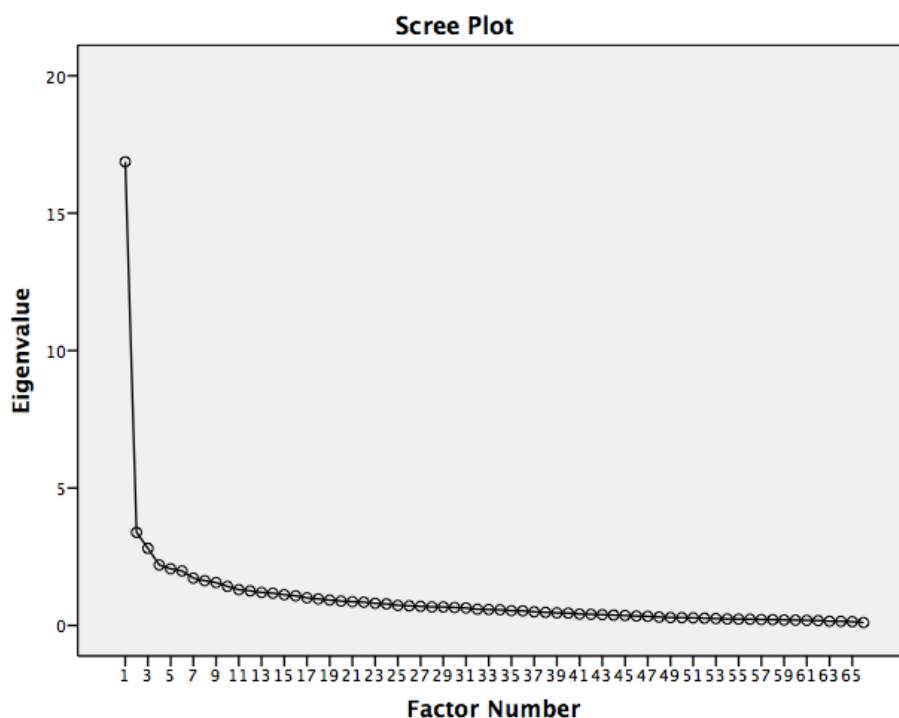
Yleinen verbaalinen aggressiivisuus: A20K, A22K, A8E, A13G, A16G, A17G, A18F, A19F, A21E, A22H, A9K, A13F, A22E

Itseen suunnattu aggressiivisuus: A3F, A7F, A10I, A11E, A12F, A15K

Pahantahtoiset aikomukset: A1B, A2B, A4B, A6B, A7B, A9B, A10B, A11B, A12B, A13B, A14B, A15B, A16B, A17B, A19B, A22B, A23B

Riitaisat aikomukset: A1D, A2D, A3D, A4D, A5D, A6D, A8D, A9D, A10D, A11D, A12D, A13D, A14D, A15D, A16D, A17D, A18D, A19D, A20D, A21D, A22D, A23D

Liite 8. ARI-mittarille tehdyn faktorianalyysin Scree-testin kuva

Liite 9. TOSCA 3 -minätietoisuusemootiomittari

TOINEN OSIO: MINÄTIETOISUUSTUNTEIDEN ARVIOINTI

Tämä osio täytetään samalla tavalla kuin edellinen osio. Tässä myös ohjeistus muistin virkistämiseksi. Alapuolella on tavallisen arkielämän tilanteita sekä niihin liittyviä yleisiä toimintatapoja. Yritä kuvauksia lukiessasi kuvitella itsesi sen mukaiseen tilanteeseen ja kerro, kuinka todennäköisesti toimisit kuvatulla tavalla. Pyydämme että arvioit kaikki toimintatavat, koska ihminen voi tuntea tai toimia usealla tavalla samassa tilanteessa tai toimia eri tavoin eri aikoina.

Esimerkiksi näin:

Heräät aikaisin eräänä lauantaiaamuna. Ulkona on kylmää ja sateista.

1= Ei todennäköistä 5= Hyvin todennäköistä

	1	2	3	4	5
a) Soitat ystävällesi kysyäksesi kuulumisia.	☒	☐	☐	☐	☐
b) Hyödynnät ylimääräisen ajan sanomalehden lukemiseen.	☐	☐	☐	☐	☒
c) Tunnet olosi pettyneeksi, koska sataa.	☐	☐	☒	☐	☐
d) Ihmettelet sitä, miksi heräsit niin aikaisin.	☐	☐	☐	☒	☐

Yllä esimerkkihenkilö on arvioinut, miten luultavasti hän toimisi, ajattelisi tai tuntisi kullakin tavalla kyseisessä tilanteessa. Kohdassa a) on valittu numero 1, koska esimerkkihenkilö ei haluaisi herättää ystävää hyvin aikaisin lauantaiaamuna, joten olisi epätodennäköistä että hän tekisi niin. Kohdassa b) on valittu numero 5, koska esimerkkihenkilö lukee sanomalehden aamuisin miltei aina, jos hänellä on siihen aikaa – lukeminen on siis hyvin todennäköistä. Kohdassa c) on valittu numero 3, koska esimerkkihenkilön mielestä tilanne voisi olla niin tai näin: joskus hän pettyisi sateesta, toisinaan taas ei – riippuen siitä, mitä hän on suunnitellut kyseiselle päivälle. Lisäksi esimerkkihenkilö on valinnut numeron 4 tilanteessa d), koska hän uskoo, että melko varmasti ihmettelisi aikaista heräämistään.

Nyt seuraa 16 erilaista **tilannetta**. Ole hyvä ja vastaa kaikkiin kysymyksiin. Käytä myös asteikon ääripäitä.

T01. Olet sopinut tapaavasi ystäväsi lounaalla. Kello viideltä huomaat, että olet tehnyt ystävällesi oharin.

1= Ei todennäköistä 5 = Hyvin todennäköistä

	1	2	3	4	5
a) Ajattelet: ”Olen ajattelematon”.	☐	☐	☐	☐	☐
b) Ajattelet: ”No, ystäväni kyllä ymmärtää”.	☐	☐	☐	☐	☐
c) Ajattelet, että sinun on hyvitetävä asia ystävällesi mahdollisimman pian.	☐	☐	☐	☐	☐
d) Ajattelet: ”Pomoni vei huomioni muualle juuri ennen lounasta”.	☐	☐	☐	☐	☐

T02. Särjet töissä esineen ja piilotat sen.

1= Ei todennäköistä 5= Hyvin todennäköistä

	1	2	3	4	5
a) Koet tapahtuneen ahdistavana ja ajattelet: ”Minun on korjattava tai korjautettava esine.”	☐	☐	☐	☐	☐
b) Harkitset työsi lopettamista.	☐	☐	☐	☐	☐
c) Ajattelet: ”Monet esineet ovat nykyään heikkoa tekoa.”	☐	☐	☐	☐	☐
d) Ajattelet: ”Se oli vain vahinko.”	☐	☐	☐	☐	☐

T03. Olet eräänä iltana kaverisi kanssa ulkona ja tunnet itsesi erityisen sanavalmiiksi ja puoleensavetäväksi. Parhaan ystäväsi kumppani vaikuttaa erityisesti nauttivan seurastasi.

1= Ei todennäköistä 5 = Hyvin todennäköistä

	1	2	3	4	5
a) Ajattelet: ”Minun olisi pitänyt huomioida parhaan ystäväni tunteet.”	☐	☐	☐	☐	☐
b) Olet iloinen ulkoisesta olemuksestasi ja luonteestasi.	☐	☐	☐	☐	☐
c) Olet mielissäsi, koska olet antanut niin hyvän vaikutelman itsestäsi.	☐	☐	☐	☐	☐
d) Ajattelet, että parhaan kaverisi tulisi huomioida enemmän kumppaniaan.	☐	☐	☐	☐	☐
e) Välttelet todennäköisesti pitkään katsekontaktia.	☐	☐	☐	☐	☐

T04. Töissä viime tinkaan jättämäsi tehtävä menee huonosti.

1= Ei todennäköistä 5 = Hyvin todennäköistä

	1	2	3	4	5
a) Tunnet itsesi epäpäteväksi.	☐	☐	☐	☐	☐
b) Ajattelet: ”Päivässä ei ole koskaan riittävästi tunteja.”	☐	☐	☐	☐	☐

c) Ajattelet: "Ansaitaisin nuhteet, koska hoidin tehtäväni huonosti."

d) Ajattelet: "Tehty mikä tehty."

T05. Teet töissä virheen ja huomaat, että työtoveriasi moititaan erehdyksestäsi.

1= Ei todennäköistä 5 = Hyvin todennäköistä

a) Ajattelet, että yhtiö ei pidä työtoveristasi. 1 2 3 4 5

b) Ajattelet: "Elämä ei ole reilua."

c) Pysyttelet hiljaa ja välttelet työtoveriasi.

d) Tunnet itsesi onnettomaksi ja olet halukas korjaamaan tilanteen.

T06. Lykkäät hankalaa puhelua useita päiviä. Viime hetkellä päätät kuitenkin soittaa ja onnistut ohjaamaan keskustelua siten, että kaikki meneekin hyvin.

1= Ei todennäköistä 5 = Hyvin todennäköistä

a) Ajattelet: "Olen kai parempi suostuttelemaan kuin ajattelin." 1 2 3 4 5

b) Kadut sitä, että lykkäsit puhelua.

c) Tunnet itsesi pelkuriksi.

d) Ajattelet: "Onnistuin hienosti."

e) Ajattelet, ettei sinun pitäisi joutua soittamaan puhelua, joka tuntuu sinusta painostavalta.

T07. Pelleillessäsi heittelet palloa ja se osuu ystävääsi kasvoihin.

1= Ei todennäköistä 5 = Hyvin todennäköistä

a) Tunnet itsesi kelvottomaksi, kun et osaa edes heittää palloa. 1 2 3 4 5

b) Ajattelet, että ystäväsi ehkä tarvitsee lisää harjoittelua pallon kiinni ottamisessa.

c) Ajattelet: "Se oli pelkkä vahinko."

d) Pyydät anteeksi ja varmistat, ettei ystävääsi sattunut.

T08. Olet juuri muuttanut pois kotoa, ja kaikki ovat olleet hyvin avuliaita sinua kohtaan. Olet joutunut lainaamaan rahaa läheisiltäsi muutaman kerran, mutta olet maksanut lainat takaisin niin nopeasti kuin mahdollista.

1= Ei todennäköistä 5 = Hyvin todennäköistä

a) Tunnet itsesi epäkypsäksi. 1 2 3 4 5

b) Ajattelet: "Minulla on varmasti ollut huonoa tuuria."

c) Tulet tekemään vastapalveluksen niin pian kuin mahdollista.

d) Ajattelet: "Olen luottamuksen arvoinen ihminen."

e) Olet ylpeä, koska olet maksanut lainasi takaisin.

T09. Ajat tietä pitkin ja törmäät pieneen eläimeen.

1= Ei todennäköistä 5 = Hyvin todennäköistä

1 2 3 4 5

a) Ajattelet, ettei eläimen olisi pitänyt olla tiellä.

b) Ajattelet: "Olenpa kamala ihminen."

c) Ajattelet: "No, se oli tapaturma."

d) Sinusta tuntuu pahalta, ettet ollut valppaampi ajaessasi.

T10. Lähdet tentistä ajatellen, että pärjäsit erinomaisesti. Sitten saatkin tietää pärjänneesi huonosti.

1= Ei todennäköistä 5 = Hyvin todennäköistä

1 2 3 4 5

a) Ajattelet: "No, sehän oli vain koe."

b) Ajattelet: "Opettaja ei pidä minusta."

c) Ajattelet: "Olisi pitänyt opiskella kovemmin."

d) Tunnet itsesi typeräksi.

T11. Sinä ja työryhmäsi työskentelitte kovasti erään projektin eteen. Projektista tulee menestys, ja esimiehesi päättää valita työryhmästä sinut bonuksen saajaksi.

1= Ei todennäköistä 5 = Hyvin todennäköistä

1 2 3 4 5

a) Ajattelet, että esimiehesi on melko lyhytnäköinen.

b) Tunnet olosi yksinäiseksi ja erilliseksi työkavereistasi.

c) Tunnet, että kova työsi on tuottanut tulosta.

d) Tunnet itsesi päteväksi ja olet ylpeä itsestäsi.

e) Tunnet, ettei sinun tulisi hyväksyä bonusta.

T12. Ollessasi ystäväsi kanssa ulkona teet pilaa eräästä ystävästä, joka ei ole paikalla.

1= Ei todennäköistä 5 = Hyvin todennäköistä

1 2 3 4 5

a) Ajattelet: "Se oli vain huumoria; siitä ei ole haittaa kenellekään."

b) Tunnet itsesi pieneksi ja mitättömäksi.

c) Ajattelet, että ehkä ystäväsi olisi pitänyt olla paikalla puolustautumassa.

d) Pahoittelet ja puhut sitten kyseisen henkilön hyvistä puolista.

T13. Teet töissä ison virheen tärkeässä tehtävässä. Petit ihmisten luottamuksen, ja esimiehesi arvostelee sinua.

1= Ei todennäköistä 5 = Hyvin todennäköistä

	1	2	3	4	5
a) Ajattelet, että esimiehesi olisi pitänyt selittää paremmin, mitä sinulta odotettiin.	☐	☐	☐	☐	☐
b) Sinusta tuntuu, että haluaisit piiloutua.	☐	☐	☐	☐	☐
c) Ajattelet: "Minun olisi pitänyt huomata ongelma ja hoitaa tehtävä paremmin."	☐	☐	☐	☐	☐
d) Ajattelet: "No, kukaan ei ole täydellinen."	☐	☐	☐	☐	☐

T14. Ilmoittaudut vapaaehtoiseksi avustajaksi paikallisiin kehitysvammaisten lasten urheilutapahtumaan. Työ osoittautuu kuitenkin turhauttavaksi ja aikaa vieväksi. Mietit vakavasti töiden lopettamista mutta huomaat sitten, kuinka onnellisia lapset ovat tapahtumasta.

1= Ei todennäköistä 5= Hyvin todennäköistä

	1	2	3	4	5
a) Tunnet itsesi itsekeskeiseksi ja ajattelet, että olet pohjimmiltasi laiska.	☐	☐	☐	☐	☐
b) Tunnet, että sinut pakotettiin tekemään jotakin, mitä et halunnut tehdä.	☐	☐	☐	☐	☐
c) Ajattelet: "Minun pitäisi välittää enemmän huono-osaisista ihmisistä."	☐	☐	☐	☐	☐
d) Sinulla on todella hyvä mieli, koska olet auttanut muita.	☐	☐	☐	☐	☐
e) Olet erityisen tyytyväinen itseesi.	☐	☐	☐	☐	☐

T15. Hoidat ystäväsi koira, kun ystäväsi on lomalla. Koira karkaa.

1= Ei todennäköistä 5= Hyvin todennäköistä

	1	2	3	4	5
a) Ajattelet: "Olen vastuuton ja kykenemätön."	☐	☐	☐	☐	☐
b) Ajattelet, että ystäväsi ei varmaan hoida koiraansa hyvin, sillä muuten se ei olisi karannut.	☐	☐	☐	☐	☐
c) Vannot olevasi huolellisempi seuraavalla kerralla.	☐	☐	☐	☐	☐
d) Ajattelet, että ystäväsi voi vain hankkia uuden koiran.	☐	☐	☐	☐	☐

T16. Olet työtoverisi tupaantuliaisissa ja kaadat punaviiniä uudelle kermanvärisele matolle, mutta et usko kenenkään huomaavan sitä.

1= Ei todennäköistä 5= Hyvin todennäköistä

	1	2	3	4	5
a) Ajattelet, että työtoverisi olisi pitänytkin odottaa, että noin isoissa juhlissa sattuu vahinkoja.	☐	☐	☐	☐	☐
b) Jäät juhlan jälkeen puhdistamaan tahraa.	☐	☐	☐	☐	☐
c) Toivot olevasi missä tahansa muualla kuin kyseisissä tupaantuliaisissa.	☐	☐	☐	☐	☐
d) Ihmettelet, miksi ystäväsi päätti tarjota punaviiniä, kun hänellä oli kerran uusi vaalea matto.	☐	☐	☐	☐	☐

Liite 10. TOSCA 3 -mittarin faktorianalyysin latausmatriisi

Tangneyn ym:n (2000) TOSCA 3:lla mitatuista häpeäherkkyys-, syyllisysherkkyyden ja syyntunnetustaipumuksista otetun faktorianalyysin latausmatriisi (vinokulmainen direct oblimin -rotaatio, N= 387).

Tilanne	Valittu reaktio	HH	SU	SH	k.
Esimies arvostelee virheesi seurauksena	Sinusta tuntuu, että haluaisit piiloutua (T13B)	.65			.38
Kaadat viiniä kaverin matolle.	Toivot olevasi missä tahansa muualla kuin kyseisissä tupaantuliaisissa. (T16C)	.63			.35
Menestyt huonosti tentissä.	Tunnet itsesi typeräksi. (T10D)	.55			.31
Kaverisi koira karkaa, kun hoidat sitä.	Ajattelet: "Olen vastuuton ja kykenemätön" (T15A)	.55			.31
Ajat eläimen päälle.	Ajattelet: "Olenpa kamala ihminen." (T9B)	.54			.29
Valmistaudut heikosti ja suoriudut huonosti töissä.	Tunnet itsesi epäpäteväksi. (T4A)	.50			.25
Särjet töissä esineen. Olet joutunut lainaamaan rahaa läheisiltäsi.	Harkitset työsi lopettamista. (T2B)	.45			.22
Heittelemäsi pallo osuu ystäväsi kasvoihin.	Tunnet itsesi epäkypsäksi. (T8A)	.42			.23
Ajautut pilaillemaan ystäväsi kustannuksella.	Tunnet itsesi pieneksi ja mitättömäksi. (T12B)	.41			.23
Särjet töissä esineen.	Koet tapahtuneen ahdistavana ja ajattelet: "Minun on korjattava tai korjautettava esine." (T2A)	.38			.18
Ajat eläimen päälle.	Sinusta tuntuu pahalta, ettet ollut valppaampi ajaessasi. (T9D)	.34			.15
Ystäväsi kumppani kiinnostuu sinusta.	Välittelet todennäköisesti pitkään katsekontaktia. (T3E)	.34			.15
Särjet töissä esineen.	Ajattelet: "Monet esineet ovat nykyään heikkoa tekoa." (T2C)		-.52		.25
Esimies arvostelee virheesi seurauksena	Ajattelet, että esimiehesi olisi pitänyt selittää paremmin, mitä sinulta odotettiin. (T13A)		-.49		.27

Tilanne	Valittu reaktio	HH	SU	SH	k.
Työkaveria moititaan sinun virheestäsi.	Ajattelet, että yhtiö ei pidä työtoveristasi. (T5A)		-.47		.25
Ajat eläimen päälle.	Ajattelet, ettei eläimen olisi pitänyt olla tiellä. (T9A)		-.46		.20
Kaadat viiniä kaverin matolle.	Ihmettelet, miksi ystäväsi päätti tarjota punaviiniä, kun hänellä oli kerran uusi vaalea matto. (T16D)		-.45		.17
Kaverisi koira karkaa, kun hoidat sitä.	Ajattelet, että ystäväsi ei varmaan hoida koiraansa hyvin, sillä muuten se ei olisi karannut. (T15B)		-.45		.19
Turhaudut hyväntekeväisyystyössä.	Tunnet, että sinut pakotettiin tekemään jotakin, mitä et halunnut tehdä. (T14B)		-.41		.24
Menestyt huonosti tentissä.	Ajattelet: ”Opettaja ei pidä minusta.” (T10B)		-.39		.23
Olet joutunut lainaamaan rahaa läheisiltäsi.	Ajattelet: ”Minulla on varmasti ollut huonoa tuuria.” (T8B)	.31	-.35		.26
Jännittämäsi puhelu menee hyvin.	Ajattelet: ”Olen kai parempi suostuttelemaan kuin ajattelin.” (T6E)		-.34		.14
Valmistaudut heikosti ja suoriudut huonosti töissä.	Ajattelet: ”Päivässä ei ole koskaan riittävästi tunteja.” (T4B)		-.32		.13
Työkaveria moititaan sinun virheestäsi.	Tunnet itsesi onnettomaksi ja olet halukas korjaamaan tilanteen. (T5D)			.64	.35
Olet joutunut lainaamaan rahaa läheisiltäsi.	Tulet tekemään vastapalveluksen niin pian kuin mahdollista. (T8C)			.49	.28
Teet ystäväillesi oharit.	Ajattelet, että sinun on hyvitetävä asia ystävällesi mahdollisimman pian. (T1C)			.49	.26
Työkaveria moititaan sinun virheestäsi.	Pysyttelet hiljaa ja välttelet työtoveriasi. (T5C)	.39		-.47	.32
Ajudut pilaillemaan ystäväsi kustannuksella.	Pahoittelet ja puhut sitten kyseisen henkilön hyvistä puolista. (T12D)			.47	.27
Saat ainoan bonuksen työryhmän työstä.	Tunnet, ettei sinun tulisi hyväksyä bonusta. (T11E)			.42	.21
Kaadat viiniä kaverin matolle.	Jäät juhlan jälkeen puhdistamaan mattoa. (T16B)			.42	.17
Ystäväsi kumppani kiinnostuu sinusta.	Ajattelet: ”Minun olisi pitänyt heti huomioda parhaan ystäväni tunteet. (T3A)			.33	.17
	Ominaisarvo	5.2	2.7	1.8	
	Selitysosuus	11.4	5.8	3.9	

Taulukossa näytetään ainoastaan lataukset, joiden itseisarvo ylittää .3.

Liite 11. TOSCA 3 -mittarin faktorianalyysin rakennematriisi

Tangneyn ym:n (2000) TOSCA 3:lla mitatuista häpeäherkkyys-, syyllisysherkkyyden ja syyntunnetusta aiheutuvista oireista otetun faktorianalyysin rakennematriisi (vinokulmainen direct oblimin –rotaatio, N= 387). Kommunaliteetti = k.

Tilanne	Valittu reaktio	HH	SU	SH	k.
Esimies arvostelee virheesi seurauksena	Sinusta tuntuu, että haluaisit piiloutua (T13B)	.61			.38
Kaadat viiniä kaverin matolle.	Toivot olevasi missä tahansa muualla kuin kyseisissä tupaantuliaisissa. (T16C)	.59			.35
Ajat eläimen päälle.	Ajattelet: “Olenpa kamala ihminen.” (T9B)	.56			.29
Kaverisi koira karkaa, kun hoidat sitä.	Ajattelet: “Olen vastuuton ja kykenemätön” (T15A)	.55			.31
Menestyt huonosti tentissä.	Tunnet itsesi typeräksi. (T10D)	.54			.31
Heittelemäsi pallo osuu ystäväsi kasvoihin.	Tunnet itsesi epäpäteväksi. (T4A) Tunnet itsesi kelvottomaksi, kun et osaa edes heittää palloa. (T7A)	.48 .48			.25 .29
Särjet töissä esineen.	Koet tapahtuneen ahdistavana ja ajattelet: “Minun on korjattava tai korjautettava esine.” (T2B)	.45			.22
Olet joutunut lainaamaan rahaa läheisiltäsi.	Tunnet itsesi epäkypsäksi. (T8A)	.45			.23
Ajautut pilaillemaan ystäväsi kustannuksella.	Tunnet itsesi pieneksi ja mitättömäksi. (T12B)	.44			.23
Ystäväsi kumppani kiinnostuu sinusta.	Välttelet todennäköisesti pitkään katsekontaktia. (T3E)	.39			.15
Särjet töissä esineen.	Koet tapahtuneen ahdistavana ja ajattelet: “Minun on korjattava tai korjautettava esine.” (T2A)	.39			.18
Ajat eläimen päälle.	Sinusta tuntuu pahalta, ettet ollut ajaessasi valppaampi. (T9D)	.36			.15
Turhaudut hyväntekeväisyystyössä.	Tunnet itsesi itsekeskeiseksi ja ajattelet, että olet pohjimmiltasi laiska. (T14A)	.35		.32	.24
Esimies arvostelee virheesi seurauksena	Ajattelet, että esimiehesi olisi pitänyt selittää paremmin, mitä sinulta odotettiin. (T13A)		-.51		.27
Työkaveria moititaan sinun virheestäsi.	Ajattelet, että yhtiö ei pidä työtoveristasi. (T5A)		-.49		.25
Särjet töissä esineen.	Ajattelet: “Monet esineet ovat nykyään heikkoa tekoa.” (T2C)		-.48		.25

Tilanne	Valittu reaktio	HH	SU	SH	k.
Turhaut hyväntekeväisyys- työssä.	Tunnet, että sinut pakotettiin tekemään jotakin, mitä et halunnut tehdä. (T14B)		-46		.24
Menestyt huonosti tentissä.	Ajattelet: ”Opettaja ei pidä minusta.” (T10B)	.31	-44		.23
Kaadat viiniä kaverin matolle.	Ihmettelet, miksi ystäväsi päätti tarjota punaviiniä, kun hänellä oli kerran uusi vaalea matto. (T16D)		-44		.17
Kaverisi koira karkaa, kun hoidat sitä.	Ajattelet, että ystäväsi ei varmaan hoida koiraansa hyvin, sillä muuten se ei olisi karannut. (T15B)		-43		.19
Olet joutunut lainaamaan rahaa läheisiltäsi.	Ajattelet: ”Minulla on varmasti ollut huonoa tuuria.” (T8B)	.40	-43		.26
Ajat eläimen päälle.	Ajattelet, ettei eläimen olisi pitänyt olla tiellä. (T9A)		-42		.20
Jännittämäsi puhelu menee hyvin.	Ajattelet, ettei sinun pitäisi joutua soittamaan puhelua, joka tuntuu sinusta painostavalta. (T6E)		-37		.14
Valmistaudut heikosti ja suoriudut huonosti töissä.	Ajattelet: ”Päivässä ei ole koskaan riittävästi tunteja.” (T4B)		-35		.13
Teet ystäväillesi oharit.	Ajattelet: ”Pomoni vei huomioni muualle juuri ennen lounasta.” (T1D)		-31		.14
Työkaveria moititaan sinun virheestäsi.	Tunnet itsesi onnettomaksi ja olet halukas korjaamaan tilanteen. (T5D)			.62	.35
Olet joutunut lainaamaan rahaa läheisiltäsi.	Tulet tekemään vastapalveluksen niin pian kuin mahdollista. (T8C)			.50	.28
Teet ystäväillesi oharit.	Ajattelet, että sinun on hyvitetävä asia ystäväillesi mahdollisimman pian. (T1C)			.48	.26
Ajautut pilaillemaan ystäväsi kustannuksella.	Pahoittelet ja puhut sitten kyseisen henkilön hyvistä puolista. (T12D)			.47	.27
Saat ainoan bonuksen työryhmän työstä.	Tunnet, ettei sinun tulisi hyväksyä bonusta. (T11E)			.44	.21
Kaadat viiniä kaverin matolle.	Jäät juhlan jälkeen puhdistamaan mattoa. (T16B)			.40	.17
Työkaveria moititaan sinun virheestäsi.	Pysyttelet hiljaa ja välttelet työtoveriasi. (T5C)	.35		-40	.32
Ystäväsi kumppani kiinnostuu sinusta.	Ajattelet: ”Minun olisi pitänyt heti huomioda parhaan ystäväni tunteet.” (T3A)	.31		.37	.17
Saat ainoan bonuksen työryhmän työstä.	Tunnet olosi yksinäiseksi ja erilliseksi työkavereistasi. (T11B)	.34		.34	.21
Turhaut hyväntekeväisyys- työssä.	Ajattelet: ”Minun pitäisi välittää enemmän huono-osaisista ihmisistä.” (T14C)	.31		.33	.18
	Ominaisarvo	5.2	2.7	1.8	
	Selitysosuus	11.4	5.8	3.9	

Taulukossa näytetään ainoastaan lataukset, joiden itseisarvo ylittää .3.

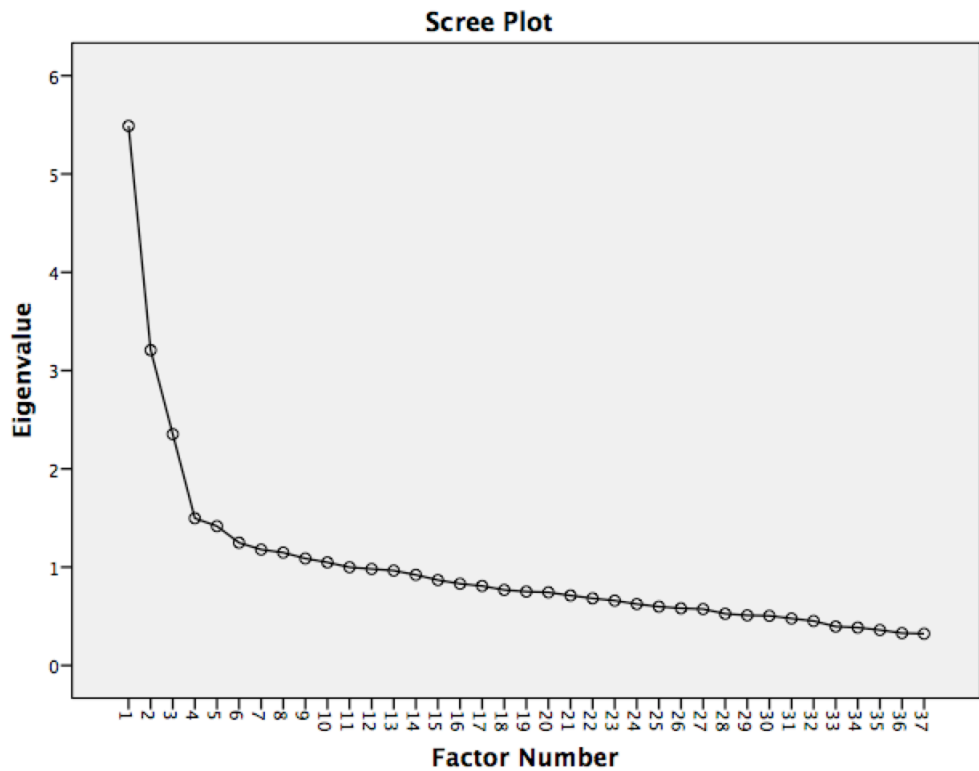
Liite 12. TOSCA 3 -mittarin koodausavain

Häpeäherkkyys: T2B, T3E, T4A, T5C, T7A, T8A, T9B, T12B, T13B, T14A, T15A, T16C

Syyllisyysherkkyys: T1D, T3A, T5D, T8C, T11E, T12D, T14C, T16B

Syyn ulkoistaminen: T2C, T4B, T5A, T6E, T7B, T8B, T9A, T10B, T13A, T14B, T15B, T16D

Liite 13. TOSCA 3 -mittarille tehdyn faktorianalyysin Scree-testin kuva

Liite 14. Narsistisia persoonallisuuden piirteitä mittaava Narsissistic Personality Inventory -mittari (NPI-40)

KOLMAS OSIO: SOSIAALISTEN TAIPUMUSTEN ARVIOINTI

Seuraava osio sisältää useita väittämäpareja. Väittämäparin väittämien ei ole tarkoitus aina olla keskenään vastakohtaisia. Tehtävänäsi on valita itseesi parhaiten sopiva väittäjä parin vaihtoehdoista. **Sinun tulee valita aina yksi vaihtoehto.**

Pohdi esimerkkiä:

- A. Pidän siitä, että minulla on valtaa toisiin ihmisiin.
- B. Käskyjen seuraaminen ei haittaa minua.

Kumpi väittämistä on lähempänä omaa käsitystä itsestäsi? Jos väittäjä "Pidän siitä, että minulla on valtaa toisiin ihmisiin" tuntuu mielestäsi luontevammalta itsesi kannalta kuin väittäjä "Käskyjen seuraaminen ei haittaa minua", silloin valitset vaihtoehdon A.

Molemmat vaihtoehdot saattavat joskus tuntuvat sopivan itseesi. Näissä tapauksissa sinun tulee valita vaihtoehto, joka on lähempänä itseäsi. Jos kumpikaan väittämistä ei tunnu sopivalta, valitse väittämistä se, jonka koet vähemmän etäiseksi tai epämieluisaksi. Toisin sanoen lue läpi jokainen väittämäpari, ja valitse väittämistä se, joka on lähempänä omia tunteitasi. Ilmaise vastauksesi kirjoittamalla joko A tai B kirjain väittämien oikealla puolella sijaitsevaan kohtaan numeron perään. Vastaathan kaikkiin kohtiin.

1.	☐	Olen luonnostani taitava vaikuttamaan toisiin ihmisiin.
	☐	En ole hyvä vaikuttamaan toisiin ihmisiin.
2.	☐	Vaatimattomuus ei sovi minulle.
	☐	Olen pääosin vaatimaton ihminen.
3.	☐	Tekisin miltei mitä tahansa yllytettäessä.
	☐	Olen tavallisesti melko varovainen ihminen.
4.	☐	Kun ihmiset kehuvat minua, saatan joskus nolostua.
	☐	Tiedän olevan hyvä, koska kuulen siitä toistuvasti muilta ihmisiltä.
5.	☐	Ajatus koko maailman johtamisesta saa minut kauhun valtaan.
	☐	Jos johtaisin maailmaa, se olisi parempi paikka.
6.	☐	Kykenen yleensä puhumaan itseni pois mistä tahansa tilanteesta.
	☐	Yritän hyväksyä oman toimintani seuraamukset.

7. Sulaudun mieluiten muiden joukkoon.
 Pidän huomion keskipisteenä olemisesta.
8. Minusta tulee menestyvä.
 En ole erityisen huolissani menestyksestä.
9. En ole sen huonompi tai parempi kuin useimmat muutkaan ihmiset.
 Koen olevani erityinen ihminen.
10. En ole varma, olisinko hyvä johtaja.
 Näen itseni hyvänä johtajana.
11. Olen vakuuttava.
 Toivoisin olevani vakuuttavampi.
12. Pidän siitä, että minulla on valtaa toisiin ihmisiin.
 Käskyjen seuraaminen ei haittaa minua.
13. Minusta on helppoa manipuloida muita.
 En pidä siitä, kun huomaan manipuloivani toisia.
14. Pidän kiinni siitä, että saan ansaitsemani arvostuksen.
 Saan yleensä sen verran arvostusta kuin ansaitsen.
15. En kovin mieluusti esittele omaa vartaloani.
 Esittelen mieluusti vartaloani.
16. Pystyn lukemaan ihmisiä kuin avointa kirjaa.
 Ihmisiä on joskus vaikea ymmärtää.
17. Jos koen olevani kykenevä, olen halukas ottamaan vastuuta päätösten tekemisestä.
 Haluan ottaa vastuuta päätöksenteossa.
18. Haluan vain olla kohtalaisen onnellinen.
 Haluan merkitä jotakin koko maailman silmissä.
19. Vartaloni ei ole kovin kummoinen.
 Pidän vartaloni katselemisesta.
20. Yritän välttää rehentelyä.
 Korostan usein itseäni, jos siihen tarjoutuu mahdollisuus.

21. Tiedän aina, mitä olen tekemässä.
 Joskus en ole varma siitä, mitä olen tekemässä.
22. Tukeudun joskus toisiin ihmisiin saadakseni asiat hoidetuksi.
 Tukeudun harvoin toisiin ihmisiin saadakseni asiat hoidetuksi.
23. Kerron toisinaan hyviä juttuja.
 Kaikki ovat halukkaita kuulemaan juttujani.
24. Odotan paljon muilta ihmisiltä.
 Haluan tehdä asioita muiden ihmisten hyväksi.
25. En ole koskaan tyytyväinen ennen kuin saan kaiken ansaitsemani.
 Tyydyn siihen mitä saan.
26. Kehut saavat minut nolostumaan.
 Pidän siitä, että saan kehuja.
27. Minulla on voimakas halu saavuttaa valtaa.
 Valta sinänsä ei kiinnosta minua.
28. En välitä uusista trendeistä ja muotivirtauksista.
 Pidän uusien trendien ja muotivirtausten alulle panemisesta.
29. Viihdyn peilin edessä.
 En ole erityisen kiinnostunut oman peilikuvani katselemisesta.
30. Pidän todella huomion keskipisteenä olemisesta.
 Huomion keskipisteenä oleminen saa oloni epä mukavaksi.
31. Voin elää elämäni juuri niin kuin haluan.
 Ihmiset eivät voi aina elää elämäänsä haluamallaan tavalla.
32. Auktoriteettina oleminen ei merkitse erityisen paljon minulle.
 Ihmiset tuntuvat aina tunnustavan auktoriteettini.
33. Haluaisin mieluusti olla johtaja.
 On vain vähän merkitystä minulle, olenko johtaja vai en.
34. Tulen olemaan huomattava henkilö.
 Toivon että tulen menestymään.
35. Toisinaan ihmiset uskovat sen, mitä kerron heille.
 Voin saada kenet tahansa uskomaan sen, mitä haluan heidän uskovan.

36. Olen synnynnäinen johtaja.
 Johtajuus on ominaisuus, jonka kehittyminen vie paljon aikaa.
37. Toivon, että joku kirjoittaisi jonakin päivänä elämäkertani.
 En halua, että ihmiset tonkivat elämäni mistään syystä.
38. Pahoitan mieleni, jos ihmiset eivät huomaa, miltä näytän liikkuessani kaupungilla.
 En välitä, vaikka sulaudun väkijoukkoon liikkuessani kaupungilla.
39. Olen kyvykkäämpi kuin muut ihmiset.
 Voin oppia paljon muilta ihmisiltä.
40. Olen pitkälti samanlainen kuin muutkin.
 Olen poikkeuksellinen ihminen.

Osio	Skaala	Narsistinen vastaus	F1	F2	F3	F4	F5	F6	F7	k.
6	H	Kykenen yleensä puhumaan itseni pois mistä tahansa tilanteesta				-0.55				.48
13	H	Minusta on helppoa manipuloida muita.	-0.35	.30		-0.57				.42
16	H	Pystyn lukemaan ihmisiä kuin avointa kirjaa.				-0.57				.42
23	H	Kaikki ovat halukkaita kuulemaan juttujani				-0.45				.36
35	H	Voin saada kenet tahansa uskomaan sen, mitä haluan heidän uskovan.				-0.74				.57
15	T	Esittelen mieluusti vartaloani.	-0.56							.54
19	T	Pidän vartaloni katselemisesta.			-0.90					.85
5	T	Jos johtaisin maailmaa, se olisi parempi paikka.							-0.43	.33
14	Er	Pidän kiinni siitä, että saan ansaitsemani arvostuksen.		.62						.50
18	Er	Haluan merkitä jotakin koko maailman silmissä.					-0.44			.39
24	Er	Odotan paljon muilta ihmisiltä.		.37						.23
25	Er	En ole koskaan tyytyväinen ennen kuin saan kaiken ansaitsemani.		.74						.63
Ominaisarvo			2.4	2.3	2.4	3.2	2.3	1.5	2.6	

Taulukossa näytetään ainoastaan lataukset, joiden itseisarvo ylittää .3.

- Ulottuvuuksia ei ole lukuisien ristiinlatausten vuoksi nimetty.
- Teorian mukaiset (Raskin & Terry, 1988) summamuuttujat ovat merkittyinä Skaala-kolumniin seuraavasti: autoritäärisyys = A; itseriittoisuus = I; ylemmyys = Y; ekshibitionismi = Ek; hyväksikäyttö = H; turhamaisuus = T; erioikeuksisuus = Er.

Liite 16. NPI-40-mittarin koodausavain

NPI-40-mittarin koodausavain Raskinin ja Terry'n (1988) faktoriratkaisulla. Suluissa oleva kirjain ilmaisee, kumpi vastauksista nostaa alaskaalan pisteitä.

Autoritäärisyys: 1 (A), 8 (A), 10 (B), 11 (A), 12 (A), 32 (B), 33 (A)

Itseriittoisuus: 22 (A), 31 (A), 39 (A)

Ylemmyys: 4 (B), 9 (B), 26 (B), 37 (A), 40 (B)

Ekshibitionismi: 2 (A), 3 (A), 7 (B), 28 (B), 30 (A)

Hyväksikäyttö: 6 (A), 13 (A), 16 (A), 23 (B), 35 (B)

Turhamaisuus: 15 (B), 19 (A), 29 (A)

Erioikeuksisuus: 5 (B), 14 (A), 18 (B), 24 (A), 25 (A)

Liite 17. NPI-40-mittarille tehdyn moniosiovastaavuusanalyysin Scree-testin kuva

